

**Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Ústav translatologie**

EMMA HRADECKÁ

TLUMOČENÍ Z LISTU – MLUVENOST VERSUS PSANOST

(SIGHT TRANSLATION – ORALITY VERSUS LITERACY)

Rigorózní práce

Praha 2010

Čestně prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

V Praze dne 21.2. 2010

Hradecelka'

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Prof. Ivaně Čeňkové za její cenné rady a připomínky, které přispěly k vypracování této práce, a také za její smysl pro detail a trpělivost při opakovaných konzultacích.

Přehled použitých zkratk	1
Seznam tabulek	2
Seznam grafů	4
1. Úvod	5
1.1. Zaměření a cíl rigorózní práce	5
2. Teoretická část	7
2.1. Specifika tlumočení z listu	7
2.2. Translatologický aspekt dichotomického charakteru tlumočení z listu	9
2.3. Další translatologická literatura zmiňující tlumočení z listu	18
2.4. Syntaktický a stylistický aspekt dichotomického charakteru tlumočení z listu...	34
2.5. Další literatura z oblasti stylistiky	41
2.6. Závěr teoretické části	42
3. Empirická část	43
3.1. Empirický materiál	43
3.1.1. Originály	43
3.1.2. Tlumočnické výkony	44
3.2. Metoda výzkumu	45
3.2.1. Míra plánování podle Shlesingerové	45
3.3. Analýza textů	46
3.3.1. Syntaktická analýza textů	50
3.3.1.1. Syntaktická analýza originálů	51
3.3.1.2. Syntaktická analýza tlumočnických výkonů	60
3.3.2. Diskuze	77
3.3.3. Doporučení pro nácvik tlumočení z listu	79
3.3.4. Přehled použitých prostředků koherence	81
3.3.4.1. Prostředky koherence použité v originálech	81
3.3.4.2. Spojky použité v tlumočnických výkonech	83
3.3.4.3. Závěry vyplývající ze zkoumání použitých prostředků koherence	85
3.4. Shrnutí empirické části	86
4. Závěr	88
5. Resumé	89
6. Summary	91
7. Použitá literatura	93
Seznam příloh	98

Přehled použitých zkratk

ANG	skupina anglických originálů
CZ	skupina českých tlumočnických výkonů
TA	anglický originál A, tlumočnický výkon A
TB	anglický originál B, tlumočnický výkon B
TC	anglický originál C, tlumočnický výkon C
TD	anglický originál D, tlumočnický výkon D
TE	anglický originál E, tlumočnický výkon E
TF	anglický originál F, tlumočnický výkon F
TG	anglický originál G, tlumočnický výkon G
TH	anglický originál H, tlumočnický výkon H
TI	anglický originál I, tlumočnický výkon I
TJ	anglický originál J, tlumočnický výkon J
TK	anglický originál K, tlumočnický výkon K
TL	anglický originál L, tlumočnický výkon L
TM	anglický originál M, tlumočnický výkon M
H	věta hlavní, věta jednoduchá
VV	věta vedlejší
Hnedok	nedokončená věta hlavní
VVnedok	nedokončená věta vedlejší
PK	anglická polovětná konstrukce, český ekvivalent anglických polovětných konstrukcí
ST	simultánní tlumočení
KT	konsekutivní tlumočení
TL	tlumočení z listu
CJ	cílový jazyk

Seznam tabulek

- Tabulka 1 Prostředky situující text blíže k pólu mluvenosti či psanosti
- Tabulka 2 Charakteristika mluvených a psaných projevů
- Tabulka 3 Selhání a chyby tlumočnicků
- Tabulka 4 Prostředky kondenzace
- Tabulka 5 Souřadící spojky a spojovací výrazy
- Tabulka 6 Podřadící spojky a spojovací výrazy ve vedlejších větách obsahových
- Tabulka 7 Podřadící spojky a spojovací výrazy ve vedlejších větách vztahných
- Tabulka 8 Podřadící spojky a spojovací výrazy ve vedlejších větách příslovečných
- Tabulka 9 Sledované jevy v rámci kategorie „míra plánování“
- Tabulka 10 Celkový počet slov a vět pro skupinu originálů
- Tabulka 11 Celkový počet slov ve větě oddělené tečkou pro skupinu originálů
- Tabulka 12 Počty slov ve větách oddělených tečkou pro skupinu originálů
- Tabulka 13 Výskyt jednotlivých typů vět pro skupinu originálů
- Tabulka 14 Celkový počet polovětných konstrukcí pro skupinu originálů
- Tabulka 15 Počet jednotlivých typů polovětných konstrukcí pro skupinu originálů
- Tabulka 16 Počet jednotlivých typů sémantických jednotek pro skupinu originálů
- Tabulka 17 Průměrný počet slov v sémantické jednotce pro skupinu originálů
- Tabulka 18 Váhy přiřazené zkoumaným jevům
- Tabulka 19 Relativní složitost textu podle přidělených vah pro skupinu originálů
- Tabulka 20 Celkový počet slov pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů
- Tabulka 21 Celkový počet vět pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů
- Tabulka 22 Průměrný počet slov ve větě oddělené tečkou pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů
- Tabulka 23 Počty slov ve větách oddělených tečkou pro skupinu tlumočnických výkonů
- Tabulka 24 Počet vět jednoduchých pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů
- Tabulka 25 Počet jednoduchých souvětí souřadných pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů
- Tabulka 26 Počet složených souvětí souřadných pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů
- Tabulka 27 Počet jednoduchých souvětí podřadných pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

- Tabulka 28 Počet složených souvětí podřadných pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů
- Tabulka 29 Počet nevětných struktur pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů
- Tabulka 30 Počet nedokončených vět stojících samostatně pro skupinu tlumočnických výkonů
- Tabulka 31 Počet ekvivalentů polovětných konstrukcí pro skupinu tlumočnických výkonů
- Tabulka 32 Počet jednotlivých typů adjektivní konkurence
- Tabulka 33 Počet jednotlivých typů sémantických jednotek pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů
- Tabulka 34 Průměrný počet slov v sémantické jednotce pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů
- Tabulka 35 Váhy přiřazené zkoumaným jevům
- Tabulka 36 Relativní složitost textu podle přidělených vah pro skupinu tlumočnických výkonů
- Tabulka 37 Relativní složitost textu podle přidělených vah pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů
- Tabulka 38 Prostředky koherence vyskytující se ve skupině originálů
- Tabulka 39 Prostředky koherence vyskytující se ve skupině tlumočnických výkonů

Seznam grafů

Graf 1 Počty jednotlivých typů vět pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

Graf 2 Počet jednotlivých typů sémantických jednotek pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

Graf 3 Relativní složitost textu podle přidělených vah pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

1 Úvod

Tlumočení z listu je disciplína, na kterou se v rámci teoretických prací v oboru tlumočení nejvíce zapomíná. Teoretici se soustředí nejčastěji na vymezení tlumočení oproti překladu a dále na různé tlumočnické disciplíny jako je například konsekutivní a simultánní tlumočení (včetně doprovodného tlumočení a tzv. šušotáže) či poslední dobou stále častěji využívané komunitní tlumočení. Ačkoliv se o tlumočení z listu jako disciplíně příliš nepíše, neznamená to, že jde o disciplínu méně používanou, a už vůbec ne méně obtížnou než jsou ostatní typy tlumočení.

Domníváme se, že tlumočení z listu si zaslouhuje stejnou pozornost jako ostatní typy tlumočení. Jsme dokonce přesvědčeni, že specifický charakter tlumočení z listu klade na tlumočnicka dosti velké požadavky, což je podle našeho názoru ještě větším důvodem k tomu, aby byly jeho charakteristiky podrobněji prozkoumány a popsány. Věříme, že tato rigorózní práce bude přínosem jak pro teoretiky, tak pro tlumočnický působící v praxi.

Po pečlivém prozkoumání problematiky jsme dospěli k závěru, že dichotomický charakter této disciplíny nejzávažněji zasahuje do oblasti syntaxe. Nejen že tlumočnické převádí z jednoho jazyka do jiného, ale převádí také ze psané formy do formy mluvené. Rozdíly mezi mluveným a psaným projevem se nejvíce projevují právě v syntaxi projevů. Proto jsme se rozhodli věnovat se právě této oblasti. Samotná syntax tlumočnických projevů vznikajících při tlumočení z listu zatím nebyla v jazykové kombinaci čeština-angličtina zkoumána. Věříme, že i když se v našem případě jedná o výzkum ne příliš rozsáhlý, bude zajímavým nahlédnutím do této problematiky.

1.1 Zaměření a cíl rigorózní práce

Tlumočení z listu má dichotomický charakter - jde nejen o převod z jednoho jazyka do druhého, ale i o převod z formy psané do formy mluvené. Tato rigorózní práce má charakter kvalitativního výzkumu - zaměříme se na deskriptivní zkoumání některých jevů, které se při tlumočení z listu objevují. Pro popsání jevů využijeme ovšem i kvantitativních metod.

Svůj výzkum zúžíme na tlumočení z listu z anglického do českého jazyka. Hlavním důvodem pro toto rozhodnutí je fakt, že profesionální tlumočník by měl perfektně zvládat tlumočení především do svého mateřského jazyka. Dalším důvodem je také skutečnost, že již existují určité výsledky výzkumu pro zařazení do kategorie psanost/mluvenost pro texty v jazyce anglickém.

Nejprve obecně charakterizujeme tlumočení z listu. Dále se zaměříme na translatologický aspekt vyplývající ze specifického charakteru tohoto typu tlumočení, využijeme přitom poznatků popsaných ve studii Shlesingerové (Shlesinger 1989), Agrifoglio (Agrifoglio 2003) a Jiméncz-Ivarsové (Jiméncz-Ivars 1999). Zmíníme základní charakteristiky situující text směrem k pólu mluvenosti i psanosti. Zaměříme se na literaturu zkoumající tlumočení z listu psaných pro angličtinu, protože ty jsou pro naši práci relevantní, přesto také zmíníme zobecněné charakteristiky pro jakýkoliv jazyk. Následovat bude stručné pojednání o gramatickém a stylistickém aspektu vyplývajícím ze specifického charakteru tlumočení z listu pro námi zkoumanou skupinu jazyků, tedy pro češtinu a angličtinu.

V empirické části práce bude následovat syntaktický rozbor našeho materiálu. Zaměříme se na první bod uvedený Shlesingerovou, tedy míru plánování, a především prostředky koheze/koherence - míru nasycenosti textu. Domníváme se, že plně popsat a zkoumat texty z hlediska všech bodů, které Shlesingerová uvádí, by bylo časově dosti náročné (nehledě na to, že například pro zkoumání neverbálních prostředků by nám nestačily jen audio nahrávky, ale museli bychom mít k dispozici video nahrávky), proto jsme se rozhodli svou oblast zkoumání zúžit pouze na první bod.

Nejdříve provedeme syntaktický rozbor originálů (tedy psaných ve smyslu média - textů, které byly následně tlumočeny). Zaměříme se především na délku souvětí, počet vět, typy vět a typy použitých prostředků koherence (hypotaxe, parataxe).

Následovat bude rozbor přetlumočených (tedy mluvených - ve smyslu média - textů) výkonů tlumočnicků. Při rozboru se zaměříme na stejné jevy jako při rozboru originálů.

Následně poznatky porovnáme a popíšeme. Využijeme také výsledků rešerše a pokusíme se díky poznatkům autorů popsat příčiny zjištěných výsledků a uvedeme doporučení pro nácvik tlumočení z listu.

2 Teoretická část

V teoretické části nejprve stručně popíšeme, v čem tlumočení z listu spočívá, a vymezíme jej oproti dalším typům tlumočení. Dále se zaměříme na translátologický aspekt situace vyplývající ze specifické charakteristiky tlumočení z listu – rozdíl mezi psaností a mluveností. V úvodu této sekce zmíníme nejdříve tři nejdůležitější publikace v této oblasti. Následovat bude shrnutí prací dalších autorů, kteří se tlumočením z listu více či méně podrobně zabývají. Dále rozdíl mezi mluveností a psaností popíšeme z gramatického a stylistického hlediska pro námi zkoumanou skupinu jazyků, tedy češtinu a angličtinu. Nakonec stručně uvedeme další stylistické publikace z této oblasti.

2.1 Specifika tlumočení z listu

Tlumočení je převod z jednoho jazyka do jiného, jehož výsledkem je mluvený projev – text.

Jednotlivými druhy tlumočení se dosti podrobně zabývá ve své doktorské práci Jiméneze-Ivarsová (Jiméneze-Ivars 1999). Ta rozlišuje pět základních druhů tlumočení: konferenční tlumočení, audiovizuální tlumočení, dialogické tlumočení pro profesionály, komunitní tlumočení a soudní tlumočení (vlast. překl.)¹. Tyto druhy autorka stanovila podle situací, ve kterých se jich používá, a popisuje je na více než sto stránkách své práce. Rozlišuje také jednotlivé „modality“ tlumočení, které jsou podle ní čtyři: monologické konsekutivní tlumočení, simultánní tlumočení, dialogické konsekutivní tlumočení a tlumočení z listu (vlast. překl.)². Jiméneze-Ivarsová monologické konsekutivní tlumočení chápe jako tlumočení, u kterého není potřeba žádného zařízení, tlumočník si po určité době dělá tlumočnický zápis a poté přednese původní text v jiném jazyce. Původní projev je ovšem monologický, nejedná se o dialog mezi dvěma nebo více řečníky. Tuto „modalitu“ autorka dále dělí na konsekutivní monologické tlumočení ucelené, rekapitulující či přerušované (semikonsekutivní) (vlast. překl.)³

¹ „interpretación de conferencias, interpretación en los medios audiovisuales, interpretación dialógica para profesionales, interpretación social, interpretación de tribunales“ (Jiméneze-Ivars 1999:105)

² „consecutiva monológica, simultánea, consecutiva dialógica, traducción a la vista“ (ibid.)

³ „interpretación consecutiva monológica completa, resumida, discontinua o semiconsecutiva“ (Jiméneze-Ivars 1999:61)

Simultánní tlumočení Jiménez-Ivarsová dělí podle toho, zda se při něm používá tlumočnické zařízení či ne. Pokud se zařízení používá, autorka tuto situaci dále dělí podle toho, zda tlumočnick slyší pouze zvuk, či zda jednotlivé účastníky i vidí. Pokud se zařízení nepoužívá, jde o tzv. *chuchotage* (šušotáž). Dále autorka uvádí možnosti související se zdrojovým textem, kdy může jít o tzv. *relay* nebo kdy může tlumočnick v kabině tlumočit tzv. s textem.

Zatímco v případě konsektivního a simultánního tlumočení je originálem mluvený projev přednesený řečníkem, u tlumočení z listu je originálem projev psaný, vydaný určitou institucí či společností. To znamená, že tlumočnick, který tlumočí z listu, vnímá text vizuálně, má jej neustále před sebou v celém svém znění, může se k nějaké informaci vrátit a přečíst si ji znovu, případně i několikrát. Nejčastěji se z listu tlumočí tiskové či obchodní zprávy.

Důležitým faktorem při tlumočení z listu je, zda má tlumočnick čas na přípravu – přečtení – textu, a pokud ano, kolik na ni má času. Na základě tohoto kritéria dělí Jiménez-Ivarsová (ibid.) tlumočení z listu na pět „submodalit“: nepřipravené tlumočení z listu¹, připravené tlumočení z listu, konsektivní tlumočení z listu, tlumočení z listu jako součást konsektivního tlumočení, simultánní tlumočení s textem (vlast. překl.)².

Nepřipravené tlumočení z listu

Jde o verbální převedení textu psaného v jednom jazyce do jazyka jiného. Tlumočnick text převádí lineárně tak, jak jej čte. Text ovšem neměl čas si ani v rychlosti předtím přečíst. Jde o způsob nejpodobnější simultánnímu tlumočení.

Připravené tlumočení z listu

Jde o verbální převedení textu psaného v jednom jazyce do jazyka jiného. Tlumočnick text převádí lineárně tak, jak jej čte. Text ovšem měl čas si přečíst a případně si do něj udělat poznámky. Předpokládá se, že čím delší čas měl tlumočnick na přečtení textu, tím kvalitnější bude jeho výsledný projev.

Konsektivní tlumočení z listu

¹ traducción a ojo o traducción a primera vista (Jiménez-Ivars 1999:188), vlast. překl.

² „traducción a vue o traducción a la vista preparada, traducción a la vista consecutiva, traducción a la vista en interpretación consecutiva, simultánea con texto“ (Jiménez-Ivars 1999:189-190)

Tlumočník si nejprve přečte písemný text, poté jej převede do jiného jazyka. Převod ovšem neprobíhá na rozdíl od předchozích dvou modalit lineárně, ale až po přečtení určité pasáže textu. Důležitou roli zde hraje paměť. Jiménez-Ivarsová (1999) dále tuto submodalitu dělí na dva případy: syntetické tlumočení z listu (vlast. překl.)¹, kdy jde o verbální shrnutí textu, a vysvětlení (vlast. překl.)², kdy jde o verbální reformulaci, která slouží spíše jako vysvětlení. Většinou se tento postup uplatňuje u kratších úseků dlouhého textu.

Tlumočení z listu jako součást konsekutivního tlumočení

Tato situace nastává při konsekutivním tlumočení, když řečník přečte nahlas psaný text. Tlumočník má v takovýchto případech k dispozici kopii čteného textu, nedělá si tlumočnický zápis, ale přistoupí raději k tlumočení z listu.

Simultánní tlumočení s textem

Jde o kombinaci simultánního tlumočení s tlumočením z listu, kdy tlumočníci v kabinách mají k dispozici text, který čte řečník.

2.2 Translatologický aspekt dichotomického charakteru tlumočení z listu

V následující části podrobněji představíme provedená zkoumání tří autorek, které jsou pro naši práci nejvíce relevantní. Všechny autorky samozřejmě čerpají z dřívě publikovaných prací, ovšem každá z nich také do oblastí zkoumání přináší nové poznatky. Výsledky jejich zkoumání představujeme podle důležitosti související s námi zkoumanou problematikou.

Miriam Shlesingerová

Za nejdůležitější práci z hlediska literatury zabývající se mluveností a psaností při tlumočení považujeme nepublikovanou práci Miriam Shlesingerové z roku 1989 s názvem *Simultaneous Interpretation as a Factor in Effecting Shift in the Position of Texts on the Oral-Literate Continuum*.

¹ „traducción a la vista sintética“ (Jiménez-Ivars 1999:189)

² „traducción explicación“ (Jiménez-Ivars 1999:190)

Shlesingerová zde pracuje s jazykovou dvojicí angličtina - hebrejšтина. Vychází z poznatku M. Zellermayercové, že se cílové texty při převodu z hebrejštiny do angličtiny vyznačují vyšším stupněm psanosti. Shlesingerová zkoumá korpus textů tlumočených simultánně.

V první části své práce vychází z obecných prací o psanosti/mluvenosti textů. Jak podotýká, tyto práce jsou monolingvní, zkoumající většinou americkou angličtinu. Dříve se rozdíl mluvenost-psanost posuzoval podle média. V dnešní době už toto neplatí. Prvky mluvenosti se mohou objevit stejně tak u textů mluvených, jako u textů psaných, a naopak.

Jako kritéria pro stanovení míry mluvenosti či psanosti¹ uvádí následující body (znovu podotýkáme, že nezáleží na médiu, není podstatné, zda je text psaný či mluvený), tato kritéria jsou shrnuta v tabulce 1.

- **Míra plánování²:** V textech s vyšším stupněm psanosti se projevuje vysoká míra plánování. Tudiž v textech s vyšším stupněm mluvenosti se projevuje nízká míra plánování (i primárně mluvené projevy se mohou vyznačovat vysokou mírou plánování, a tudíž být považovány za texty s vyšším stupněm psanosti). Pod toto kritérium Shlesingerová dále řadí:

- **Prostředky koherence/koheze³:** K těmto prostředkům patří:

- **Nasyčenost textu⁴,** to znamená množství informace obsažené v jedné sémantické jednotce. Mezi lexikálními a syntaktickými prostředky, které vedou k větší nasyčenosti textu (v angličtině) patří: nominalizace, příděstí, pre- a postmodifikace, přívlastková adjektiva, souvětí, přítomnost tří a více modifikátorů v jedné sémantické jednotce, sled předložkových vazeb, doplňkové věty, vztažné věty a hypotaktické spojky (Chafe 1982, in Shlesinger 1989). Čím vyšší výskyt těchto prvků, tím více se text bude přibližovat k pólu psanosti. Naopak větší pravděpodobnost příslušnosti k opačnému pólu (mluvenosti) značí výskyt následujících prostředků: fragmentace (sémantické jednotky jsou vyjadřovány

¹ „orality“, „literacy“ (Shlesinger 1989:11)

² „degree of planning“ (Shlesinger 1989:14)

³ „means of textual integration“ (Shlesinger 1989:15)

⁴ „density“ (ibid.)

nárazově) (Chafe 1977, 1982, in Shlesinger 1989) a sémantické jednotky jsou poměrně krátké (6-7 slov u textů situovaných blíže k pólu mluvenosti, 11 slov u textů situovaných blíže k pólu psanosti). Sémantické jednotky jsou řazeny vedle sebe jako řada nezávislých vět, juxtapozičně, či za použití malého množství souřadných spojek (nejčastěji spojky *a*);

- Množství informací obsažené v jedné sémantické jednotce;
- Vnitrovětné a mezivětné vztahy¹. V podstatě jde o prostředky koheze, které se v literatuře dále dělí na a) použití deiktik b) výběr endoforických prostředků. Pro texty situované blíže pólu psanosti platí, že se používá takových kohezních prostředků, které vypovídají o nižší míře presupozic (tzn. méně častý výskyt exoforických prostředků, častější výskyt prostředků endoforických): „Psané texty se vyznačují těsnějšími a explicitnějšími vztahy, což podporuje spíše rozmanitost než opakování [...]“ (vlast. překl.)². V textech situovaných blíže k pólu psanosti se spíše objeví prostředky jako přivlastňovací a ukazovací zájmena, lokativa, komparativní výrazy a prostředky dekontextualizace jako „on the other hand“, „indeed“ atd.

- **Narušená plynulost textu a prostředky kontroly toku informací**³: Texty situované blíže k pólu mluvenosti se vyznačují vyšším výskytem následujících jevů: opakování, pauzy nemotivované gramatickou strukturou věty, prostředky upozorňující na neobvyklé postavení výrazu v promluvě, chybné začátky. Tyto prostředky jsou důkazem toho, že text je formulován téměř současně s jeho přednesem.

¹ „inter- and intrasentential relations“ (Shlesinger 1989:17)

² „Literate texts are marked by tighter and more explicit cohesion, which fosters variation rather than repetition“ (Zellermayer 1987, in Shlesinger 1989:20)

³ „disfluencies and evidence of flow-monitoring“ (Shlesinger 1989:21)

- **Sdílený vědomostní fond**¹: Vázanost textu na kontext označuje Shlesingerová za klíčový faktor při rozhodování, na které části osy psanost-mluvenost se text nachází. Jde zde především o autonomnost textu. Čím méně text vyžaduje doplnit další informace pro to, aby bylo možno rekonstruovat sdílený vědomostní fond (mezi autorem a adresátem textu), tím je text autonomnější, a tudíž je situovaný blíže k pólu psanosti.
- **Lexikální prostředky**²: Chafe (1987, in Shlesinger 1989) rozlišuje tři typy lexikálních prostředků: ty, které je možno nalézt především v mluvených textech; ty, které je možno nalézt především v psaných textech a neutrální lexikální prostředky. Texty, které obsahují vyšší počet lexikálních prostředků z druhé skupiny (je možno je nalézt především v psaných textech) jsou situovány blíže k pólu psanosti.
- **Míra účasti**³: Každá vyřčená myšlenka, ať už ve formě psané či mluvené, má dvoji funkci: rétoricko-interpersonální a logicko-myšlenkovou (Olson 1977, in Shlesinger 1989). Čím více je kladen důraz na funkci první, tím blíže se text nachází pólu mluvenosti. V textech situovaných blíže k pólu psanosti nalezneme nižší výskyt jevů vyjadřujících účast autora/řečníka⁴, jako např. použití první osoby, prostředků odkazujících na autora/řečníka a na jeho myšlenkové pochody), jevů vyjadřujících účast adresáta⁵, jako např. použití druhé osoby, a jevů vyjadřujících souvislost s tématem projevu⁶, jako např. přímé citace či použití kvalifikačních prostředků (Chafe 1982, in Shlesinger 1989).
- **Úloha neverbálních prostředků**⁷: Čím více neverbálních prostředků je užito, tím blíže je text situován k pólu mluvenosti. U textů situovaných blíže k pólu psanosti je stejný efekt dosažen verbálními prostředky (lexikalizací).

¹ „shared knowledge“ (Shlesinger 1989:27)

² „lexis“ (Shlesinger 1989:28)

³ „degree of involvement“ (Shlesinger 1989:32)

⁴ „ego-involvement“ (Shlesinger 1989:33)

⁵ „addressee-involvement“ (ibid.)

⁶ „involvement with the subject of the discourse“ (ibid.)

⁷ „role of non-verbal features“ (Shlesinger 1989:35)

Tabulka 1 Prostředky situující text blíže k pólu mluvenosti či psanosti

		Prostředky situující text blíže k pólu mluvenosti	Prostředky situující text blíže k pólu psanosti
Míra plánování	Nasyce- nost textu	Fragmentace; krátké sémantické jednotky (6, 7 slov) řazeny vedle sebe jako řada nezávislých vět, juxtaapozičně či za použití malého množství souřadných spojek (nejčastěji spojkou <i>a</i>).	Nominalizace, přičestí, pre- a postmodifikace, přívlastková adjektiva, souvětí, přítomnost tří a více modifikátorů v jedné sémantické jednotce, sled předložkových vazeb, doplňkové věty, vztažné věty a podřadné spojky.
	Prostředky koheze/koherece	Častější výskyt prostředků exoforických.	Častější výskyt prostředků endoforických, přívlastňovací a ukazovací zájmena, lokativa, komparativní výrazy a prostředky dekontextualizace jako „on the other hand“, „indeed“ atd.
	Vnitro- a mezivětné vztahy	Opakování, pauzy nemotivované gramatickou strukturou věty, prostředky upozorňující na neobvyklé postavení výrazu v promluvě, chybné začátky.	-
	Narušená plynulost textu a prostředky kontroly toku informací	-	Čím méně text vyžaduje doplnit další informace pro to, aby bylo možno rekonstruovat sdílený vědomostní fond (mezi autorem a adresátem textu), tím je text autonomnější, a tudíž je situovaný blíže k pólu psanosti.
	Sdílený vědomostní fond	-	Texty, které obsahují vyšší počet lexikálních prostředků z druhé skupiny jsou situovány blíže k pólu psanosti.
	Lexikální prostředky	-	Nižší výskyt jevů vyjadřujících účast autora/řečníka (jako např. použití první osoby, prostředků odkazujících na autora/řečníka a na jeho myšlenkové pochody), jevů vyjadřujících účast adresáta (jako např. použití druhé osoby), a jevů vyjadřujících souvislost s tématem projevu (jako např. přímé citace či použití kvalifikačních prostředků).
	Míra účasti	Čím více je kladen důraz na funkci rétoricko-interpersonální, tím blíže se text nachází pólu mluvenosti.	U textů situovaných blíže k pólu psanosti je stejný efekt dosažen verbálními prostředky (lexikalizací).
	Úloha neverbálních prostředků	Čím více neverbálních prostředků je užito, tím blíže je text situován k pólu mluvenosti.	

Zdroj: Shlesinger (1989)

Shlesingerová si ve své práci stanovila tři hypotézy a zkoumá tlumočené texty z hlediska těchto prostředků. Pro naši práci využijeme výše popsanou kategorizaci, konkrétně první bod – míra plánování.

Marjorie Agrifogliová

Ve stati *Sight translation and interpreting: A comparative analysis of constraints and failures*. (2003), která je dostupná na internetových stránkách nakladatelství Benjamins, se autorka také zabývá problematikou tlumočení z listu a rozdíly mezi mluveným a psaným projevem, ovšem v mnohem menší míře než Shlesingerová.

Na základě dřívějších zkoumání (Chafe and Danilewicz 1987, in Agrifoglio 2003) shrnuje, že pro určení toho, zda text patří k mluveným či psaným projevům, můžeme použít čtyři analytické parametry: lexikální rozrůzněnost, strukturu vět, stylistickou příslušnost lexikálních výrazů a účast či neúčast:

„Chafe and Danilewicz (1987) navrhuji čtyři hlavní analytické parametry, na základě kterých lze rozoznat jasný rozdíl mezi mluvenými a psanými texty: lexikální rozrůzněnost, stavba vět, úroveň slovní zásoby a míra účasti či neúčasti.“ (vlast. překl.)¹

Mluvené projevy charakterizuje jako takové, které vykazují vyšší míru souřadnosti, jelikož kapacita krátkodobé paměti posluchačů je omezena. Psané projevy naopak charakterizuje podřadnost a užívání vedlejších vět - čtenář se vždy může vrátit k předchozímu textu:

„Mluvený jazyk využívá více hypotaxe, jelikož posluchač má omezenou kapacitu krátkodobé paměti. Naopak jazyk psaný dává přednost parataxi. Jsou zde také běžná souvětí podřadná.“ (vlast. překl.)²

V článku Agrifogliové je užívání hypotaxe, neboli podřadnosti, spojováno s texty s vyšším stupněm mluvenosti, zatímco užívání parataxe, neboli souřadnosti, spojováno s texty s vyšším stupněm psanosti. Domníváme se, že zde došlo k tiskové chybě - hypotaxe bývá v odborné literatuře uváděna jako prostředek využívaný spíše v textech

¹ „Chafe and Danilewicz (1987) suggest four main analytical parameters by which oral and written texts clearly differ: lexical variety, sentence construction, level of vocabulary, and involvement and detachment“ (Agrifoglio 2003:47)

² „Oral language tends to rely on hypotaxis, because the capacity of listeners' short-term memory is limited. In contrast, written language favors parataxis, and subordinate clauses are also common.“ (ibid.)

s vyšším stupněm psanosti. Navíc sama Agrifoglio uvádí, že je běžnější parataxe a podřadná souvětí (viz výše).

Z uvedených informací vyplývá, že na rozdíl od Shlesingerové Agrifoglio stále vnímá mluvenost a psanost na základě média.

Následně Agrifoglio hovoří o tom, že slovní zásoba psaných textů bývá obecně bohatší než při improvizovaných projevech, jelikož pisatelé textů mají zpravidla více času na např. dohledání synonym či nalezení elegantnějších vyjádření. Mluvené projevy více využívají všeobecně rozšířené výrazy¹, ustálená spojení² či neologismy. Autoři mluvených projevů cítí mnohem větší účast se svým publikem, jelikož během vytváření jejich projevu je publikum přítomno. Kritéria Agrifogiové jsou shrnuta v tabulce 2, včetně pravděpodobné tiskové chyby, která vede k zaměňování výrazů *hypotaxe* a *parataxe*.

Tabulka 2 Charakteristika mluvených a psaných projevů

	Mluvené projevy	Psané texty
Struktura vět	hypotaxe	parataxe, vedlejší věty
Lexikum	všeobecně rozšířené výrazy, ustálená spojení, neologismy	bohatší slovní zásoba (synonyma, elegantnější výrazy)
Účast/neúčast	autor cítí větší účast s posluchačem	-

Zdroj: Agrifoglio (2003)

Agrifoglio (2003) dále provedla experiment, při kterém porovnávala výkony simultánního tlumočení, konsekutivního tlumočení a tlumočení z listu (subjekty byly profesionální tlumočníci s několikaletou zkušeností) mezi angličtinou a španělštinou. Výsledek analyzovala na základě selhání či chyb³ tlumočnicků. Tyto chyby rozdělila na chyby v oblasti smyslu (změna smyslu, vynecchávky a neúplné/nedokončené věty) a chyby v oblasti výrazu (syntaktické a stylistické problémy, lexikální problémy nevhodná terminologie a kolokace, kalky, chyby v gramatice).

Výsledky tohoto experimentu ukázaly, že chyby vyskytující se při simultánním a konsekutivním tlumočení jsou odlišné od chyb vyskytujících se při tlumočení z listu (viz tabulka 3).

Tabulka 3 Selhání a chyby tlumočnicků

¹ „popular expressions“ (Agrifoglio 2003:47)

² „idioms“ (ibid.)

³ „failures“, „errors“ (Agrifoglio 2003:51)

Výsledky pro chyby	Konsekutivní tlumočení (v %)	Tlumočení z listu (v %)
v oblasti významu	76	25
v oblasti výrazu	24	75

Zdroj: Agrifoglio (2003)

Závěry vyplývající z této studie jsou takové, že chyby v oblasti výrazu se objevovaly především syntaktické a gramatické (nulová shoda podmětu s přísudkem či mezi zájmeny a podstatnými jmény, na která odkazovala). Dále se jednalo o potíže související s krátkodobou pamětí (tlumočníci nesprávně uváděli rod, číslo a osobu podmětu).

Obecným závěrem studie Agrifogliové (2003) potom je, že i při tlumočení z listu se objevuje úsilí krátkodobé paměti (na rozdíl od Gilcova modelu úsilí při tlumočení z listu, kdy úsilí krátkodobé paměti nahrazuje úsilím čtení). Důležitým závěrem studie je, že vizuální interference je silnější než interference pocházející z audio zdroje.

Ámparo Jiménez-Ivarsová

Doktorská práce Jiménez-Ivarsové z roku 1999 s názvem *La traducción a la vista. Un análisis descriptivo* se zabývá tlumočením z listu obecně, ze všech možných úhlů pohledu.

V jedné části práce Jiménez-Ivarsová zmiňuje také dichotomii tlumočení z listu a podotýká, že je obecně uznávaným faktem, že psaný jazyk má komplexnější syntaktickou strukturu než jazyk mluvený, objevuje se zde větší množství podřadných souvětí, na rozdíl od jazyka mluveného, kde najdeme větší množství souvětí souřadných (Beaman 1993, in Jiménez-Ivars 1999:190). Jak uvádí Jiménez-Ivarsová, Goody (1987, in Jiménez-Ivars 1999) hovoří o šesti lexikálních a deseti syntaktických vlastnostech charakterizujících psaný jazyk pro angličtinu. Z těchto charakteristik dále vybírá sedm, které považuje za univerzální. Jsou to následující charakteristiky: 1) větší míra abstrakce, 2) větší lexikální rozrůzněnost, 3) menší míra personalizace související s menší kontextualizací, 4) větší míra explicitace, 5) větší složitost souvětí, 6) větší míra formálnosti a 7) větší přítomnost výrazů pocházející z klasických jazyků.

Biber (1988, in Jiménez-Ivars 1999) přidává ke Goodyho charakteristice ještě další rys, a to větší míru plánování a vyšší nasycenost nových informací.

Jiménez-Ivarsová (ibid.) uvádí, že autoři jako např. Bühlerová (1990), García-Landa (1985), Seleskovitchová (1978), Kopczinsky (1982) (všichni autoři in Jiménez-Ivars 1999) hovoří o nutnosti odstranit rysy psaného jazyka při tlumočení.

Jiménez-Ivarsová se domnívá, že obtížnost tlumočení z listu vyplývající z jeho dichotomie se dá výrazně snížit použitím strategie, při které se vědomě zjednodušují syntaktické celky originálu, i když se tím do určité míry ztratí formální charakter sdělení, které je tlumočeno. Podle Jiménez-Ivarsové je tato „obět“ v oblasti stylu vlastní jakémukoliv ústnímu převodu.

V další části práce Jiménez-Ivarsová podrobně rozebírá úskalí tlumočení z listu pro jazykovou dvojici angličtina-španělština a doporučuje možná řešení problémů.

Ve svém článku *Sight Translation and Written Translation. A Comparative Analysis of Causes of Problems, Strategies and Translation Errors within the PACTE Translation Competence Model* (Jiménez-Ivars, 2008) autorka popisuje svůj experiment s čerstvými absolventy oboru překladatelství-tlumočnictví, ve kterém srovnává tlumočení z listu s překladem. Zmiňuje se, že při TL je největším problémem změna módu (z psaného na mluvený), časový tlak a obtíže při odpoutání se od formy originálu.

Nejčastějšími potížemi, které se objevily při TL, jsou: porozumění jazyku, potíže s hledáním překladového ekvivalentu, neschopnost sledovat následující text, potíže porozumět myšlenkám vyjádřeným v textu a chybné přečtení textu (specifické pro TL).

Při překladu byly nejčastějšími potížemi porozumění jazyku (ovšem s o polovinu nižší četností než u TL), potíže s referenčními zdroji (specifické pro překlad), potíže s přeformulováním výsledného textu.

Z studie vyplývají následující závěry: Při TL a překladu se objevují jiné potíže související s převodem. Příčiny vedoucí k potížím při převodu jsou také zčásti jiné (ze celkového počtu 6 příčin byly 3 specifické pro TL a 2 specifické pro překlad). Strategie použité na překonání obtíží jsou jiné (z celkového počtu 15 strategií bylo 5 specifických pro TL a 2 specifické pro překlad; v případě TL bylo celkem použito 13 strategií, zatímco v případě překladu 10). Použité strategie pro překonání obtíží se liší také kvantitativně; při TL byly použity 61 krát, zatímco při překladu 31 krát. Počet překladatelský chyb je vyšší při TL (65) a nižší při překladu (37).

Nejčastější překladatelskou strategií použitou při obou modalitách bylo převedení hlavní myšlenky. Druhá nejčastější strategie, vynechání informace, byla použita především při TL. Vzhledem k tomu, že vynechání informace patří mezi obvyklé rysy

tlumočení, tento fakt podporuje myšlenku, že TL se blíží spíše ke tlumočení než k překladu.

Nejčastější konkrétní strategií použitou při TL byl doslovný převod¹. Možným vysvětlením pro tento fakt je, že při TL je časové omezení a tlak na tlumočnicka větší než při překladu a tlumočnick proto volí „nouzové“ řešení. Časové omezení může být také vysvětlením pro častou chybovost při TL, kdy počet chyb typu *non-sens* (převod postrádá smysl) dosáhl 40 při TL a pouze 12 při překladu.

2.3 Další translatologická literatura zmiňující tlumočení z listu

B. Alexieva (1997) je další autorkou, která se zmiňuje o umístění textů na ose psanost-mluvenost. Ve svém článku *A typology of interpreter-mediated events*, publikovaném v roce 1997 v časopise *The Translator*, ovšem v oblasti psanosti a mluvenosti dosti čerpá z výše zmíněné práce Shlesingerové. Cíly článku směřuje ke klasifikaci tlumočených událostí a jejich umístění na ose **univerzálnosti vs. kulturní specifčnosti**. Toto umístění a parametry s ním spojené potom do velké míry ovlivňují výkon tlumočnicka.

Na začátku svého článku autorka velmi stručně vymezuje překlad jako „psaný mód“ a tlumočení jako „mluvený mód“. Dále uvádí klasifikaci šesti typů tlumočení, kterou převzala od teoretičky H. Salevsky (Salevsky, in Alexieva 1997). Tlumočení dělí na konsekutivní a simultánní, přičemž konsekutivní dále rozlišuje na tlumočení s poznámkami či bez nich, a simultánní na dva typy simultánního tlumočení v kabině (bez a s výchozím textem), simultánní tlumočení s technikou, ovšem v místnosti s mluvčími, ne v kabině, a konečně šeptané simultánní tlumočení bez techniky, tzv. šušotáž. V tomto tradičním rozlišení zatím tlumočení z listu nezmiňuje vůbec.

Dále zmiňuje, že tlumočení bylo vždy klasifikováno na základě využití jednoho parametru (např. komunikační situace, módu originálu - zde je již první implicitní narážka na tlumočení z listu, originálem je psaný text, umístění na ose psanost-mluvenost či intertextový vztah, mikro vs. makro text). Alexieva ovšem dává přednost klasifikaci založené na více parametrech, které dále v článku rozvádí.

¹ „word for word translation“ (Jiménez-Ivars, 2008:98)

Prvním z uvedených parametrů je **mód tlumočení**¹. Použitím tohoto parametru dojdeme k následujícímu dělení:

- a) **simultánní tlumočení** - projev tlumočnicka je nepřetržitý a probíhá paralelně s projevem řečníka. Tento typ tlumočení se provádí s tlumočnickou technikou, která ovšem vede k tomu, že tlumočnick se fyzicky nachází mimo prostor, kde se nachází řečníci (často tlumočnickovi dokonce není zprostředkován pohled na tento prostor). Význam neverbálních prostředků je zde minimalizován.
- b) **šušotáž** - okrajový typ simultánního tlumočení, který se využívá pouze v případě, že není k dispozici potřebná technika. V tomto případě nedochází k fyzickému odloučení tlumočnicka od řečníků. Neverbální prostředky (ať už se jedná o gestikulaci či proxemiku) zde hrají roli, a tudíž se jedná o tlumočení, jež je do velké míry podmíněno kulturně-specifickými faktory.
- c) **konsekutivní tlumočení** - tlumočení probíhající následně po projevu řečníka, tlumočnick si obvykle píše zápis, může či nemusí využívat techniku (např. mikrofon). Tlumočnick se nachází ve stejném prostoru jako řečníci, neverbální prostředky zde tedy také hrají roli.
- d) **doprovodné tlumočení** (liaison) - okrajový typ konsekutivního tlumočení, který se využívá při méně formálních příležitostech. Tlumočnick také hovoří následně po projevu řečníka, ovšem charakter situace obvykle neumožňuje tlumočnický zápis, tlumočené úseky bývají kratší. I zde hrají neverbální prostředky (kontakt, interakce) důležitou úlohu.

První parametr (mód tlumočení) tedy ovlivňuje ne/přímot kontaktů a blízkost/vzdálenost mezi primárními účastníky komunikace, jak mezi sebou, tak mezi nimi a tlumočnickem.

Druhým parametrem jsou **účastníci** komunikačního aktu. Do této oblasti je zahrnuto pět faktorů:

- a) **znalost jazyků** - přičemž se nejedná pouze o to, zda originál pronáší rodilý nebo nerodilý mluvčí, ale také o to, do jaké míry

---

¹ „mode of delivery“ (Alexieva 1997:157)

jsou účastníci komunikace obeznámeni s oběma kulturami. Pokud je řečník nerodilým mluvčím, do komunikační situace vstupují nejen dvě, ale rovnou tři kultury. Stejně tak pro příjemce tlumočnického projevu nemusí být jazyk jeho rodným jazykem (resp. kultura kulturou). Může tak častěji docházet k neporozumění či špatné interpretaci.

- b) **zapojení do textu**¹ - účastníci komunikace mohou či nemusí být zapojeni do probíhající diskuze, a tudíž ji mohou vnímat a komentovat jiným způsobem.
- c) **status** účastníků komunikace - status účastníků by se jinými slovy mohl popsat jako síla vztahů mezi nimi. Mocenské vztahy mezi účastníky se obvykle odvozují od jejich společenského statutu (institucionálního či profesního). Společenský statut řečníka také ovlivňuje míra znalosti jazyka, jenž se při komunikaci používá. Stejně tak sem vstupují faktory jako je věk a pohlaví. Čím větší je rovnováha mezi statutem všech účastníků komunikace, tím klidnější a příjemnější je atmosféra. Ovšem i zde se mohou projevovat kulturní rozdíly.
- d) **role** účastníků komunikace – může se stát, že role účastníků při tlumočené události nekorresponduje s jejich statutem mimo ni, obvykle když se musí lidé různého mocenského postavení účastnit konference jako sobě rovní. Tlumočnick má v komunikaci také určitou roli. Pokud tlumočnick nepřijme roli pouhého zprostředkovatele (např. v případech, kdy tlumočí odborník na dané téma), může velmi ovlivnit komunikační situaci a určovat směr, kterým se vyvíjí.
- e) **počet účastníků** – počet účastníků tlumočené události ovlivňuje celkovou atmosféru, která dále vede k různým typům verbálního i neverbálního chování. Tlumočená událost může být umístěna kdekoli v na stupnici formální-neformální.

Třetím parametrem, který Alexieva zmiňuje, je **téma** tlumočené události:

- a) **vědecká a technická témata** - jsou méně vázána na kulturu.

---

¹ „involvement in the textual world“ (Alexieva 1997:161)

- b) **témata související s lidskou interakcí** – zde se vyskytuje vyšší míra subjektivity a větší zapojení účastníků. Ve vyšší míře se zde projevují záležitosti vázané na kulturu.

Čtvrtým parametrem je **textový typ a strategické výstavby textu**, tedy to, jakým způsobem řečníci vyjadřují svůj komunikační záměr. Zde se objevují strategie bližší k pólu psanosti či k pólu mluvenosti. Jak již bylo zmíněno výše, v tomto pro nás nejrelevantnějším úseku autorka dosti čerpá z práce Shlesingerové (Shlesinger, in Alexieva 1997), a tudíž stručně zmíníme jen základní body. Pro určení textového typu není důležitý jen mód (psané vs. mluvené texty), ale i další faktory:

- a) **míra plánování** – kromě toho, že míra plánování ovlivňuje výběr lexikálních a syntaktických prostředků, určuje také podle Alexievy **kulturní zakořeněnost** textů v rámci komunikační situace. To se projevuje především na následujících parametrech:

- použití obrazů úzce spjatých s kulturou – tento bod bychom mohli zařadit pod bod c) podle Shlesingerové;
- užívání neverbálních prostředků - výraz obličejce, gesta, tón hlasu, jež mohou vést k větší svázanosti s kulturou – opět bod, který můžeme zařadit pod bod e) podle Shlesingerové;
- užívání či poukazování na znalosti úzce spjaté s kulturou.
- Všechny tyto parametry vedou k tomu, že tlumočení je obtížnější. Pokud je navíc řečník nerodilým mluvčím, vstupuje do komunikační situace ještě rodná kultura řečníka.

- b) **sdílený vědomostní fond**
c) **lexikální prostředky**
d) **míra účasti**
e) **neverbální prostředky**

Navíc k oblasti psanosti a mluvenosti udává Alexieva ještě oblast komunikačních norem a uvádí Griceovy maximy (kvantity, kvality, relevance a způsobu).

Pátým parametrem jsou **prostorová a časová omezení**. Při tlumočené události poukazuje Alexieva především na omezení prostorová. Jednak týkající se místa konání události – pokud jsou účastníci v zemi, kde žijí, cítí se příjemněji a mohou používat více vyjadřovacích prostředků vázaných na kulturu. Naopak pokud se řečník nachází v jiné zemi, bude se spíše snažit přizpůsobit místnímu/mezinárodnímu publiku. Jednak

týkající se míry „soukromí“ všech účastníků - obzvláště při komunitním tlumočení např. v nemocnici apod. se v prostoru nacházejí ještě další osoby, které se komunikace přímo neúčastní. Taková situace bude pravděpodobně méně uvolněná a příjemná.

Šestým parametrem je **cíl** tlumočené události. Autorka uvádí tři hlavní parametry, které můžeme při klasifikaci tlumočených událostí využít:

- a) **výměna vědomostí**
- b) **snaha dojít ke společnému rozhodnutí**
- c) **protikladné cíle**

Umístění tlumočené události na ose sdílené cíle vs. protikladné cíle ovlivňuje výkon tlumočnicka.

Ve svém dalším článku nazvaném *Types of Texts and Intertextuality in Simultaneous Interpreting* (Alexieva 1994) autorka podotýká, že texty, které bývají (simultánně) tlumočeny, spadají na hranici psaných a mluvených textů (v případě, že napsaný text je přednesen ústně). Uvádí parametry, které je třeba brát v úvahu při typologii textů převáděných při ST:

- 1) **médium produkce** – zde je třeba rozlišit a) předem připravené napsané texty, které jsou následně čtené či se používají jako podklad pro mluvený projev, a b) texty, které vznikají až samotnou ústní produkcí, jež lze dále dělit na texty zcela improvizované a texty předem promyšlené;
- 2) **funkční obsah textu** – zde je třeba vzít v úvahu a) dominantní komunikativní funkci textu a typy významu¹, b) hustotu informace související s kohezí a organizací obsahu, c) typ kognitivních modelů využitých při výstavbě textu vedoucí k nižší či vyšší sémantické složitosti textu;
- 3) **využití doplňkových jazykových či nejazykových prvků** – podle situačního kontextu a podle sémiotických kódů (např. algebraické/geometrické symboly, diagramy, tabulky atd.);
- 4) **zvládnutí VJ mluvčím** (simultánně) tlumočené texty často přednáší nerodilí mluvčí;
- 5) **mezitextové vztahy** - návaznost na externí texty (neobjevivší se na konferenci) a vztah k ostatním textům objevivším se v rámci dané akce (konference).

---

¹ „types of meaning“ (Alexieva 1994:180)

Ve zbylé části článku se autorka podrobně zaměřuje na poslední zmíněný typ intertextuality, tedy vztah textů přednesených v rámci jedné akce (konference).

Stefano Ondelli v článku *Medium Shift in Interpretation: Do Interpreters Produce Oral Texts?*, publikovaném v roce 1998 v *The Interpreters' Newsletter*, již ze začátku uvádí, že výsledný produkt překladatele je tradičně vnímán jako text psaný a výsledný produkt tlumočnicka jako text mluvený. Takovýto pohled je ovšem nedostačující a pro lepší klasifikaci textů byl zaveden pojem „kontinuum“ (Bazzanella, in Ondelli 1998), které je jakousi osou mezi pólem psanosti a mluvenosti. Na konci pólu psanosti se nachází plánované psané texty, zatímco na konci pólu mluvenosti běžná neformální konverzace. Ondelli podotýká, že i když se o výsledku tlumočnické aktivity běžně hovoří jako o „mluveném textu“, zatím nebyl s jistotou na žádné pevné místo této osy umístěn, a tato problematika nadále zůstává otevřená. Hovoří se o tom, že tlumočnický výstup by se mohl označit jako „tlumočení mluvený jazyk“ či „jazyk tlumočení“¹. Důležitým faktorem v určení odlišnosti mezi psaným a mluveným jazykem je míra plánování, některé mluvené texty (co se týče média) mohou prokazovat vysokou míru plánování, a naopak některé psané texty zase nízkou (Chafe, in Ondelli 1998).

Ondelli uvádí Kopczynského klasifikaci originálních textů, jež bývají tlumočeny (Kopczyński, in Ondelli 1998):

- a) **nepřipravený mluvený monolog či dialog** – např. přípitek, pohotová odpověď², volná debata;
- b) **částečně připravený mluvený monolog s poznámkami** - např. přednáška, příspěvek na konferenci;
- c) **napsaný monolog zamýšlený k ústnímu přednesu** – např. přednáška, zpráva, uvítací řeč;
- d) **napsaný text zamýšlený pro psané médium** např. finanční zpráva, usnesení, pracovní verze dokumentu atd.

Kopczyński dodává, že nejčastěji se konferenční tlumočnick setkává s texty typu c) a že texty původně zamýšlené pro psané médium považují tlumočníci obecně za hůře zpracovatelné.

Ondelli dále zmiňuje výzkum autorky Le Féalové (Le Féal, in Ondelli 1998), která zjišťovala, zda tlumočníci považují za jednodušší ke zpracování nepřipravený text či čtení předem napsaného textu. Tlumočníci jasně preferovali první variantu. Největší

¹ „interpreted spoken language“, „language of interpretation“ (Ondelli 1998:182)

² „repartee“ (Ondelli 1998:184)

potíže měli s rychlostí a monotónností projevu a s nedostatečnou redundancí a výrazy pro členění diskurzu.

Další výzkum, který autor zmiňuje, se zabýval analýzou tlumočení projevů v parlamentu (Cortelazzo, in Ondelli 1998). Formálnost komunikační situace vede k eliminaci znaků mluveného textu.

Ondelli upozorňuje, že jak primární řečník, tak tlumočník produkují „mluvené texty“ ve smyslu média. U (nezkušného či neobratného) řečníka se ovšem může stát, že nevezme v úvahu svého posluchače nebo nemá snahu podat text takovým způsobem, aby mu posluchač rozuměl bez co nejmenšího vyvinutého úsilí. Ondelli takové snaze říká „komunikační dobročinnost“¹. Naopak tlumočník již z podstaty své práce dělá vše pro to, aby byl jeho výsledný produkt pro posluchače co nejvíce srozumitelný.

V pozorování, které Ondelli provedl na studentech překladatelství-tlumočnictví třetího a čtvrtého ročníku během zkoušky z tlumočení, se autor zaměřuje na užití demonstrativ, jejichž časté užívání je v novodobé italštině znakem mluveného jazyka. I když studenti tlumočili do italštiny jako jejich nemateřského jazyka, časté užívání (místo i nadužívání) demonstrativ vedlo k závěru, že projev studentů-tlumočnicků se blíží k mluvenému textu.

Daniel Gile (1995a, 2002) zkoumá tlumočení z listu z hlediska modelu úsilí a vypracovává model úsilí i pro tento typ tlumočení. Model úsilí pro tlumočení z listu popsáný v článku *Conference Interpreting as a Cognitive Management Problem* (Gile 2002) vypadá následovně:

Úsilí čtení a analýzy, které nahrazuje úsilí poslechu při ST i KT. **Úsilí produkce textu** zůstává stejné jako u dalších typů tlumočení, ovšem **odpadá úsilí krátkodobé paměti**, jelikož tlumočník má všechny informace neustále k dispozici na papíře.

Další rozdíly oproti ST spočívají například v tom, že rytmus tlumočení z listu si tlumočník stanovuje sám, nemusí se řídit rytmem řečníka, jako tomu je u ST. Na druhou stranu fakt, že tlumočník má celý text neustále před sebou, představuje i jakousi zátěž - text a jazykové prvky v něm se řídí konvencemi pro psané texty, což se odráží především v syntaxi, struktuře a grafické úpravě textu či obsahové nasycenosti textu. To samé platí pro lexikální oblast, jelikož tlumočník má neustále na očích také konkrétní výrazy použité v textu, a tudíž je pro něj těžké „zapomenout“ na konkrétní slova a formulaci a zvyšuje se riziko lexikální interference.

---

¹ „communicative charity“ (Ondelli 1998:186)

Jako u všech modelů úsilí, i zde platí pravidlo, že pokud dojde k **saturaci** (tedy zahlcení, kdy celková potřeba kapacity je větší než kapacita, která je tlumočnickovi k dispozici) či pokud dojde k **individuálnímu deficitu** (i když je množství celkové kapacity dostačující, v jednom z potřebných úsilí v určitém momentu nastane deficit), nastává **selhání**.

V poslední části článku autor hovoří o strategiích a taktice tlumočení. K obecně platným strategiím, jako je např. předchozí příprava na tlumočenou událost (terminologie, znalost a porozumění tématu) nebo strategie segmentace dodává také konkrétní doporučení pro jednotlivé typy tlumočení. Pro tlumočení z listu navrhuje **vizuální rozdělení** tlumočeného textu na menší „překladové jednotky“ (např. pomocí lomítek), **číslování** slov a naznačení jejich pořadí pro překlad do cílového jazyka či **vpisování poznámek** do originálu.

Silvie Lambertová ve svém článku *Shared Attention during Sight Translation, Sight Interpretation and Simultaneous Interpretation* (Lambert 2004) hovoří o různých typech zpracování informací a o rozdělení pozornosti. Srovnává tlumočení z listu se simultánním tlumočením bez a s textem. Zajímá ji především, zda text, jenž má tlumočnickovi k dispozici na papíře, k jeho výkonu přispívá nebo mu v něm naopak překáží.

Na začátku Lambertová shrnuje výsledky různých výzkumů zaměřených na zjištění toho, zda je možné provádět dvě činnosti souběžně. Dále autorka zmiňuje několik výzkumů vedoucích k závěru, že simultánní tlumočníci v co možná nejvyšší míře využívají pauz v řečnickově projevu.

Uvádí také hypotézy, proč je možné rozdělit pozornost na více souběžně probíhajících úkolů:

- a) **hypotéza dodatečného úsilí**¹ – je potřeba více úsilí ze strany subjektu;
- b) **hypotéza střídání pozornosti**² – subjekt úkoly neprovádí souběžně v pravém slova smyslu, pouze rychle střídá pozornost na každý z nich;
- c) **hypotéza automatických duševních činností**³ – poté, co subjekt učněním získá schopnost provádět úkoly, které vyžadují rozdělenou pozornost, každá duševní činnost už nemusí být centrálně sledována, jelikož některé z činností jsou již prováděny automaticky.

¹ „extra-effort hypothesis“ (Lambert 2004:5)

² „alternation-of-attention hypothesis“ (ibid.)

³ „automatic-mental-activities hypothesis“ (ibid.)

Nakonec autorka popisuje svůj výzkum. Jeho cílem je určit, které typy zpracování informace jsou využívány při tlumočení z listu ve srovnání se simultánním tlumočením bez a s textem. Autorka zmiňuje závěry Moser-Mercerové (Moser-Mercer, in Lambert 2004), která podotýká, že studenti a začínající tlumočníci se při tlumočení z listu drží textu spíše lineárně, tlumočí text „zleva doprava“, zatímco zkušenější tlumočníci přistupují k tlumočení z listu spíše nelineárně, sémantickou informaci si ujasní ještě předtím, než začnou tlumočit větu, zaměřují se více na význam. Moser-Mercerová při svých výzkumech zjistila, že začínající tlumočníci produkovali cca. 60 slov za minutu, zatímco profesionálové 115 slov za minutu. U profesionálních tlumočnicků byl výsledný projev bližší mluvenému projevu.

Hypotéza, kterou si Lambertová stanovila pro svůj experiment, předpokládá, že výkon tlumočnicka při ST s textem bude lepší než při ST bez listu, a dále že výkon tlumočnicka při TL bude nejlepší, jelikož zde nedochází k souběžnému poslechu.

Při všech typech tlumočení byla subjektům dána možnost si text do určité míry připravit. Při TL se do experimentu nepočítalo prvních pár minut výkonu (tlumočnick se tedy mohl seznámit s tématem a stylem textu), při ST s textem měli tlumočníci deset minut na přečtení napsaného textu a při ST bez listu pokračovali studenti tlumočením další části textu, která bezprostředně následovala po ST s listem (tedy opět již znali téma a styl textu, i způsob prezentace textu řečníkem).

Subjekty výzkumu bylo 14 studentů překladatelství-tlumočnictví čtvrtého ročníku, po třech měsících výuky simultánního tlumočení. U všech byla angličtina jejich jazykem A a francouzština jejich jazykem B. Studenti tlumočili do jazyka A. Experiment vedl k následujícím závěrům: výkon tlumočnicků při TL a ST s textem byl téměř totožný, ovšem byl výrazně lepší než výkon tlumočnicků při ST bez listu. Možnost „ulchěit“ krátkodobé paměti a nižší potřeba hlubší analýzy informace mohou tedy výrazně přispět k výkonu tlumočnicka.

Autorka ze svého výzkumu také dělá didaktický závěr, že při výuce simultánního tlumočení by se u začátečníků měl používat text. My se ovšem domníváme, že používání textu při nácviku ST může přinášet určitá rizika. ST samo o sobě (bez textu) je obtížné právě proto, že je třeba rozdělit pozornost. Při použití textu dochází ještě k dalšímu rozdělení pozornosti, což může tlumočnicka rozptýlit natolik, že tlumočení nezvládne. Při používání textu navíc hrozí riziko, že psaná forma bude tlumočnicka příliš ovlivňovat, a ten pak bude produkovat příliš doslovný převod a nebude schopen originál deverbálovat. Proto je podle našeho názoru lepší text při nácviku ST nepoužívat.

Situaci můžeme studentů „ulehčit“ například tím, že jim dopředu sdělíme téma tlumočení, případně text dáme k dispozici, aby měli možnost se na tlumočení předem připravit.

Maurizio Viezzi se ve svém článku *Information Retention as a Parameter for the Comparison of Sight Translation and Simultaneous Interpretation: An Experimental Study* (Viezzi 1989) zabývá udržením informace a srovnává situaci u tlumočení z listu a simultánního tlumočení.

Na začátku článku podotýká, že tlumočení z listu se běžně vyučuje a používá při nácviku simultánního tlumočení, i když nebylo nikdy jasně dokázáno, zda tento nástroj skutečně zlepšuje dovednosti při ST. Dále zmiňuje výzkum autorů Craika a Lockharta (Craik, Lockhart, in Viezzi 1989), kteří došli k závěru, že kategorie udržení informace svědčí o tom, do jaké míry byly zpracovány podněty. Zmiňuje také další dva autory, kteří se zabývali udržením informace. Gerver (Gerver, in Viezzi 1989) měřil míru udržení informace u 9 subjektů po poslechu, simultánním opakování (tzv. *shadowing*) a ST. Lambertová (Lambert, in Viezzi 1989) měřila míru udržení informace u 18 subjektů po poslechu, simultánním opakování, KT a ST.

Ve svém experimentu měřil Viezzi míru udržení informace po a) poslechu textu v cizím jazyce, b) přečtení textu v cizím jazyce, c) TL z cizího jazyka do italštiny, d) ST z cizího jazyka do italštiny. Cizím jazykem byla angličtina nebo francouzština. Tohoto experimentu se zúčastnilo 12 studentů 4. ročníku studia překladatelství-tlumočnictví a 12 profesionálních tlumočnicků, kteří měli angličtinu nebo francouzštinu jako jazyk B. Italština byla pro všechny mateřským jazykem. Subjektům bylo sděleno, že po práci s texty budou vyplňovat dotazník.

Při TL neměli tlumočníci žádný čas na přípravu, začínali tedy tlumočit okamžitě po obdržení textu. Při čtení tlumočníci četli nahlas, jako při přednesu před obecnstvem. Pro poslech a ST byly použity texty nahrané rodilými učiteli angličtiny a francouzštiny.

Z experimentu vyplynuly následující závěry: Výsledky pro udržení informace po poslechu (86,66% pro angličtinu a 87,21% pro francouzštinu) a přečtení textu (87,21%, resp. 88,05%) byly téměř totožné.

Po ST se výsledky lišily podle jazyka B. Skupina, která tlumočila z angličtiny dosáhla míry udržení informace 76,25%, což je méně než pro poslech či čtení. Gerver i Lambertová ve svých výzkumech také zjistili nižší míru udržení informace po ST ve srovnání s poslechem. Vysvětlením pro to může být, že při poslechu nedochází k rozdělení pozornosti a veškerá kapacita je zaměřená na zpracování vstupních informací.

Ve skupině, která tlumočila z francouzštiny, dosáhla míra udržení informace 87,08%, což je jen o pár setin méně než pro poslech či čtení. Vysvětlení nám mohou poskytnout morfosyntaktické rozdíly/analogie mezi angličtinou, resp. francouzštinou a italštinou. Totéž platí pro TL.

Po TL je obecně míra udržení informací nejnižší, i když pro skupinu tlumočící z angličtiny platí dosti velký rozdíl (62,08%), zatímco pro skupinu tlumočící z francouzštiny rozdíl menší (84,58%). Důvodem rozdílů mezi angličtinou a francouzštinou budou s největší pravděpodobností již zmíněné morfosyntaktické rozdíly/analogie mezi těmito jazyky a italštinou. V případě francouzštiny nemusí tlumočníci vyvíjet tolik úsilí pro modifikaci povrchové struktury vět.

Důvody pro to, proč došlo při TL k nejnižší míře udržení informací, mohou být následující: Oproti poslechu či čtení dochází k rozdělení pozornosti na více činností, tudíž zde existují vyšší nároky na zpracování informace a klesá kapacita pro její udržení. Nižší míra oproti ST ovšem poukazuje ještě na další fakt - jelikož má tlumočnick při TL neustále k dispozici veškeré informace, nevzniká zde potřeba okamžitého zpracování informace a jejího udržení v krátkodobé paměti. Jinými slovy, při TL je zpracování informace kratší a není tak hluboké jako při ST.

Závěry z experimentu bychom tedy mohli shrnout takto: Při analýze je vždy třeba brát v úvahu rozdíly mezi jazyky. Jakýkoliv typ tlumočení má oproti pouhému čtení či poslechu vyšší nároky na zpracování a produkci textu, a tudíž i dopad na míru udržení informace. ST a TL nemůžeme označovat jako paralelní procesy. Tlumočnick při zpracování informace používá jiné strategie, informace je zpracována jiným způsobem, a to má za následek jinou míru udržení informace.

Wilhelm K. Weber ve svém článku *The Importance of Sight Translation in an Interpreter Training Program* (Weber 1990) zvažuje tlumočení z listu z hlediska didaktického. Weber podotýká, že TL má důležitou úlohu při výchově jak překladatelů, tak tlumočnicků. Ovšem v článku se zaměřuje pouze na druhou oblast.

Autor uvádí výraz „absorpční práh“¹, který představuje jakousi maximální schopnost posluchače vnímat a zpracovat slyšenou informaci. Pokud je poslouchaný text v mateřském jazyce, tento práh je vyšší než v opačných případech. Kdykoliv je tento práh překročen, tlumočnick musí změnit svou strategii a přejít k vyšší abstrakci či sumarizaci.

¹ „absorption threshold“ (Weber 1990:45)

TL může tlumočnickou práci použít při přípravě na konferenci, aby se seznámil s tématem a zautomatizoval si výrazy a terminologii, kterou běžně nepoužívá, nebo aby si předem připravil obtížnější pasáže.

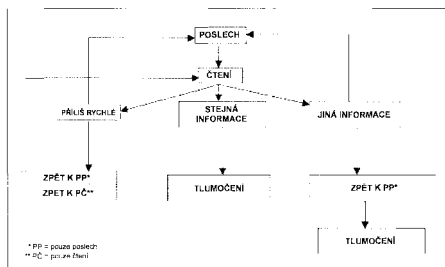
Při výchově budoucích konferenčních tlumočnicků pomůže TL ke snadnějšímu zvládnutí čtení vlastních tlumočnických poznámek. Při TL tlumočnické vždy vnímá text s předstihem, tedy čte to, co v textu následuje po tom, co tlumočnické říká. Zvládnutí této techniky vede k plynulejšímu a přirozenějšímu projevu při KT. Proces, který probíhá při KT, tedy můžeme popsat takto:

ČTENÍ POZNÁMEK
KONCEPTUALIZACE

PROMLUVA
ČTENÍ POZNÁMEK
KONCEPTUALIZACE

PROMLUVA
ČTENÍ POZNÁMEK
KONCEPTUALIZACE

Autor dále uvádí složitější graf pro ST s listem (Weber 1990:49; vlast. překlad):

Na konci svého článku Weber uvádí několik didaktických doporučení pro výuku TL. TL by se mělo začít učit již na začátku výukového programu a nemělo by se s ním přestávat, naopak by měl tento typ tlumočení být zahrnut do celého programu výchovy budoucích konferenčních tlumočnicků. Domnívá se ovšem, že je diskutabilní, zda by součástí závěrečných zkoušek měla být i disciplína TL jako taková - TL je totiž inherentně přítomno v disciplínách KT a ST (u ST předpokládá, že minimálně jeden z textů bude mít kandidát k dispozici 15 až 20 minut před samotným tlumočením).

Dovednosti, které autor uvádí v souvislosti s TL, jsou:

- a) rychlá analýza textu
- b) dovednost vyhnout se doslovnému převodu
- c) rychlý převod informace z jedné kultury (jazyka) do jiné
- d) zvládnutí technik veřejného projevu.

Weber také uvádí doporučení pro výuku TL:

- 1) Studenti při TL by vždy měli stát u řečnického pultu, aby si zvykli na trému a naučili se vhodnou prezentací.
- 2) Nikdy by neměl být za přijatelný považován doslovný překlad - studenti by vždy a za všech okolností měli analyzovat text. Pokud student část textu neprezentuje jasně, měl by pasáž či myšlenku zopakovat, aniž by se přitom jakkoliv držel psaného textu.
- 3) TL z listu by se mělo trénovat pravidelně. Navíc by bylo vhodné mít pro srovnání výkon profesionála (učitele), např. na nahrávce, kterou si studenti mohou po svém výkonu poslechnout.
- 4) Vždy je třeba zajistit, aby byl výsledný projev studentů formulován jako mluvená řeč, ne jako psaný text (vyhnout se klišé, idiomatickým výrazům, rozvláčenosti a redundanci). Takové prostředky v textu se musí studenti naučit využívat jako jakési „zkratky“, které jim pomohou dosáhnout plynulého a srozumitelného projevu.
- 5) Výkony studentů by se vždy měly nahrávat a studenti by své výkony měli pravidelně poslouchat.

V článku *The Praise of Sight Translation (And Squeezing the Last Drop thereout of)* (Viaggio 1995) se jeho autor Sergio Viaggio přiklání k podobnému názoru jako jeho kolega Weber, tedy že TL je dobrým didaktickým prostředkem pro výuku ST. Při výuce TL ovšem používá „pseudo-mluvené texty“¹, tzn. texty, které jsou sice napsané, ale jsou určeny k mluvenému projevu. Tak lze zajistit větší koherenci a kohezi oproti „skutečně“ mluveným textům a zároveň se vyhnout clipsám, redundanci či chybám, což jsou znaky typické pro primárně mluvené texty.

Díky tomu, že při TL má tlumočnický text neustále celý k dispozici, může se podle Viaggia soustředit na jazykovou formulaci a smysl textu. Jeho paměť není zatížena a nemusí věnovat pozornost zpracování akustické informace.

¹ „pseudo-oral texts“ (Viaggio 1995:34)

Velkou výhodou je podle Viaggia skutečnost, že TL napomáhá spontánnosti mluveného projevu. Navíc k němu není třeba žádná technika, může se se studenty procvičovat ve kterémkoliv dostupné učebně.

Autorova doporučení týkající se výuky TL jsou následující:

- pro plnohodnotný převod pracovat s celky o velikosti 2 - 3 věty
- pro trénink schopností abstrahovat pracovat s celky o velikosti 1 odstavce
- studenti se mohou střídát, i při pasivním poslechu se mohou poučit z chyb kolegů
- TL by mělo přecházet cvičení, které autor nazývá *cognitive clozing* a které spočívá ve vypouštění výrazů v textu, kdy tlumočnick má za úkol si výrazy/význam podle smyslu a kontextu domyslet (Viaggio 1992a), které zlepšuje schopnost okamžité analýzy diskurzu a nutí studenty odpoutat se od jazykové formy textu.

Autor dále uvádí „pravidla“ pro další cvičení, které využívá k výuce TL a kterými se studenti musí při TL řídit:

- nepodvádět a nedívat se dopředu a dozadu v textu (i když autor dodává, že tomu nelze zcela zabránit, ale studenti to po zákazu budou dělat méně)
- tlumočit v reálném čase (i když si studenti mohou zvolit tempo)
- jakmile si student zvolí tempo, není mu dovoleno zpomalit
- není povolena jakékoliv verbální váhání¹, studenti mohou udělat pauzu, ale nesmí se zakoktat
- nejsou povoleny opravy již vyřčené informace, studenti by měli vypustit z úst až takovou informaci, kterou si předem rozmysleli
- nejsou povoleny „falešné začátky“ – jakmile student začne větu, musí ji dokončit
- převod musí být „mluvený“, tzn. formulován jako skutečně mluvený text, se správnou intonací a vhodným frázováním.

Pokud student některé z těchto pravidel poruší, musí začít s od začátku, např. u falešného startu musí začít stejně a již započatou formulaci zakomponovat a informaci případně upravit na pravou míru.

---

¹ „verbal hesitation“ (Viaggio 1995:35)

Cvičení dále spočívá v tom, že stejný text je přetlumočen pětkrát, vždy s jiným cílem:

- 1) Plný, prakticky sémantický, převod, kde mají studenti relativně volné pole působnosti. Cílem je dosáhnout věrohodného překladu v reálném čase, zanalyzovat chyby vznikající z neporozumění textu, zanalyzovat překladatelské chyby, eliminovat výrazy typu „falešní přátelé“ a nesprávně zavedené ekvivalenty¹. Autor podotýká, že při tomto prvním pokusu studenty nechá říci prakticky cokoliv.
- 2) Plný převod, při kterém ovšem studenti nesmí použít výrazy, které byly použity při prvním převodu - výsledek tedy bude volnější převod. Cílem je rozšířit aktivní slovní zásobu a dosáhnout větší pružnosti v oblasti syntaxe, eliminovat falešné přátele a nesprávně zavedené ekvivalenty, zajistit větší nezávislost na formě originálu.
- 3) Potřetí se jedná o plný převod, který je ovšem maximálně kondenzovaný a při kterém studenti hledají ty nejúspornější výrazy. Cílem je zajistit, aby studenty napadaly nejprve ty nejúspornější výrazy, začít trénovat schopnost okamžité deverbalizace, oprostit se od formy originálu, posílit schopnost formulace v CJ, omezit se na smysl textu, naučit se používat „sémantickou“ složku intonace.
- 4) Maximálně abstrahovaný kondenzovaný převod. Cílem je naučit se identifikovat výpovědi na makroúrovni, začlenění lexikálních a řečnických výrazů pro členění diskurzu, správné užívání intonace, úplná deverbalizace (oproštění se od jazykové formy).
- 5) Hybridní převod, kde je počet slabik oproti originálu snížen o třetinu, k čemuž by obecně mělo docházet u jakéhokoliv typu tlumočení. Cílem je naučit studenty automaticky používat kondenzaci a abstrakci, rozvinout schopnost příjemného a vyváženého přednesu, rozvinout používání elegantního a přesného stylu, zajistit schopnost souběžného soustředění na obsahu originálu a na obsah a formu převodu, v žádoucích případech neupustit od formy originálu.

---

¹ „cognates and awkward fixed equivalents“ (Viaggio 1995:36)

Převody se vyhodnocují podle následujících kritérií:

- 1) porozumění – porozuměl student všemu a správně?
- 2) formulace – udělal student syntaktické či lexikální chyby?
- 3) styl – lze něco vyjádřit lépe?

Navíc k tomuto cvičení Viaggio studentům také dává ad hoc cvičení v oblasti synonymie diskurzu, ať už na úrovni slov či celých syntagmat, kdy je úkolem studentů vymyslet co nejvíce synonymních výrazů. Cílem tohoto cvičení je dosáhnout maximální flexibility syntaxe, maximálně rozšířit slovní zásobu a zajistit maximální svobodu při vyjadřování v CJ.

Při následné ukázkě a analýze textů vyprodukovaných při využití výše zmíněných pravidel Viaggio dále upozorňuje, že při TL je velmi praktická kondenzace, která spočívá v tom, že i když tomu tak je v originále, při TL se nikdy neopakuje stejné téma - jelikož jakmile je jednou zmíněno, je v celém textu přítomno jako presupozice.

Autor dále zdůrazňuje, že od studentů očekává, že budou vždy používat nejkratší ekvivalent (délku ekvivalentu měří ve slabíkách).

Na závěr praktické analýzy Viaggio podotýká, že jakmile se tlumočnickovi podaří „zapomenout“ na slova a formu originálu, jeho výsledný produkt bude bezpochyby lepší, než kdyby tomu tak nebylo, a může být i lepší než samotný originál.

Obecná doporučení ke tlumočení uvádí Viaggio v článku *Teaching Beginners to Shut Up and Listen* (Viaggio 1992b). Autor v článku dochází k závěru, že tlumočnick se musí soustředit a převádět myšlenku, ne slova. Toto platí, a v mnohem větší míře, také pro tlumočení z listu.

Ostatní translátologická literatura zabývající se tlumočením z listu již není tak podstatná. Stručně tedy jen zmíníme, že v počátcích podrobnějšího zkoumání procesu tlumočení z listu se objevuje literatura vymezující tlumočnickou terminologii (Hromasová 1974, Keníž 1980). Pouze tlumočením z listu se zabývají ve svých diplomových pracích Němcová (2004) a Toufarová (1980), obě ovšem jen vymezují komunikační situaci a srovnávají ji, stejně jako proces tlumočení z listu, s ostatními druhy tlumočení. Podobným způsobem problematiku zkoumá i Jankovičová (1997).

2.4 Syntaktický a stylistický aspekt dichotomického charakteru tluomočení z listu

V této části bychom se rádi věnovali protipólu mluvenost-psanost z hlediska stylistického a syntaktického. Není pochyb o tom, že české i anglické mluvnice i stylistiky se zabývají rozdíly mezi mluveným a psaným jazykem. Problém je ovšem v tom, že naprostá většina autorů se zabývá jazykem běžně mluveným, používaným v každodenní konverzaci. V případě, že od této užší oblasti odhlédnou, se většinou spokojí spíše jen s vymezením dalších typů mluvených projevů. Konkrétní zkoumání a charakteristiky těchto typů projevů zatím v podstatě zkoumány nebyly.

Například Daneš (1969) ve svém článku *Kultura mluvených projevů*, který vyšel ve sborníku *Kultura českého jazyka*, uvádí, že mluvené projevy je možno třídit podle toho, **do jaké míry jsou připravené** (předem připravené, předem nepřipravené, polopřipravené), zda jsou nebo nejsou **čtené**, zda jsou **monologické** či **dialogické** a do jaké míry jsou **veřejné** (Daneš 1969).

Stejně tak Müllerová (2000) ve svém příspěvku *Žánry a syntaktické rysy mluvených projevů*, který vyšel ve sborníku *Tváře češtiny*, uvádí, že mezi klasifikační parametry pro zařazení textu do skupiny psaných či mluvených projevů patří: **připravenost a nepřipravenost, dialogičnost a monologičnost, spontánnost a řízenost, situačnost, doprovodnost, zprostředkovanost a bezprostřednost** a také ovšem podotýká, že tyto parametry jsou nesourodé (Müllerová 2000). Ve svém článku cituje Findru (Findra 1991, in Müllerová 2000), který pracuje s pěti opozičními dvojicemi: **mluvenost – psanost, soukromost - veřejnost, oficiálnost – neoficiálnost, připravenost – nepřipravenost, dialogičnost – monologičnost**. Jako příklad monologických žánrů Müllerová uvádí (1) výklad odborného problému, referát; (2) veřejný projev, přednáška; (3) slavnostní oficiální projev. Pokud jde ovšem o konkrétní popis charakteristik, i ona se zaměřuje pouze na běžně mluvenou češtinu. Jako jediný shodný prvek pro mluvené žánry monologické i dialogické uvádí linearitu, která je dána plynutím v čase. Podotýká ovšem, že

„Žánry jako například výklad odborného problému, veřejný projev, přednáška, kázání jsou součástí méně spontánní komunikace, leckdy jsou zaměřeny odborně, mají i některé znaky textů psaných a jejich syntaktická strukturace se někdy i textu psanému blíží.“ (Müllerová 2000:36).

Mohli bychom zde uvést jednotlivé konkrétní charakteristiky textů běžně mluvených, ale domníváme se, že pro naše zkoumání nejsou tyto charakteristiky relevantní. Spokojíme se tedy s tím, že se textům, nebo spíše mluveným projevům vyprodukovaným při tlumočení z listu, pokusíme přiřadit určité charakteristiky, přičemž se inspirováme výše uvedenými parametry. Je však nutno podotknout, že specifický dichotomický charakter tlumočení z listu nám neumožňuje texty zařadit přesně do kategorií, které byly vytvořeny pro projevy produkované jako originály. Texty vyprodukované při tlumočení z listu bychom tedy mohli považovat za **polopřipravené** (vzhledem k tomu, že originál je text připravený, ovšem výkon tlumočnicka takto vysokou míru připravenosti již postrádá), **monologické, řízené, zprostředkované** (tlumočnickem), **veřejné, oficiální**. Je otázkou, zda těmto projevům také přiřknout charakteristiku „čtené“ či „nečtené“. Zde bychom se přikláněli k názoru, který nabízí možnost tyto hybridní projevy označit jako „**částečně čtené**“¹.

Jelikož budeme v empirické části zkoumat některé jevy, které Shlesingerová uvádí v kategorii „míra plánování“, považujeme za nutné zmínit se v této části o jednom konkrétním jevu, který do této kategorie spadá a který zároveň do značné míry ovlivňuje stylistický charakter textu. Tímto jevem je kondenzace, pro který se v současné době pod vlivem angličtiny používá i výraz „nominalizace“.

Nominalizace/kondenzace

Nominalizace či kondenzace jsou výrazy synonymně užívané pro „zhuštění“ informací v textu, tedy jak říká Shlesingerová (1989), zvýšení množství informací v jedné sémantické jednotce. Tento jev se objevuje jak v češtině, tak v angličtině. Přesto se český a anglický systém poněkud liší a tento jev se v každém jazyce projevuje zčásti odlišnými prostředky.

V angličtině jsou nejčastějšími prostředky kondenzace polovětné vazby (nazývané také polovětné konstrukce či jmenné tvary slovesné). Jak zmiňuje Dušková:

„Na rozdíl od větných členů vyjádřených slovními druhy, větné členy vyjádřené jmennými tvary slovesnými obsahují sekundární predikaci, která může často nabýt větné formy [...] Výrazná tendence angličtiny vyjadřovat sekundární predikace jmennými tvary vede ke kondenzaci anglické větné stavby. V angličtině se tak více než v češtině jmenné tvary uplatňují jako větné kondenzátory.“ (Dušková 1994:542)

¹ vlastní pojmenování

V angličtině existují polovětné vazby trojího druhu: infinitivní, gerundiální a participiální. Dušková je definuje takto:

„Infinitiv se uplatňuje jak ve funkci nominálních větných členů (podmětu a předmětu), tak ve funkci adverbciální a atributivní.“ (Dušková 1994:542). Uvádí také mnohé příklady:

to leave so early would be impolite
I am **to blame**.
I should like you **to go**
He is proud **to have** twin sons.
He paused **to look** around.
There was no one **to consult**. (Dušková 1994:542-564)

„Gerundium, stejně jako infinitiv, je od původu substantivum, což se projevuje v jeho syntaktickém využití. Užívá se ho obdobným způsobem jako infinitivu ve funkci podmětu, předmětu, jmenné části přísudku, přívlastku a příslovečného určení.“ (Dušková 1994:569). Následují některé z příkladů, které autorka uvádí:

Confiding in him was a mistake.
He denies **knowing** anything about it.
The linguist can provide insights about the nature of language by **describing**
it accurately and comprehensively. (Dušková 1994:571-578)

„Anglickému participiu v češtině odpovídá jednak přídavné jméno slovesné, jednak přechodník.“ (Dušková 1994:580). Autorka dále uvádí, že participium se může objevit ve funkci přívlastku, přechodníku či doplňku předmětu. Následují některé z příkladů uvedených autorkou:

He patted the **crying** girl on the head.
One drawback of basic research is the amount of time **spent** on experiments
that lead nowhere.
Having delimited the field of inquiry, we shall concentrate on the problem of
equivalence on sentence level.
they found him **dying / injured** at the foot of a cliff (Dušková 1994:580-586)

V češtině vysvětluje kondenzaci dosti podrobně Grepč:

„S konkurencí mezi vyjadřováním implicitním a explicitním souvisí i jiná důležitá konkurence, a to mezi syntaktickým schématem [jmenným] zhuštěným, kondenzovaným a slovesným, nekondenzovaným. Syntaktická

kondenzace záleží v tom, že se zhruba stejného komunikačního cíle dosahuje transformací věty (obyčejně vedlejší) ve větný člen [...] Pravým účelem kondenzace však není zvyšovat implicitnost vyjádření, nýbrž umisťovat větší množství informačních hodnot do rámce věty, kde se se zhuštěnými informacemi operuje lépe než v souvětí.“ (Grep1 1995:752-3)

V Encyklopedické mluvnici češtiny (Karlík 2002) je nominalizace definována takto:

„Za nominalizací se tedy považuje náhrada věty syntaktickou skupinou, jejímž jádrem je (1) některý z neurčitých tvarů slovesa, které je ve výchozí větě přísudkem, tj. (a) infinitiv [...]; (b) přičestí [...]; (2) dějové substantivum.“ (Karlík, 2002:285)

Oba autoři se terminologicky poněkud rozcházejí. To, co Karlík nazývá „přičestím“, Grep1 definuje úžeji jako „adjektivizovaný přechodník přítomný“ (oba autoři uvádějí stejný příklad „čtoucí člověk“ (Grep1 1995:492; resp. Karlík 2002:285) nebo jako „adjektivizované participium trpné“ (Grep1 uvádí příklad „injekce vstříknutá pacientovi“ (Grep1 1995:492), Karlík uvádí příklad „brýle rozbité Petrem“ (Karlík 2002:286). Grep1 potom nazývá přičestím „čisté“ participiální konstrukce typu „...umkl ted' náhle, dojat její žalostí.“ (Grep1 1995:755).

Greplovo dělení je více vyčerpávající, proto se budeme řídit jím. Grep1 rozeznává kondenzační konkurenty¹ přechodníkové, participiální a infinitivní, a dále kondenzátory² substantivní, adjektivní a adverbialní. Jak říká: „Ve všech je ukryta predikace, která právě umožňuje rozvedení kondenzátů do schématu vedlejší věty.“ (Grep1 1995:753)

Konkurence s konstrukcí přechodníkovou

Jak Grep1 (1995:754) podotýká, „přechodníkové kondenzátory mají povahu knižní, a to konstrukce s přechodníkem minulým silnější než s přechodníkem přítomným.“

Grep1 uvádí příklad z Dějin národa českého od Fr. Palackého:

„Mezitím **přihnavše** se Vršovci se zbrojným houfem, učinili útok na dům biskupský, **chtějice** násilím zmocniti se hřbišnice; avšak **nenasědše** jí, láli

¹ Pojmy „konkurence“ či „konkurenty“ vychází z Greplova tvrzení, že existuje konkurence mezi implicitním a explicitním vyjadřováním, stejně jako konkurence mezi kondenzovaným syntaktickým schématem [jmenným] a nekondenzovaným schématem slovesným. (Grep1 1995:752-3)

² Pojmy „kondenzační konkurenty“ a „kondenzátory“ používá Grep1 jako synonyma.

biskupcovi, an prý proti právu a spravedlnosti ujímal se cizoložnice.“ (Grepl 1995:754)

Konkurenty participiální

I o těchto konkurentech Grepl tvrdí, že mají knižní charakter, obzvláště pokud si přičestí trpné zachovává svůj jmenový tvar. „V dnešní spisovné češtině, zejména v její mluvené variantě, však jmenná forma participia ustupuje stále víc formě adjektivizované.“ (Grepl 1995:755)

Jako příklad uvádí větu z díla B. Němcové:

„Chlapci čistě **ustrojeni** hodili sebou do trávy.“ (Grepl 1995:755)

Kondenzátory infinitivní

Jak autor uvádí, tento typ kondenzátorů je na rozdíl od dvou typů předchozích neutrální. „Úhrnem můžeme říct, že infinitivní kondenzátory vlastně jako jedině text nezkněžňují.“ (Grepl 1995:757)

Příkladem infinitivních kondenzátorů mohou být následující spojení:

možnost **ubytovat se**
spolupracovat s ním bylo nemožné
slyšel **rachotit** zámek (Grepl 1995:757)

Kondenzátory substantivní

Podle Grepla jsou dějová substantiva vedle přechodníkových a participiálních adjektiv nejčastějším prostředkem, který přispívá ke kondenzaci textu. Čím je text intelektualizovanější, tím více se v něm těchto prostředků objevuje.

Autor uvádí mezi jinými následující příklady dějových substantiv:

O **upuštění** od výkonu ochranné výchovy před jejím **započetím** rozhodně soud... (Grepl 1995:759-760)

Kondenzátory adjektivní

Podle Grepla je funkcí adjektivních kondenzátorů zhušťovat vyjádření vztahů přívlastkových, které by jinak vyžadovaly vedlejší větu vztahnou. Tento typ kondenzátorů se dále dělí na čtyři podskupiny:

- 1) adjektivizované přechodníky na *ci*:

...neviděl ani vrátého, **domlouvajícího** uprchlíkům, ani popeláře... (A. Branaid);

- 2) adjektivizované přechodníky na *-vší*:
Nedaleko měsíce slabounce zářila právě **vyskočivší** malička, laškovná hvězdička. (J. Havlíček),
- 3) adjektivizované participium minulé:
Jdete roztroušenými balvany, **zbloudilými** sem před staletími. (V. Dyk),
- 4) adjektivizované participium trpné:
Konečně přitrhli do tábora **očekávaní** jezdcí. (V. Vančura). (Grep1 1995:757-9)

Adjektivizované přechodníky na *vší* jsou považovány za silně knižní. Naopak adjektivizovaná participia trpná se vyznačují značnou frekvencí.

Kondenzátory adverbiální

Jedná se o adverbia utvořená od participiálního slovesa. Jako příklad uvádí Grep1 následující spojení:

zeptal se **udiveně** (Grep1 1995:759)

Prostředky kondenzace jsou přehledně uvedeny v tabulce 4.

Tabulka 4 Prostředky kondenzace

Typ prostředku	Příklad
konkurenty přechodníkové	Mezitím přihnávše se Vršovci se zbrojným bouřem, ...
konkurenty participiální	Chlapci čistě ustrojení hodili sebou do trávy
kondenzátory infinitivní	možnost ubytovat se , slyšel rachotit zámek
kondenzátory substantivní	O upuštění od výkonu ochranné výchovy před jejím započetím rozhodně soud...
kondenzátory adjektivní	adjektivizované přechodníky na <i>-cí</i> ...neviděl ani vrátneho, domlouvajícího uprchlíkům, ani popeláře... (A. Branald)
	adjektivizované přechodníky na <i>-vší</i> Nedaleko měsíce slabounce zářila právě vyskočivší malička, laškovná hvězdička. (J. Havlíček)
	adjektivizované participium minulé Jdete roztroušenými balvany, zbloudilými sem před staletími. (V. Dyk)
	adjektivizované participium trpné Konečně přitrhli do tábora očekávaní jezdcí. (V. Vančura)
kondenzátory adverbiální	zeptal se udiveně

Zdroj: Grep1 (1995)

Prostředky koherence

Jelikož se syntaktickou strukturou textu úzce souvisí také spojovací výrazy, které jsou důležitými prostředky koherence, považovali jsme za nutné předložit zde přehled možných spojek a spojovacích výrazů, jak pro češtinu, tak pro angličtinu.

Pro skupinu originálů jsme pro náš přehled čerpali z práce Duškové (1994). Jelikož se její práce zabývá angličtinou především z hlediska kontrastivního, uvádí autorka nejen spojovací výrazy a spojky anglické, ale místy k nim jmenuje i jejich možné české ekvivalenty. V našem přehledu jsme proto uvedli jak anglické spojky a spojovací výrazy, tak jejich možné české ekvivalenty, které Dušková uvádí (viz tabulka 5 až 8). Stejný přehled pro český jazyk jsme sestavili podle mluvnic Grepla (1995) a Petra (1986). Tento přehled je uvedený v příloze 1.

Tabulka 5 Souřadící spojky a spojovací výrazy

Vztah	Souřadící spojovací výrazy		Souřadící korelativní dvojice	
	ANG	CZ	ANG	CZ
slučovací	and, and even, and so, and yet, nor, neither	a, i	neither...nor, both...and	ani...ani, jak...tak
odporovací	but, (but) on the contrary, nevertheless, yet, however	ale, nýbrž, však, avšak	not...but	ne...ale
vylučovací	or, or else, otherwise	nebo, anebo	either...or	buď...nebo
důvodové	for	neboť	-	-
stupňovací	not only...but (also), let alone	nejen...ale/nýbrž (i), natož aby	not only...but (also)	nejen...ale (i)
důsledkové	therefore, so, thus, then	proto, tak, tedy	-	-

Zdroj: Dušková (1994)

Tabulka 6 Podřadící spojky a spojovací výrazy ve vedlejších větách obsahových

Závislé věty	Spojky a spojovací výrazy	
	ANG	CZ
oznamovací	that, <i>asyndeticky</i>	že
tázací	<i>tázací slova, 0 inverze</i> , whether, if, that, <i>asyndeticky</i>	zda-li, jestli, -li, <i>tázací slovo žc</i>
rozkazovací	<i>infinitiv</i> , that (I should)	aby
zvolací	how, what	jak, jaký
přací	<i>asyndeticky (k wish)</i> , that (<i>k wish</i>)	-

Zdroj: Dušková (1994)

Tabulka 7 Podřadící spojky a spojovací výrazy ve vedlejších větách vztahných

Vztažné věty		Spojky a spojovací výrazy	
		ANG	CZ
substantivní		what, when, how, which, why, <i>výrazy na -ever</i>	vztažná zájmena, který
adjektivní	restriktivní	that, <i>juxtaposice</i> , who/whom, which, where, when, why	vztažná zájmena, který
	nerestriktivní	who, which, as	

Zdroj: Dušková (1994)

Tabulka 8 Podřadící spojky a spojovací výrazy ve vedlejších větách příslovecných

Příslovecné věty		Spojky a spojovací výrazy	
		ANG	CZ
místní	where, wherever, whence	kde, kam, kdekoliv, kamkoliv, odkud, kudy	
časové	as, as (so) long as, when, whenever, while, whilst, after, as soon as, directly/immediately (that)/the moment (that), no sooner...than, hardly/scarcely...when, once, before, since, until, till	když, (přítom) jak, dokud, kdykoliv, vždycky, zatímco, (poté/potom) když, jakmile, hned, jak, sotvaže, dříve než, od té doby, co, dokud ne, až	
způsobové	as, as though, as if, as...as, not as (so)...as, the...the	(tak) jak, jako, jako kdyby, jako by, tak...jako, ne tak...jako, čím...tím	
účinkové	so/such that, so...as to	tak/takový...že, tak...až, takže	
příčinné	because, as, since, for, in that, inasmuch as	protože, poněvadž, jelikož, neboť	
účelové	<i>účelový inf</i> , in order that, so that, that, lest if, unless, provided/providing (that), given that, on condition that, in case, as (so) long as, <i>asyndeticky</i>	aby, aby ne	
podmínkové	although, though, while, whereas, if, as, though, that, even if, even though, whether...or, wh-ever, no matter/it doesn't matter, regardless	jestliže, -li, jestliže ne, ledaže, za předpokladu, že, za podmínky, že	
připustkové		ačkoliv, zatímco, kdežto, i když, i kdyby, ať...nebo, -koliv, bez ohledu na	
jiné typy	as (so) far as, without + ing, except/save that	pokud, co se týče, aniž, kromě toho že	

Zdroj: Dušková (1994)

2.5 Další literatura z oblasti stylistiky

V oblasti české stylistiky se popisem mluveného a psaného jazyka obecně zabývá Bečka (1992), Čechová (2003, 1997). Podrobněji se mluveným jazykem zabývá Brabcová (1987), Čermák a Sgall (1997), Daneš (1969), Holasová (1992), Müllerová (2000), Müllerová, Hoffmannová, Schneiderová (1992), Svozilová (2000), Těšitelová (1983). Obecně se ke stavu zkoumané problematiky dá říci, že většina autorů zabývajících se mluveným jazykem se soustřeďuje na běžně mluvenou češtinu, která se ovšem se situací tlumočení z listu nedá srovnávat. Bylo by spíše třeba zaměřit se na

mluvenou formu jazyka vyskytující se při odborných přednáškách, referátech atp., případně výzkum doplnit o charakteristiky nahlas čteného textu. Těmito konkrétními otázkami se ovšem dopodrobna nezabývá žádný z autorů.

Z české i anglické stylistiky nás také zajímají práce popisující vlastnosti těch typů textu či funkčních stylů, které se nejčastěji při tlumočení z listu používají. Touto problematikou se z českých autorů zabývá Grafonová, Bečka (1985), Chloupek (2000), Kraus, Hoffmannová (1966). Z anglické publikační oblasti se stylistickým rozbořením textů zabývá monografie autorů Crystal, Davy (1970), ve které se nacházejí kapitoly s názvy „The language of conversation“, „The language of public speaking“, „Spoken legal language“ či „The language of newspaper reporting“. První jmenovaná kapitola se zabývá běžně mluveným (tedy hovorovým) jazykem, včetně "ležérní" výslovnosti, nahodilosti tématu či výrazného přízvuku, podobně jako se jím zabývají i česky píšící autoři. V ostatních výše jmenovaných kapitolách jsou popsány pouze základní, obecně známá pravidla pro daný stylistický žánr, např. míra explicitnosti a koherence v právnických textech či nutnost strukturovat a jasně vyjádřit mluvený veřejný projev. Pro naši práci mají tato tvrzení velmi obecný charakter.

Z anglických autorů se stylistikou anglického jazyka obecně zabývá Crystal, Davy (1970), Turner (1973) a Ullmann (1964).

2.6 Závěr teoretické části

Výše uvedené poznatky jasně naznačují, že mezi psaným a mluveným jazykem existuje rozdíl, a to jak v češtině, tak v angličtině. Teoretici zabývající se tlumočením si jsou tohoto rozdílu vědomi a problému věnují pozornost (přesto stále platí, že tlumočení z listu se obecně věnuje méně pozornosti než ostatním typům tlumočení). Tlumočení z listu je oproti jiným typům tlumočení na tento fakt obzvláště citlivé – jedná se totiž o převod z formy psané a formy mluvené. Je vysoce pravděpodobné, že tlumočnické syntaktickou i lexikální stránkou psané formy ovlivněn, a je již jen otázkou schopnosti a zkušenosti každého jedince, jak se od psané formy dokáže odpoutat a do jaké míry bude jeho výsledný projev znít přirozeně.

V další části práce se pomocí metody pozorování pokusíme zjistit, jak se s tímto nelehkým úkolem vypořádali studenti oboru překladatelství-tlumočnictví při závěrečných zkouškách.

3 Empirická část

3.1 Empirický materiál

Empirický materiál tvoří 13 originálních, anglicky psaných textů, dále 13 tlumočnických výkonů (audio nahrávky tlumočnických výkonů a jejich přepis do psané podoby, v dalším textu značeno A až M).

Materiál pochází ze Státních závěrečných zkoušek konaných na Ústavu translologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Všichni pozorovaní studenti byly studenty oboru překladatelství-tlumočnictví s tlumočnickou specializací pro anglický jazyk. Nahrávky byly pořizovány od ledna 2006 do září 2007. Texty k přetlumočení ve všech těchto případech připravovaly stejné dvě tlumočnice s dlouholetou zkušeností. Texty mohou být považovány za stejně obtížné jak z tematického, tak lexikálního hlediska. Mohou se naopak lišit z hlediska koherence. Tato skutečnost bude zkoumána dále v práci.

Veškeré zanalyzované texty jsou k dispozici v příloze.

3.1.1 Originály

Ve všech případech se jedná o texty, které mají délku cca. 1 normostrany. Jde buď o ucelený text, nebo o ucelenou část textu delšího.

Text A (*European Neighbourhood Policy: a tool for promoting democracy*), text B (*Extending public access to EU environment policy making*) i text C (*Strategies to prevent trafficking in women and children*) pochází ze stejného zdroje. Jedná se o stručné zprávy, které předkládají zpravodajové o diskutovaných otázkách v Evropském parlamentu a které byly zveřejněny na webových stránkách Evropského parlamentu 11.1.2006.

Texty E a D tvoří dohromady jeden text – část Vysvětlujícího prohlášení k návrhu legislativního usnesení Evropského parlamentu o návrhu rozhodnutí Rady o přistoupení Evropského společenství k Haagské konferenci o mezinárodním právu soukromém (tedy *Explanatory statement to draft European Parliament legislative resolution on the proposal for a Council decision on the accession of the European Community to the*

Hague Conference on Private International Law), které bylo zveřejněno na webových stránkách Evropského parlamentu 18.7. 2006.

Texty F a G také tvoří dohromady jeden text - část Vysvětlujícího prohlášení k návrhu zprávy o zlepšení duševního zdraví obyvatelstva. Na cestě ke strategii duševního zdraví pro Evropskou unii (tedy *Explanatory statement to draft report on improving the mental health of the population. Towards a strategy on mental health for the European Union*), zveřejněné na webových stránkách Evropského parlamentu 18.7. 2006.

Text H je zpráva o odpovědi na ústně položenou otázku, tzv. *session document*, zveřejněná na webových stránkách Evropského parlamentu 15.11. 2006..

Texty I (*What's on the mind of the CEO?*) a J (*The Scenario for IT Management and IT Organizations*) jsou informační prezentace (tzv. *briefing presentation*) konzultantů americké IT firmy Gartner. Zdrojem těchto textů pracovní materiály této firmy.

Texty K, L a M jsou kratší ucelené části jednoho textu - *Climate Change* - zveřejněného 6.9. 2007 na oficiálních stránkách Světové banky (The World Bank).

Všechny tyto texty mají primárně informační charakter, který také přispívá k faktu, že se v textech objevují nevětné struktury, nejčastěji v postavení a funkci nadpisu.

3.1.2 Tlumočnické výkony

Tlumočnické výkony byly nahrávány na Státních závěrečných zkouškách Ústavu translologie FF UK v Praze. Tlumočení z listu je první disciplínou praktické části SZK. Každý tlumočnický výkon má na přípravu jedné normostrany textu přibližně deset minut.

Výkony tlumočnicků jsme dále transkribovali do písemné podoby. Jelikož se v naší práci zaměřujeme na syntaktické charakteristiky textů, nejedná se o fonetickou transkripci. Texty jsou přepsány, jako by měly sloužit pro užívání v psané formě (je zachován spisovný pravopis, interpunkce¹, psaní velkých písmen, původní pravopis cizích slov atd.). Přesto fakt, že se jedná o texty do jisté míry nepřipravené, vede k jistým odchylkám transkribovaného textu od textů sloužících k užívání v psané formě:

¹ Při volbě interpunkčních znamének jsme se řídili především gramatickou, syntaktickou a logickou strukturou vět a intonací tlumočnicků.

v transkripcích se objevují přečknutí, zopakovaná slova či celé fráze. V zanalyzovaných transkribovaných textech jsou slova či fráze považována za přečknutí vyznačená barvně.

3.2 Metoda výzkumu

Cílem naší práce je čistě kvalitativní výzkum – vycházíme tedy z materiálů, které máme k dispozici, jevy popisujeme, ale na začátku výzkumu nemáme stanovenou žádnou hypotézu.

Jako metodu empirické části naší rigorózní práce jsme si zvolili přímé, neparticipantní pozorování. Domníváme se, že situace skládání SZK minimalizuje množství proměnných při pozorování, a dalo by se říci, že i do značné míry zaručuje autentičnost situace v tom smyslu, že student se snaží podat opravdu co nejlepší výkon. Pozorování v takovéto situaci nám také podává informace o schopnostech a dovednostech tlumočnicků, kteří se právě chystají vstoupit na volný trh (hovoří ovšem samozřejmě jen o jedné z dovedností tlumočnicka).

Texty budou zkoumány podle kritérií M. Shlesingerové (1989) pro zařazení textů k pólu psanosti či mluvenosti, popsanych v teoretické části a stručně shrnutých níže.

3.2.1 Míra plánování podle Shlesingerové

Na začátek stručně zopakujeme poznatky M. Shlesingerové (1989). Míra mluvenosti či psanosti textu *nezáleží* na médiu. Jako kritéria pro stanovení toho, zda je text situován blíže pólu mluvenosti, či blíže pólu psanosti autorka uvádí následující kritéria: míra plánování, sdílený vědomostní fond, lexikální prostředky, míra účasti, úloha neverbálních prostředků.

Shlesingerová dále uvádí, že v textech s vyšším stupněm psanosti se projevuje vyšší míra plánování. V rámci této kategorie můžeme rozlišovat další kritéria: prostředky koheze/koherence (nasycenost textu, tedy množství informací obsažené v jedné sémantické jednotce; vnitro- a mezivětné vztahy, tedy exoforické či endoforické prostředky) a narušená plynulost textu a prostředky kontroly toku informací (opakování,

pauzy nemotivované gramatickou strukturou věty, prostředky upozorňující na neobvyklé postavení výrazu v promluvě, chybné začátky).

Podle Shlesingerové v rámci kategorie nasycenost textu existují následující jevy, které situují text blíže k pólu mluvenosti: fragmentace; krátké sémantické jednotky (6 až 7 slov) řazeny vedle sebe jako řada nezávislých vět, juxtaapozičně či za použití malého množství souřadných spojek (nejčastěji spojkou *a*). Následující jevy situují text blíže k pólu psanosti: nominalizace; přičestí; pre- a postmodifikace; přívlastková adjektiva; souvětí; přítomnost tří a více modifikátorů v jedné sémantické jednotce; sled předložkových vazeb; doplňkové věty; vztahné věty; podřadné spojky.

Naše zkoumání se zúžilo na první zmiňovanou kategorii, tedy na míru nasycenosti textu. Jelikož by detailní zkoumání všech prostředků, které Shlesingerová uvádí v této kategorii, bylo dosti extenzivní, zkoumanou oblast jsme dále zúžili. Níže uvádíme, na které jevy jsme se podrobně zaměřili:

Prostředky situující text blíže k pólu mluvenosti: fragmentace, krátké sémantické jednotky, počet nezávislých vět, juxtaapozice, množství souřadných spojek, koordinace spojkou *a* (část zabývající se počtem a délkou vět a použitými spojkami je zpracována dosti podrobně).

Prostředky situující text blíže k pólu psanosti: nominalizace/kondenzace, přičestí, souvětí, podřadné spojky.

Prostředky, které jsme do našeho zkoumání nezahrnuli: pre- a postmodifikace, přívlastková adjektiva, sled předložkových vazeb, doplňkové a vztahné věty.

Důvodem pro toto rozhodnutí byl kromě náročnosti tak podrobné analýzy také fakt, že zmíněné prostředky velmi dobře odrážejí nesouměrnost českého a anglického systému v oblasti jmenných tvarů slovesných, čili polovětných vazeb (Dušková 1994). Zatímco anglický systém disponuje polovětnými vazbami infinitivními, gerundiálními a participiálními a tyto vazby velmi hojně užívá, český systém zcela postrádá kategorii gerundia, a navíc většinu anglických polovětných vazeb převádí větami vedlejšími. Domníváme se proto, že analýza zaměřená na zvolené prvky je analýzou kompletní a vyrovnanou, která dobře reflektuje kontrastivní problematiku syntaktických možností obou systémů.

3.3 Analýza textů

V následující části představíme výsledky jednotlivých analýz zkoumaných textů. Zkoumané texty jsou rozděleny do dvou skupin: originály a tlumočnické výkony. V rámci každé skupiny textů bude popsána syntaktická analýza a dále uveden přehled použitých spojek.

Nejprve bychom rádi popsali obecná pravidla použitá při analýzách:

Obecně je počítáno:

- Přecheknutí či opakování slov v důsledku přecheknutí.
- V rámci tlumočnických výkonů jsou do počtu vět v souvětí počítány i věty, které obsahují jak podmět, tak přísudek, pokud jsou větami hlavními, či přísudek, pokud jsou větami vedlejšími, které ovšem jako celek nedávají smysl. Takovéto věty jsme pracovně nazvali „věty nedokončené“.

Obecně není počítáno (tyto případy jsou v příloze se zanalyzovanými texty označeny poznámkou „NEPOČ“):

- Členy v anglických textech.
- Úvodní formule typu „dámy a pánové“, „dobré ráno“, „takže“, stejně tak jako opravný výraz „pardon“
- Spojky souřadící spojující několikanásobné větné členy.
- Pokud jsou polovětné konstrukce či jejich ekvivalenty součástí několikanásobného větného členu, jsou počítány pouze jednou.
- V případech, kdy se v textu objeví nevětná struktura (většinou nadpis či podnadpis), která tlumočnickem není přetlumočena, není brána v úvahu. V případech, kdy se v roli nadpisu objeví nevětná struktura a je přetlumočena formou nevětné struktury také s funkcí nadpisu, není započítána. Takové případy jsou v příloze se zanalyzovanými texty označeny poznámkou „NEPOČ“. Tyto případy nejsou počítány ani do celkového počtu slov. Pokud se nevětná struktura objeví v textu jinde než ve funkci nadpisu a tlumočnick ji přetlumočí jakoukoliv formou, je počítána, a to i v případech, kdy nemá více než dvě slova.
- V případech, kdy se v tlumočnickém výkonu objeví očividně nedokončená věta, která ovšem neobsahuje ani podmět, ani přísudek, není počítána jako věta, ale jako přecheknutí (většně započítání vyřčených slov).

Dále bychom rádi definovali zkoumané jevy, které jsou zde uvedeny v abecedním pořádku:

Celkový počet jednoduchých souvětí podřadných. Jednoduché souvětí podřadné je souvětí sestávající z jedné věty hlavní (H) a jedné věty vedlejší (VV), která je na hlavní větě závislá. Věta vedlejší je s větou hlavní spojena podřadnou spojkou, případně asyndeticky (čárkou, středníkem, dvojtečkou, pomlčkou, případně uvozovkami, pokud je věta vložena do souvětí jako citát, či jinými prostředky).

Celkový počet jednoduchých souvětí souřadných. Jednoduché souvětí souřadné je souvětí sestávající ze dvou vět hlavních. Věta hlavní je věta obsahující podmět a přísudek (jedno sloveso v aktivním tvaru), která není závislá na žádné jiné větě. Tyto dvě hlavní věty mohou být spojeny buď asyndeticky nebo souřadící spojkou.

Celkový počet nedokončených vět hlavních a vedlejších (Hnedok, resp. VVnedok), ať už stojí samostatně, či jsou součástí souvětí. Tento typ vět se objevuje pouze ve skupině tlumočnických projevů.

Celkový počet nedokončených vět stojících samostatně, tedy nedokončených vět, které nejsou součástí souvětí.

Celkový počet nevětných struktur (NS), které byly brány v úvahu při počítání délky vět či celkového počtu slov. Nevětná struktura je struktura, která neobsahuje sloveso v aktivním tvaru.

Celkový počet polovětných konstrukcí (PK) v anglických textech či jejich ekvivalentů v textech českých. Polovětná konstrukce není k větě hlavní či vedlejší připojena žádnou spojkou, případně je připojena spojkou podřadící. Polovětná konstrukce je považována za jednu sémantickou jednotku.

Celkový počet slov v textu, vyjma případů uvedených výše.

Celkový počet složených souvětí podřadných. Složené souvětí podřadné je souvětí, které obsahuje tři a více vět, z toho vždy minimálně jednu větu hlavní a minimálně jednu větu vedlejší, která je na hlavní větě závislá. Věta vedlejší je s větou hlavní spojena spojkou podřadící, případně asyndeticky. Vedlejší věty mezi sebou jsou spojeny buď asyndeticky nebo spojkou souřadící. Polovětná konstrukce není k větě hlavní nebo vedlejší připojena žádnou spojkou, případně spojkou podřadící. Věty hlavní jsou spojeny buď asyndeticky nebo spojkou souřadící.

Celkový počet složených souvětí souřadných. Složené souvětí souřadné je souvětí obsahující tři a více vět hlavních. Tyto věty mohou být spojeny buď asyndeticky nebo spojkami souřadícími.

Celkový počet sémantických jednotek. Za sémantickou jednotku je považována věta hlavní, věta vedlejší, polovětná konstrukce (pro anglické texty) či ekvivalenty polovětných konstrukcí (pro texty české).

Celkový počet vět (oddělených tečkou¹).

Celkový počet vět hlavních nezávisle na tom, zda stojí samostatně (a jsou tedy větou jednoduchou) či jsou součástí souvětí. Věta hlavní je považována za jednu sémantickou jednotku.

Celkový počet vět jednoduchých. Věta jednoduchá (II) je věta obsahující podmět a přísudek (jedno sloveso v aktivním tvaru). Věty jednoduché jsou od ostatních vět vždy odděleny tečkou.

Gerundiální polovětné konstrukce podle vymezení Duškové (1994), viz výše.

Infinitivní polovětné konstrukce podle vymezení Duškové (1994), viz výše.

Konkurenty adjektivní, resp. kondenzátory adjektivní podle vymezení Grepla (1995), viz výše.

Konkurenty infinitivní, resp. kondenzátory infinitivní podle vymezení Grepla (1995), viz výše.

Konkurenty participiální podle vymezení Grepla (1995), viz výše.

Konkurenty substantivní, resp. kondenzátory substantivní podle vymezení Grepla (1995), viz výše.

Participiální polovětné konstrukce podle vymezení Duškové (1994), viz výše.

Počet slov ve větě (oddělené tečkou) či souvětí vždy od počátečního velkého písmene po ukončení věty tečkou. Pokud je do věty vložen citát či použito např. rčení oddělené uvozovkami, počítá se do celkové délky věty. Pokud citát stojí samostatně, počítá se jako samostatná věta.

---

¹ Při volbě interpunkčních znamének jsme se řídili především gramatickou, syntaktickou a logickou strukturou vět a intonací tlumočnicků. Tečka tedy značí gramatický a logický konec věty, často podpořený intonačním předělem v projevu tlumočnicka.

Průměrný počet slov v jedné sémantické jednotce. Za sémantickou jednotku je považována věta hlavní, věta vedlejší, polovětná konstrukce (pro anglické texty) či ekvivalenty polovětných konstrukcí (pro texty české). Tento jev je vypočítán pomocí vztahu:

$$\text{průměrný počet slov v jedné sémantické jednotce} = \frac{\text{celkový počet slov} \quad \text{počet spojek}}{\text{celkový počet sém. jednotek}}$$

Průměrný počet slov ve větě (oddělené tečkou) je vypočítán z údajů o počtech slov v jednotlivých větách oddělených tečkou.

Složitost textu značí relativní údaj získaný přidělením vah jednotlivým zkoumaným kategoriím. Tento termín je spíše méněslovným synonymem k víceslovnému vyjádření „kritéria nasycenosti textu, které jej situují blíže k pólu mluvnosti nebo blíže k pólu psanosti“. Podrobněji je způsob stanovení složitosti textu popsán v příslušné kapitole.

$T\Lambda$ značí originál Λ nebo tlumočnický výkon Λ podle toho, o jaké se hovoří skupině textů.

3.3.1 Syntaktická analýza textů

Syntaktická analýza textů by měla vypovídat o následujících kategoriích nasycenosti textu podle Shlesingerové (1989): fragmentace, krátké sémantické jednotky; řada nezávislých vět; juxtapozice; míra nominalizace; množství a složitost souvětí.

Tabulka 9 přehledně shrnuje kategorie navrhované Shlesingerovou a námi zkoumané kategorie a jevy, které jim odpovídají, jak v anglických, tak v českých textech. Do tabulky jsou zahrnuty kategorie související s použitím spojek, které budou popsány níže.

Tabulka 9 Sledované jevy v rámci kategorie „míra plánování“

Prostředky situující text blíže k pólům		ANG	CZ
mluvenosti	fragmentace, krátké sémantické jednotky (6-7 slov)	= průměrný počet slov na větu	= průměrný počet slov na větu
	řada nezávislých vět	= věty jednoduché	= věty jednoduché
	juxtapozice	= asyndetické spojení vět, viz přehled spojek	= asyndetické spojení vět, viz přehled spojek
	malé množství souřadných spojek	= viz přehled spojek	= viz přehled spojek
	spojka <i>a</i>	= viz přehled spojek	= viz přehled spojek
psanosti	nominalizace = kondenzace	= polovětné konstrukce (jmenné tvary slovesné ve funkci větných členů)	= konkurenty a kondenzátory přechodníkové, participiální, infinitivní, substantivní, adjektivní, adverbální
	příčestí	= viz participiální PK	= viz nominalizace/kondenzace
	premodifikace		
	postmodifikace		
	přívlastková adjektiva		
	souvěti	= větné vzorce	= větné vzorce
	tří a více modifikátorů v jedné sémantické jednotce		
	sled předložkových vazeb		
	doplňkové věty		
	vztažné věty		
podřadné spojky	= viz přehled spojek	= viz přehled spojek	

Zdroj: Shlesinger (1989), Dušková (1994), Grepl (1995), šetření autorky

3.3.1.1 Syntaktická analýza originálů

Kvantitativní charakteristika originálů

Variační rozpětí slov v původních textech činí 216 (od 199 do 415 slov). Rozsah většiny textů (11 ze 13) je 216 až 299 slov. Průměrný počet slov ve všech textech je 262,5. Pokud ten samý údaj, tedy délku textů, vyjádříme ve větách (oddělených čárkou), potom texty obsahují od 7 do 17 vět, z čehož tři texty obsahují 7-9 vět, šest textů obsahuje 10-11 vět, jeden text 12 vět a tři texty 16-17 vět. Průměrný počet vět ve všech textech je 11,5, viz tabulka 10 (v této i v následujících tabulkách jsou texty, které tvoří dohromady jeden delší text, pro ilustraci zvýrazněny vždy stejnou barvou).

Tabulka 10 Celkový počet slov a vět pro skupinu originálů

	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM	Aritmetický průměr
Celkový počet slov	294	299	415	224	245	216	217	235	284	259	243	199	283	262,5
Celkový počet vět (odd. tečkou)	10	12	17	11	10	9	11	8	11	16	11	7	16	11,5

Zdroj: šetření autorky

Průměrný počet slov v jedné větě oddělené čárkou se pohybuje v rozmezí od 16,2 do 29,4 slov. Zajímavé je, že nejnižší hodnotu neobsahuje text M, ve kterém se objevily nevětné struktury tvořené pouze 2 a 3 a 4 slovy. Tento má druhý nejnižší průměrný počet slov (tedy 17,7). Šest textů se pohybuje v rozmezí od průměru 22,1 do 25,8 slov ve větě. Tři texty obsahují s větou průměrným počtem slov 28,4 až 29,4. Tři texty věty s průměrným počtem slov 17,7 až 20,4. Celkový průměr všech textů činí 23,6 slov ve větě oddělené tečkou, viz tabulka 11.

Tabulka 11 Celkový počet slov ve větě oddělené tečkou pro skupinu originálů

	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM	Ar. průměr
Průměrný počet slov ve větě (odd. tečkou)	29,4	24,9	24,4	20,4	24,5	24,0	19,7	29,4	25,8	16,2	22,1	28,4	17,7	23,6

Zdroj: šetření autorky

Údaje, ze kterých byly vypočítány tyto průměry, tedy počty slov v jednotlivých větách textů, jsou uvedeny v tabulce 12.

Tabulka 12 Počty slov ve větách oddělených tečkou pro skupinu originálů

Číslo věty	Počet slov ve větě (oddělené tečkou) v textech												
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM
1	35	20	8	18	8	22	16	37	39	18	8	30	10
2	22	26	20	18	14	7	6	27	16	26	21	33	20
3	26	13	35	12	13	45	37	32	29	42	19	14	31
4	30	18	28	12	37	25	27	9	21	7	14	7	16
5	46	33	12	16	21	12	13	23	22	12	21	21	11
6	22	24	49	47	28	18	34	60	12	11	7	42	3
7	14	36	10	35	12	10	16	28	25	30	14	52	18
8	17	17	19	7	22	15	39	19	38	13	25	-	15
9	60	16	12	29	57	62	5	-	27	7	30	-	22
10	22	42	45	16	33	-	12	-	33	15	47	-	2
11	-	29	12	14	-	-	12	-	22	12	37	-	29
12	-	25	35	-	-	-	-	-	-	8	-	-	25
13	-	-	9	-	-	-	-	-	-	22	-	-	4
14	-	-	19	-	-	-	-	-	-	10	-	-	30
15	-	-	54	-	-	-	-	-	-	10	-	-	31
16	-	-	34	-	-	-	-	-	-	16	-	-	16
17	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Zdroj: šetření autorky

Výše uvedené charakteristiky souvisejí především s rozsahem originálů (počet slov textu, počet vět textu) a s délkou jednotlivých vět, ze kterých se texty skládají. Dále uvedeme údaje související se složitostí syntaktické struktury jednotlivých textů, tedy počet vět jednoduchých, jednoduchých souvětí souřadných, složených souvětí souřadných, jednoduchých souvětí podřadných, složených souvětí podřadných a nevětých struktur, viz tabulka 13.

Celkový počet vět jednoduchých v textech se pohyboval v rozmezí od 2 do 10. Pouze 2 věty jednoduché se objevily ve dvou textech. Nejpravděpodobnější výskyt nízkého počtu vět jednoduchých by se dal předpokládat obecně u textů s nízkým celkovým počtem vět (tedy v krátkých textech), ovšem není tomu tak. Text I. s nejnižším celkovým počtem vět (tedy 7) překvapivě neobsahuje nízký počet vět jednoduchých, obsahuje jich 5, což se dosti blíží průměru všech textů, který je 5,9. Dokonce i v ostatních kategoriích se blíží průměru všech textů, kromě kategorie složených souvětí podřadných. Texty s nejnižším počtem vět jednoduchých, tedy text II a text I, mají celkový počet vět 8, resp. 11. Ve dvou textech (s celkovým počtem vět 10 a 11) se objevily 4 věty jednoduché. Ve třech textech se objevilo 6 vět jednoduchých, v jednu textu 7. Ve dvou textech (TJ a TM) se shodným celkovým počtem vět (16) se objevilo 8 vět jednoduchých. Text D, s celkovým počtem vět 11, obsahuje 9 vět jednoduchých, tedy naprostou většinu. Text C, jehož celkový počet vět je 17, obsahuje nejvyšší počet vět jednoduchých, tedy 10.

Celkový počet jednoduchých souvětí souřadných (souvětí obsahujících dvě hlavní věty) je již výrazně nižší. V šesti textech ze třinácti se tento typ souvětí vůbec neobjevil, pět textů obsahovalo jedno souvětí tohoto typu, text K obsahoval tato souvětí dvě a text II obsahoval tato souvětí tři. Průměr všech textů je tedy 0,8.

Složená souvětí souřadná (souvětí obsahující tři a více hlavních vět) se v textech téměř vůbec neobjevila, s výjimkou textu G, který obsahoval jedno souvětí tohoto typu. Průměr všech textů je tedy 0,1.

Souvětí podřadná se v textech už objevovala více. Jednoduchá souvětí podřadná (souvětí obsahující jednu větu hlavní a jednu na ní závislou větu vedlejší) se objevila ve všech textech v rozmezí od 1 do 5 souvětí. Jedno toto souvětí se objevilo pouze v textu F, dvě tato souvětí se již objevila v pěti textech, tři souvětí tohoto typu se objevila v šesti textech a v jednom textu se dokonce objevilo těchto souvětí pět. Průměr pro všechny texty je tedy 2,6 souvětí tohoto typu.

Složená souvětí podřadná (souvětí skládající se ze tří a více vět, z čehož minimálně jedna je větou hlavní a minimálně jedna je větou vedlejší závislou na větě hlavní) se v textech také objevovala ne zcela zanedbatelnou měrou, i když jejich počet v jednotlivých textech se dosti liší. Objevují se zde v rozmezí od 0 do 6 souvětí. Ve třech textech se neobjevilo žádné souvětí tohoto typu, ve čtyřech textech se objevilo jedno toto souvětí, stejně tak jako ve čtyřech textech dvě, v jednom tři a v jednom dokonce šest souvětí tohoto typu. Průměr pro všechny texty je tedy 1,6 souvětí tohoto typu.

Co se týče nevětných struktur, bylo již zmíněno, že nevětné struktury vyskytující se v originále, které nebyly přetlumočeny, nebyly vůbec brány v úvahu. Stejně tak nebyly počítány nevětné struktury, které se objevily v pozici a funkci nadpisu a byly přetlumočeny nevětnou strukturou se stejnou funkcí. Pokud ovšem byly nevětné struktury ve funkci nadpisu přetlumočeny větnou strukturou, byly do analýzy zahrnuty.

To se stalo v textu C. Nadpis v originálu „Strategies to prevent trafficking in women and children“ byl při přetlumočení zahrnut do věty uvozující celou problematiku, o které se bude hovořit: „Takže, dobré ráno, představím vám strategii, briefingovou strategii Výboru pro práva žen a rovnost mužů a žen jak zabránit obchodu se ženami a dětmi.“

Ve druhých dvou textech se nevětná struktura objevila dále v textu. Průměrný počet nevětných struktur je 0,5.

Tabulka 13 Výskyt jednotlivých typů vět pro skupinu originálů

Typ vět	Celkový počet jednotlivých typů vět v textech													Ar. pr.
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM	
Věty odd. tečkou	10	12	17	11	10	9	11	8	11	16	11	7	16	11,5
Věty jednoduché	4	6	10	9	6	4	7	2	2	8	6	5	8	5,9
Jednoduchá s. souřadná	0	1	1	0	0	1	1	3	0	1	2	0	0	0,8
Složená souvětí souřadná	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0,1
Jednoduchá s. podřadná	3	3	3	2	3	1	2	2	3	5	2	2	3	2,6
Složená souvětí podřadná	3	2	2	0	1	2	0	1	6	2	1	0	1	1,6
Nevětné struktury	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4	0,5

Zdroj: šetření autorky

Další oblastí, která byla kvantitativně zmapována, je množství a druh vyskytujících se polovětných konstrukcí.

Celkový počet polovětných konstrukcí vyskytujících se v originálech se pohybuje v dosti velkém rozmezí od 4 do 23, viz tabulka 14. Ve třech textech se objevilo celkem 4-5 polovětných konstrukcí, v jednom textu 7, v jednom textu 9, v jednom textu 11, v

jednom textu 12, ve čtyřech textech 13-14, ve jednom textu 20 a v jednom textu 23. Průměr pro všechny texty je 11,6.

Jak již bylo zmíněno v úvodu empirické části, některé texty určené k tlumočení jsou ve skutečnosti částmi jednoho delšího textu. Mohly bychom tedy očekávat, že tyto texty budou vykazovat výrazně podobné kvantitativní charakteristiky zmíněných jevů. V tomto případě by se tedy dalo předpokládat, že tři nejnižší či dva nejvyšší počty polovětných konstrukcí by se objevily vždy u textů, které dohromady tvoří jeden celek, tudíž jsou prokazatelně psány stejným stylem. Tato domněnka se ovšem nepotvrdila. Jak je velmi dobře vidět z následující tabulky, ve stejném textu (TD a TE) se v jeho první části objevily pouze 4 polovětné konstrukce, ale v jeho druhé části se jich objevilo 14. Hodnoty pro další texty (TF a TG; TK, TL a TM) jsou již vyrovnanější, ovšem správnost výše zmíněného předpokladu vyvracejí.

Tabulka 14 Celkový počet polovětných konstrukcí pro skupinu originálů

	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM	Ar. průměr
Celkový počet PK	11	20	23	4	14	5	7	13	14	5	12	9	14	11,6

Zdroj: šetření autorky

Pokud se podíváme na hodnoty zjištěné pro jednotlivé typy polovětných konstrukcí, zjistíme, že průměrně se výrazně častěji objevují polovětné konstrukce infinitivní (s průměrem pro všechny texty 7,1), zatímco polovětné konstrukce gerundiální a participiální jsou mnohem řidší (s průměrem 1,8, respektive 2,8).

V jednotlivých textech se počet infinitivních konstrukcí objevuje v rozmezí od dvou (v jednom textu), přes čtyři (ve třech textech) až po osmnáct (v jednom textu). Pět infinitivních polovětných konstrukcí se objevilo ve dvou textech, stejně jako šest těchto konstrukcí. Devět, deset a jedenáct infinitivních konstrukcí se objevilo vždy v jednom textu.

Gerundiální polovětné konstrukce se ve čtyřech textech neobjevily vůbec, ve čtyřech textech se objevily jednou, ve dvou textech dvakrát, v jednom textu třikrát, v jednom čtyřikrát a v jednom dokonce osmkrát.

Participiální polovětné konstrukce se vůbec neobjevily ve třech textech, jednou a dvakrát se objevily v jednom textu, ve čtyřech textech se objevily třikrát, ve dvou textech čtyřikrát a šestkrát a sedmkrát se objevily vždy v jednom textu.

Tabulka 15 opět potvrzuje, že příslušnost částí textu k jednomu textu delšímu nijak nezaručuje podobnost či shodu v počtu vyskytovaných jevů:

Tabulka 15 Počet jednotlivých typů polovětných konstrukcí pro skupinu originálů

Typ PK	Celkový počet jednotlivých typů polovětných konstrukcí v textech													Ar. průměr
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM	
Infinitivní	4	11	18	2	6	5	4	9	10	4	8	5	6	7,1
Gerundiální	4	3	1	2	1	0	0	1	1	0	2	0	8	1,8
Participiální	3	6	4	0	7	0	3	3	3	1	2	4	0	2,8

Zdroj: šetření autorky

Z výše získaných informací již můžeme přesně uvést, kolik sémantických jednotek (vět hlavních, vět vedlejších a polovětných konstrukcí) se v jednotlivých textech objevilo celkem. Z průměrných hodnot vyplývá, že věty hlavní (ať už stojící samostatně jako věta jednoduchá, nebo jsou-li součástí souvětí) a polovětné konstrukce převažují nad větami vedlejšími. U vět hlavních jde o velmi pochopitelný výsledek, který částečně vychází i z definice, kterou jsme si pro větu hlavní stanovili na začátku zkoumání, tedy že větou hlavní i je věta jednoduchá. Pokud se tedy nejedná o nevětnou strukturu, minimálně jedna věta hlavní bude přítomna v každé větě oddělené tečkou. Naopak věty vedlejší se mohou vyskytovat pouze v souvětích.

Údaj o polovětných konstrukcích je samostatný údaj vypovídající o míře nominalizace/kondenzace v textu, viz tabulka 9 uvedená výše.

Celkový počet vět hlavních se v textech pohybuje v rozmezí od 7 do 19. Tento počet úzce souvisí (z výše uvedených důvodů) s celkovým počtem vět oddělených tečkou. Pouze v případě textu M, jehož součástí jsou čtyři nevětné struktury, se počet vět hlavních od celkového počtu vět liší výrazněji.

Celkový počet vět vedlejších se v textech pohybuje v dosti velkém rozmezí od 2 do 19. Zatímco takto výrazně vysokým číslem se vyznačuje pouze jeden text (TI), po kterém následuje s druhým nejvyšším počtem vět vedlejších deset text A a s počtem devět text C, textů s výrazně nízkým počtem vedlejších vět je více. Texty se dvěma vedlejšími větami jsou tři, jeden text obsahuje tři vedlejší věty, dále následuje jeden text s pěti vedlejšími větami, tři texty se šesti těmito větami a dva texty se sedmi vedlejšími větami.

Jak již bylo zmíněno, výrazně se lišící údaje nejsou nutně vázány na texty tvořící dohromady jeden delší text.

Celkový počet sémantických jednotek se pohybuje v rozmezí od 17 do 50. Text s největším počtem sémantických jednotek je zároveň i textem nejdelším (s výrazně vyšším počtem slov 415), jedná se o text C. Jistá korespondence počtu sémantických

jednotek s délkou textu se dá vysledovat ještě v dalších dvou textech s poměrně vysokým počtem slov, konkrétně v textu B (počet slov 299, počet sémantických jednotek 40) a v textu I (počet slov 284, počet sémantických jednotek 45). Ovšem další text s vysokým počtem slov (294), text A, obsahuje již jen 31 sémantických jednotek, podobně jako text M (počet slov 283, sémantických jednotek 32). Další tři texty, text E, text J a text K, mají přibližně stejný počet slov (245, resp. 259, resp. 243) a obsahují i přibližně stejný počet sémantických jednotek (31, resp. 31, resp. 30). Korespondence se dá sledovat i na opačném pólu: text L má nejnižší počet slov (199) a obsahuje druhý nejnižší počet sémantických jednotek (18). Ve zbývajících textech korespondence již není tak výrazná. Texty F a G s druhým a třetím nejnižším počtem slov osahují 20, respektive 24 sémantických jednotek. Text D s nejnižším počtem sémantických jednotek (17) má 224 slov. Text H se jak svým počtem slov (235), tak počtem sémantických jednotek (28) pohybuje mírně pod průměry v každé kategorii.

S nižším počtem slov a zároveň vyšším počtem sémantických jednotek se text stává kondenzovanějším. Tuto charakteristiku textů jsme již ovšem do větší hloubky nezkoumali, jelikož jsme se soustředili na charakteristiku obecnější, vyplývající ze zkoumání více faktorů dohromady.

V tabulce 16 jsou uvedeny celkové počty sémantických jednotek. Pro větší názornost opět uvádíme i počty slov.

Tabulka 16 Počet jednotlivých typů sémantických jednotek pro skupinu originálů

Typ sémantických jednotek	Celkový počet sémantických jednotek v textech													Ar. průměr
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM	
H	10	13	18	11	11	9	15	12	12	19	13	7	12	12,5
PK	11	20	23	4	14	5	7	13	14	5	12	9	14	11,6
VV	10	7	9	2	6	6	2	3	19	7	5	2	6	6,5
Sémantických jednotek celkem	31	40	50	17	31	20	24	28	45	31	30	18	32	30,5
Počet slov celkem	294	299	415	224	245	216	217	235	284	259	243	199	283	262,5

Zdroj: šetření autorky

Posledním zkoumaným kvantitativním ukazatelem je průměrný počet slov na jednu sémantickou jednotku (výpočet dle vztahu uvedeného výše), viz tabulka 17.

Průměrný počet slov v jedné sémantické jednotce se pohybuje v rozmezí od 5,8 po 12,9 slov. Jednotlivé údaje o počtu sémantických jednotek v textech jsme již popsali výše, proto zde uvádíme pouze komentář, že průměr na všechny texty vyšel 8,8, tedy

číslo vyšší než jaké Shlesingerová (1989) uvádí jako jeden z faktorů situující text k pólu mluvenosti. Podle tohoto kritéria by tedy texty (pouze s výjimkou textu I) byly situovány blíže k pólu psanosti. Nesmíme zde ovšem zapomínat, že se jedná pouze o jeden faktor z celé škály dalších faktorů, podle kterých se poloha textu na ose mluvenost-psanost dá určit.

Tabulka 17 Průměrný počet slov v sémantické jednotce pro skupinu originálů

	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM	Ar. průměr
Průměrný počet slov v 1 sémantické jednotce	9,0	7,3	7,9	12,9	7,7	10,5	8,7	8,1	5,8	7,9	7,7	10,7	8,5	8,7

Zdroj: šetření autorky

Evaluace originálů

Pro jednodušší a názornější hodnocení textů jsme se rozhodli použít metodu vážení. Každé kategorii je přidělena váha podle její důležitosti (v našem případě podle míry, do jaké vypovídá o složitosti textu), poté jsou vypočítány hodnoty pro jednotlivé kategorie a výsledkem je údaj – váha – relativně vypovídající o složitosti textu. Takto získaná váha se poté dá velmi dobře porovnat, jak v rámci jedné skupiny, tak mezi jednotlivými skupinami.

Zkoumaným jevům jsme se přiřadili váhy, které jsou uvedeny v tabulce 18.

Tabulka 18 Váhy přiřazené zkoumaným jevům

Kategorie	Váha
Nevětné struktury	0
Věty jednoduché	1
Jednoduchá souvětí souřadná	2
Složená souvětí souřadná	3
Polovětné konstrukce	4
Jednoduchá souvětí podřadná	5
Složená souvětí podřadná	6

Zdroj: šetření autorky

Nevětným strukturám jsme se rozhodli přidělit váhu nejnížší, tedy nula. V důsledku toho se tato kategorie v rámci analýzy stane neutrální. Domníváme se, že vzhledem k velmi nízkému výskytu nevětných struktur v textech, je tohle nejvhodnější řešení.

Rozhodnutí pro přiřazení konkrétních vah bychom si názorně mohli zdůvodnit takto: Představíme si, že by se text skládal pouze z prvků jednotlivých kategorií a prvky ostatních kategorií by se v textu vůbec neobjevovaly. Text, který by se skládal pouze

z hlavních vět, by pro čtenáře byl nejsrozumitelnější, čtenář by na jeho dekodování musel vyvinout menší úsilí a text by nejvíce vyhovoval kritériím v oblasti nasycenosti, které jej řadí blíže k pólu mluvenosti. Naopak text, který by obsahoval samá složená souvětí podřadná, by pro čtenáře byl daleko méně srozumitelný, čtenář by na jeho dekodování musel vyvinout mnohem větší úsilí a text by naopak nejvíce vyhovoval kritériím řadícím jej blíže k pólu psanosti. Ostatní kategorie jsou určitými mezistupni těchto dvou extrémů. Polovětné konstrukce jsou struktury se sekundární predikací, které i svou závislostí stojí na pomezí mezi souvětím souřadným (kde žádná věta není závislá) a souvětím podřadným (kde vedlejší věty jsou závislé na větách hlavních, toto je navíc podtrženo užitím podřadné spojky.)

Na základě takto stanovených vah jsme podle počtu jednotlivých jevů v každém textu vyčíslili relativní „složitost textu“, viz tabulka 19. Budeme zde používat tento termín, který je ovšem pro nás v podstatě synonymem k víceslovnému vyjádření „kritéria nasycenosti textu, které jej situují blíže k pólu mluvenosti nebo blíže k pólu psanosti“.

Tabulka 19 Relativní složitost textu podle přidělených vah pro skupinu originálů

Kategorie	Váha	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM
Nevětné struktury	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Věty jednoduché	1	4	6	10	9	6	4	7	2	2	8	6	5	8
Jednoduchá souvětí souřadná	2	0	2	2	0	0	2	2	6	0	2	4	0	0
Složená souvětí souřadná	3	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0
Polovětné konstrukce	4	44	80	92	16	56	20	28	52	56	20	48	36	56
Jednoduchá souvětí podřadná	5	15	15	15	10	15	5	10	10	15	25	10	10	15
Složená souvětí podřadná	6	18	12	12	0	6	12	0	6	36	12	6	0	6
Relativní složitost textu		81	115	131	35	83	43	50	76	109	67	74	51	85
Pořadí textu		8	12	13	1	9	2	3	7	11	5	6	4	10

Zdroj: šetření autorky

Závěry vyplývající z analýzy originálů

Obecně se dá říci, že originály určené k tlumočení obsahují dosti dlouhé věty s průměrným počtem slov 23,6. Průměrný počet slov na jednu sémantickou jednotku je 8,8. Podle Shlesingerové (1989) je jedním z kritérií, které situuje texty blíže k pólu mluvenosti, fragmentace související s krátkými sémantickými jednotkami tvořenými 6-7 slovy. Originály tomuto kritériu neodpovídají, což je v souladu s médiem, kterým jsou přenášeny, stejně jako s obecným předpokladem, že texty tohoto charakteru budou vykazovat spíše charakteristiky textů psaných.

Z výše uvedených výsledků je vidět, že hodnoty relativní složitosti textů se pohybují v rozmezí od 35 do 131. Na první pohled je také patrné, že příslušnost části textu k textu delšímu nijak výrazně neovlivňuje výsledné hodnoty. Je tomu tak při celkovém hodnocení složitosti textů, stejně jako při hodnocení jednotlivých kategorií. Vyplývá z toho, že texty používané pro disciplínu tlumočení z listu mají všechny dosti podobné syntaktické charakteristiky, a tudíž nepředstavují pro náš výzkum velké množství proměnných.

Bude velmi zajímavé srovnat relativní složitost originálů s relativní složitostí textů vzniklých při tlumočení z listu, jejíž hodnota bude vypočítána stejným způsobem.

3.3.1.2 Syntaktická analýza tlumočnických výkonů

Při zkoumání tlumočnických výkonů jsme se zaměřili na stejné kategorie jako při zkoumání originálů. Dvě kategorie jsou ovšem odlišné.

První vyplývá z nesouměrnosti českého a anglického systému v oblasti prostředků pro nominalizaci/kondenzaci textu. Zatímco při analýze anglických textů jsou použity kategorie polovětných konstrukcí, při analýze textů českých jsou tyto kategorie nahrazeny jejich ekvivalenty, tedy konkurenty přechodníkovými, participiálními, infinitivními, substantivními, adjektivními a adverbialními (viz výše uvedená tabulka 9). Již zde podotýkáme, že v kategorii konkurentů přechodníkových a adverbialních se v textech nevyskytl jediný případ.

Druhá kategorie, která je při analýze odlišná, vyplývá z faktu, že médium textů, které vznikly při tlumočnických výkonech, je mluvené. Ke zkoumaným kategoriím proto přibyla také kategorie nedokončených vět.

Kvantitativní charakteristika tlumočnických výkonů

Variační rozpětí počtu slov v tlumočnických výkonech činí 324 (od 199 do 523 slov). Pět textů pohybuje v relativně úzkém rozsahu 308 až 246 slov. Délka textu 246 slov je druhou nejkratší délkou a do této kategorie spadají hned dva texty se stejným počtem slov. Naopak na druhém pólu textů se vyskytují dva texty s délkou 523 a 521 slov. Délka textu C (523 slov) je částečně motivovaná délkou originálu, který je se svými 415 textem výrazně nejdelším z celé skupiny. Naopak délka textu A (521 slov) již délkou

originálu motivovaná není, jelikož originál (294 slov) se sice pohybuje ve skupině s vyšším počtem slov, ale tento údaj není tak výrazný.

Ze srovnání počtu slov originálů a jejich převedení do češtiny vyplývá, že tlumočnické výkony jsou zpravidla delší. Tabulka 20 uvádí údaje o počtech slov tlumočnických výkonů, počtech slov originálů pro srovnání a rozdíly hodnot.

Tabulka 20 Celkový počet slov pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

Skupina textů	Celkový počet slov v textech													Ar. průměr
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM	
CZ	521	345	523	281	284	308	246	246	432	283	308	199	383	335,3
ANG	294	299	415	224	245	216	217	235	284	259	243	199	283	262,5
Rozdíl	227	46	108	57	39	92	29	11	148	24	65	0	100	72,8
Nárůst v %	77	15	26	25	16	43	13	5	52	9	27	0	35	26,4

Zdroj: šetření autorky

Poznámka: Kladné hodnoty rozdílu značí přesah tlumočnického výkonu nad originálem

Procentuální údaj, který vyjadřuje o kolik procent je tlumočnický výkon delší než originál, se pohybuje v rozmezí od 0% do 77%. Pět textů se pohybuje v relativně malém rozmezí od 13% do 27%. Dva tlumočnické výkony, TH a TJ, jsou také delší jen o malé procento (5%, resp. 9%). Naopak tlumočnické výkony I a F jsou delší o 52%, resp. 43%. Průměrně jsou tlumočnické výkony delší o 26,4%, tedy přibližně jednu třetinu.

Délku tlumočnických výkonů jsme vyjádřili také celkovým počtem vět oddělených tečkou. Ten se pohybuje v rozmezí od 7 do 22 vět. Z následující tabulky vyplývá, že tlumočnické výkony obsahují větší počet vět než originály. I když je to v průměru o 3,3 věty, hodnoty pro každý text se dosti liší; objevily se zde tři případy, kdy se počet vět nelišil vůbec, a jeden případ, kdy šlo o rozdíl pouze jedné věty. Naopak v jednom případě se tlumočnický výkon lišil o osm vět, v dalším o sedm a v dalším o šest vět. Údaje jsou znázorněny v tabulce 21.

Tabulka 21 Celkový počet vět pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

Skupina textů	Celkový počet vět (odd. tečkou) v textech													Ar. průměr	Σ
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM		
CZ	17	15	22	12	10	15	19	12	15	16	16	7	16	14,8	192
ANG	10	12	17	11	10	9	11	8	11	16	11	7	16	11,5	149
Rozdíl	7	3	5	1	0	6	8	4	4	0	5	0	0	3,3	43

Zdroj: šetření autorky

Poznámka: Kladné hodnoty rozdílu značí přesah tlumočnického výkonu nad originálem

Průměrný počet slov v jedné větě oddělené tečkou se pohybuje v rozmezí od 12,9 do 30,6 slov, z čehož šest tlumočnických výkonů se pohybuje v pásmu 20,5-23,9 slov. Toto rozmezí poněkud širší než u originálů, které se pohybovalo od 16,2 do 29,4 slov. Průměrná hodnota se ovšem pro tlumočnické výkony neliší ani o jedno slovo - průměr pro tlumočnické výkony je 23,2 a pro originály je to 23,6. Tabulka 22 opět pro názornost obsahuje i srovnání s údaji pro originály.

Tabulka 22 Průměrný počet slov ve větě oddělené tečkou pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

Skupina textů	Průměrný počet slov ve větě oddělené tečkou v textech													Ar. průměr
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM	
CZ	30,6	23,0	23,8	23,4	28,4	20,5	12,9	20,5	28,8	17,7	19,3	28,4	23,9	23,2
ANG	29,4	24,9	24,4	20,4	24,5	24,0	19,7	29,4	25,8	16,2	22,1	28,4	17,7	23,6
Rozdíl	1,2	-1,9	-0,6	3,0	3,9	-3,5	-6,8	-8,9	3,0	1,5	-2,8	0,0	6,2	-0,4

Zdroj: Šetření autorky

Poznámka: Kladné hodnoty rozdílu značí přesah tlumočnického výkonu nad originálem

Údaje, ze kterých byly vypočítány tyto průměry, tedy počty slov v jednotlivých větách textů, jsou uvedeny v tabulce 23.

Tabulka 23 Počty slov ve větách oddělených tečkou pro skupinu tlumočnických výkonů

Číslo věty	Počet slov ve větě (oddělené tečkou) v textech												
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM
1	13	17	21	19	19	17	15	19	21	17	9	30	8
2	17	23	20	27	8	24	7	17	30	21	26	48	22
3	45	22	24	12	53	26	9	25	16	52	6	19	33
4	34	17	15	16	17	21	10	13	30	5	15	19	37
5	5	22	32	18	30	19	14	26	19	15	22	18	14
6	22	14	14	37	39	26	38	11	36	17	31	17	6
7	9	15	22	38	11	10	10	28	24	23	22	48	23
8	11	39	26	9	45	25	4	8	30	11	44	-	23
9	45	33	15	44	22	7	14	26	12	15	4	-	23
10	83	19	37	28	40	13	13	29	40	9	10	-	7
11	34	17	26	9	-	26	11	24	46	16	12	-	21
12	58	36	24	24	-	53	13	20	31	21	38	-	22
13	25	17	19	-	-	12	19	-	35	26	16	-	39
14	40	28	26	-	-	13	12	-	23	10	9	-	10
15	37	26	17	-	-	16	18	-	39	12	35	-	74
16	14	-	14	-	-	-	6	-	-	13	9	-	21
17	29	-	25	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-
18	-	-	67	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-
19	-	-	28	-	-	-	17	-	-	-	-	-	-
20	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
21	-	-	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
22	-	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Zdroj: Šetření autorky

Tak jako při předchozí analýze originálů budeme dále pokračovat charakteristikami souvisejícími se složitostí syntaktické struktury tlumočnických výkonů (počet vět jednoduchých, jednoduchých souvětí souřadných, složených souvětí souřadných, jednoduchých souvětí podřadných, složených souvětí podřadných a nevětných struktur).

Celkový počet vět jednoduchých v tlumočnických výkonech byl 73 a pohyboval se v rozmezí od 1 do 12. Pouze jedna věta jednoduchá se objevila v jednom textu (TI), dvě věty jednoduché v textu L a tři věty jednoduché v textu I. Čtyři věty jednoduché se již objevily ve dvou textech. Ve čtyřech textech se objevilo šest vět jednoduchých, následováno sedmi větami v jednom textu, osmi větami ve dvou textech a dvanácti, tedy nejvyšším počtem, opět v jednom textu. Průměrně se tedy v textech objevilo 5,6 vět jednoduchých. Obecně zde také platí, že text s větším počtem vět celkem obsahuje větší počet vět jednoduchých. Dva tlumočnické výkony s největším celkovým počtem vět obsahují také největší počty vět jednoduchých: tlumočnický výkon C má celkem 22 vět a z toho 8 vět jednoduchých; tlumočnický výkon G má celkem 19 vět a z toho 12 vět jednoduchých.

Pokud tyto výsledky srovnáme s originály (viz tabulka 24), zjistíme, že průměrná hodnota je pro obě skupiny prakticky stejná – 5,6 vět jednoduchých na tlumočnický výkon a 5,9 vět jednoduchých na originál. Rozmezí případů je ovšem již poněkud odlišné. V tlumočnických výkonech se dokonce objevil jeden text, který obsahoval pouze jednu větu jednoduchou, a naopak jeden text obsahoval o dvě věty jednoduché více než bylo maximum u originálů. Tzn. rozmezí u tlumočnických výkonů bylo od 1 do 12 vět, zatímco u originálů to bylo od 2 do 10 vět. Stejně tak celkový počet tohoto typu vět se lišil. V českých textech se jich celkem objevilo poněkud méně (73) než v originálech (77).

Tabulka 24 Počet vět jednoduchých pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

Skupina textů	Celkový počet vět jednoduchých v textech													Ar. průměr	Σ
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM		
CZ	6	7	8	6	3	6	12	4	1	4	6	2	8	5,6	73
ANG	4	6	10	9	6	4	7	2	2	8	6	5	8	5,9	77

Zdroj: seřazení autorky

Než se budeme dále věnovat souřadným a podřadným souvětím, musíme zde zmínit, že v kategorii tlumočnických výkonů jsme do počtu vět souvětí počítali i věty nedokončené (obsahující i podmět, i přísudek). Tedy například pokud měla věta vzorec

„H, když VV1nedok, když VV2“, počítali jsme ji, jako by obsahovala dvě vedlejší věty, tedy jako složené souvětí podřadné. Důvod pro toto rozhodnutí je, že se domníváme, že i nedokončené věty obsahující podmět a přísudek přispívají k relativní složitosti textu, a proto je třeba je brát v úvahu.

Celkový počet jednoduchých souvětí souřadných (souvětí obsahujících jednu větu hlavní a jednu větu vedlejší na ní závislou) se v tlumočnických výkonech objevuje poněkud více než u originálů. Ve tlumočnických výkonech bylo spočítáno celkem 18 souvětí tohoto typu, zatímco v originálech se jich objevilo pouze 10. Ve dvou tlumočnických výkonech se tento jev neobjevil vůbec, narozdíl od originálů, kdy se neobjevil vůbec v šesti případech. V pěti tlumočnických výkonech se objevilo jedno jednoduché souvětí souřadné a v pěti dvě tato souvětí. V jednom tlumočnickém výkonu se tato souvětí objevila tři.

Údaje, včetně průměrných a celkových hodnot pro obě skupiny textů, jsou uvedeny v tabulce 25.

Tabulka 25 Počet jednoduchých souvětí souřadných pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

Skupina textů	Celkový počet jednoduchých souvětí souřadných v textech													Ar. průměr	Σ
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM		
CZ	1	1	2	1	1	2	2	2	1	3	0	0	2	1,4	18
ANG	0	1	1	0	0	1	1	3	0	1	2	0	0	0,8	10

Zdroj: šetření autorky

Jak v tlumočnických výkonech, tak v originálech se objevilo minimální množství složených souvětí souřadných. Ve skupině tlumočnických výkonů se jedno toto souvětí objevilo ve dvou textech, ve skupině originálů se jedno toto souvětí objevilo v jednom textu. Průměr pro tlumočnické výkony je 0,2, průměr pro originály je 0,1 (viz tabulka 26).

Tabulka 26 Počet složených souvětí souřadných pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

Skupina textů	Celkový počet složených souvětí souřadných v textech													Ar. průměr	Σ
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM		
CZ	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0,2	2
ANG	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0,1	1

Zdroj: šetření autorky

Co se týče souvětí podřadných, objevují se i v tlumočnických výkonech častěji než souvětí souřadná. Zároveň je možno vidět, že průměrné počty pro souvětí podřadná jsou

v tlumočnických výkonech vždy vyšší než v originálech. Pro složená souvětí podřadná se tento údaj liší již více: celkový počet jednoduchých souvětí podřadných ve skupině tlumočnických výkonů je 40, zatímco ve skupině originálů pouze 34; celkový počet složených souvětí podřadných ve skupině tlumočnických výkonů je 56, zatímco ve skupině originálů pouze 21. Důvodem pro tento fakt může být, že čeština používá méně polovětných konstrukcí než angličtina a jejich častými ekvivalenty jsou právě vedlejší věty. Konkrétní srovnání výsledků pro polovětné konstrukce a jejich ekvivalenty nabídneme níže.

Jednoduché souvětí podřadné se ve skupině tlumočnických výkonů objevilo v rozmezí od 0 do 9 případů. Vůbec se tento typ souvětí neobjevil pouze v jednom textu. Jednou se objevil také pouze v jednom textu, dvakrát v textech dvou, třikrát už potom v šesti textech. Čtyřikrát se tento typ souvětí objevil ve dvou textech a devětkrát opět v textu jednom. Průměr pro jednoduchá souvětí podřadná je pro tlumočnické výkony 3,1, pro originály je to 2,6 (viz tabulka 27).

Tabulka 27 Počet jednoduchých souvětí podřadných pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

Skupina textů	Celkový počet jednoduchých souvětí podřadných v textech													Ar. průměr	Σ
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM		
CZ	1	3	9	3	0	2	3	3	4	4	3	3	2	3,1	40
ANG	3	3	3	2	3	1	2	2	3	5	2	2	3	2,6	34

Zdroj: šetření autorky

Složené souvětí podřadné se ve skupině tlumočnických textů objevilo v rozmezí od 2 do 9. Dvě tato souvětí se objevila celkem ve třech textech, tři také ve třech textech, čtyři potom ve dvou textech, pět v jednom textu, šest opět ve dvou textech a sedm a devět složených souvětí podřadných se objevilo vždy v jednom textu. V osmi textech se tedy tento typ souvětí objevil v užším rozmezí 3 až 6 souvětí na text. Při porovnání se skupinou originálů je vidět, že jak rozmezí (ve skupině originálů je to 0 až 6), tak již výše zmíněný celkový počet tohoto typu vět (ve skupině tlumočnických výkonů 56, ve skupině originálů jen 21) se dosti liší. Možné vysvětlení pro tento jev jsme nabídli již výše. Průměrná hodnota počtu složených souvětí souřadných pro tlumočnické výkony je 4,6, zatímco pro originály to je 1,6 (viz tabulka 28).

Tabulka 28 Počet složených souvětí podřadných pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

Skupina textů	Celkový počet složených souvětí podřadných v textech														Ar. průměr	Σ
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM			
CZ	7	4	3	2	6	3	2	3	9	5	6	2	4	4,3	56	
ANG	3	2	2	0	1	2	0	1	6	2	1	0	1	1,6	21	

Zdroj: šetření autorů

Nevětné struktury byly tlumočníky oralizovány a převedeny na strukturu větnou obsahující podmět a přísudek. V textu F se jednalo o případ, kdy jako nadpis byl uveden citát a pod citátem uvedeno jméno jeho autora a údaj, kdy a kde byl tento citát vysloven:

„Stefan Heym November 1989 Alexanderplatz, East Berlin“

Tento údaj byl tlumočnickem oralizován:

„Štefan Heym řekl v listopadu devatenáct set osmdesát devět na náměstí na Alexandrově náměstí ve východním Berlínu: ‚(eh) Ztratili jsme v posl (eh) v posledních letech, pardon v posledních týdnech jsme znovu našli svoji řeč a teď se učíme chodit se vzpřímenou hlavou.‘“

V textu M se těchto struktur objevilo více:

„*Helping developing countries to move to a lower carbon path by exploiting renewable energy resources, supporting energy conservation, and increasing efficiency.*“, „*Promoting new technologies.*“, „*Preventing deforestation.*“ a „*Adaptation to climate risks.*“

Tyto struktury byly tlumočnickem také oralizovány. Pro lepší ilustraci uvádíme i předcházející, úvodní větu:

„Světová banka soustřeďuje svoje úsilí do čtyřech oblastí. Za prvé je to pomoci rozvojovým zemím snižovat uhlíkové emise pomocí rozvoje obnovitelných zdrojů, pomoci ochrany zdrojů energie a pomoci zvyšování efektivity.“, „Druhou oblastí je podpora nových technologií.“, „Za třetí se banka snaží zabránit odlesňování.“ a „Čtvrtou oblastí je připravenost na nebezpečí plynoucí ze změn klimatu.“

Nevětných struktur se tedy v tlumočnických výkonech objevilo výrazně méně než v originálech. Důvodem pro tento fakt mohou být jak primárně informační charakter originálů, tak jejich médium, které je psané. Veškeré nevětné struktury v originálech byly v tlumočnických projevech oralizovány (konkrétní případy viz výše). Ve skupině tlumočnických výkonů se nevětná struktura objevila pouze jednou, a to v textu K.

Tlumočník použil větu s infinitivním konkurentem, která neobsahovala žádné sloveso v aktivním tvaru. Pro lepší ilustraci uvádíme i předcházející větu:

„Výzva je v současnosti dvojího charakteru. Jednak, jakým způsobem snížit uhlíkové emise a stále vyhovět energetické poptávce v nejhudších částech světa.“

Pokud vyjádříme uvedené údaje v průměrné hodnotě, pro tlumočnické výkony dostaneme průměr 0,1 nevětné konstrukce na text, zatímco pro originály je tato hodnota 0,5 (viz tabulka 29).

Tabulka 29 Počet nevětných struktur pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

Skupina textů	Celkový počet nevětných struktur v textech												Ar. průměr	Σ	
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL			TM
CZ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0,1	1
ANG	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4	0,5	6

Zdroj: šetření autorky

Ve skupině tlumočnických výkonů jsme z důvodů popsaných na začátku této kapitoly museli vzít v úvahu i počet nedokončených vět (věta, aby byla považována za větu nekončenou, musí obsahovat i podmět i přísudek). Největší váhu jsme přiložili nedokončeným větám stojícím samostatně (na rozdíl od nedokončených vět, které jsou součástí nějakého souvětí). Domníváme se, že při rozhodování o složitosti textu mohou být tyto věty považovány za velmi podobné větám jednoduchým. Proto i při následném vážení textům jim budou přidělena stejná váha jako větám jednoduchým.

Nedokončené věty stojící samostatně se v tlumočnických textech objevily celkem dvě, a to v textu A a v textu F (viz tabulka 30).

Tabulka 30 Počet nedokončených vět stojících samostatně pro skupinu tlumočnických výkonů

	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM	Ar. průměr	Σ
Celk. počet nedokončených vět stojících samostatně	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0,2	2

Zdroj: šetření autorky

Tabulka 31 Počet ekvivalentů polovětných konstrukcí pro skupinu tlumočnických výkonů

Typ nominalizace/ kondenzace	Celkový počet ekvivalentů polovětných konstrukcí v textech													Ar. průměr	Σ
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM		
Konkurenty infinitivní	3	1	4	2	0	2	1	4	11	5	2	2	4	3,2	41
Gerundiální PK															
Konkurenty participiální	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	1
Konkurenty substantivní	14	9	7	3	6	1	7	4	2	5	2	4	13	5,9	77
Konkurenty adjektivní	2	3	1	1	0	1	2	3	0	1	0	0	2	1,2	16

Zdroj: Setření autorky

Tabulka 32 Počet jednotlivých typů adjektivní konkurence

Typ adjektivní konkurence	Celk. p. jednotlivých typů adjektivní konkurence v textech													Ar. průměr	Σ
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM		
Adjektivizovaný přechodník na -cí	2	1	0	1	0	0	2	2	0	1	0	0	2	0,8	11
Adjektivizovaný přechodník na -vší	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0
Adjektivizované participium minulé	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0
Adjektivizované participium trpné	0	2	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0,4	5

Zdroj: Setření autorky

K celkovému počtu ekvivalentů polovětných konstrukcí se vyjádříme dále, v části kde budeme hovořit o všech typech sémantických jednotek.

Připomeňme si, co o jednotlivých typech konkurence říká Grepl (1995): konkurenty infinitivní jsou neutrální; konkurenty participiální jsou považovány za knižní; konkurenty substantivní jsou nejčastějším prostředkem kondenzace a čím více se jich v textu objevuje, tím více je text intelektualizovanější; adjektivizované přechodníky na *vší* jsou silně knižní, naopak adjektivizovaná participia trpná se vyznačují značnou frekvencí.

Tudíž námi zkoumané tlumočnické výkony by podle těchto pravidel měly být považovány za texty dosti intelektualizované (výrazně největší počet substantivních konkurentů), které ovšem nevykazují žádné znaky knižního charakteru (zanedbatelná přítomnost konkurentů participiálních a adjektivizovaných přechodníků na *vší*) a používají středně velké množství neutrálních infinitivních konkurentů.

Z výše uvedených informací opět můžeme přesně uvést, kolik sémantických jednotek se v jednotlivých textech objevilo celkem. V tlumočnických výkonech se objevilo celkem 226 hlavních vět, 193 vět vedlejších, 9 vět nedokončených a 136 ekvivalentů anglických polovětných konstrukcí. V anglických originálech se vyskytlo celkem 162 vět hlavních, 84 vět vedlejších a 151 polovětných konstrukcí.

Fakt, že se v českých tlumočnických výkonech objevilo více vět hlavních, souvisí s tím, že se v nich také objevilo celkově více vět. České tlumočnické výkony obsahují o 39,5% hlavních vět více. Jelikož každá věta (ať už jednoduchá nebo souvětí) vždy obsahuje větu hlavní, měl by celkový počet vět v tlumočnických výkonech být také přibližně o 40% vyšší. Celkový počet vět je ovšem v tlumočnických výkonech vyšší o 28,9%. Rozdíl mezi těmito podíly (tedy o trochu více než 10%) souvisí s celkovým počtem nevětných struktur v každé skupině textů – ve skupině tlumočnických výkonů se objevila pouze 1 nevětná struktura, zatímco ve skupině originálů 6. Tlumočníci nevětné struktury oralovali, tudíž použili větší počet vět. Zároveň se ale jednou stalo, že tlumočnick použil nevětnou strukturu v případě, kdy v originále byla plnohodnotná věta.

Výraznější rozdíl již můžeme sledovat v počtu vět vedlejších. Počet těchto vět v tlumočnických výkonech je více než dvakrát vyšší než v originálech. Tento jev bychom mohli vysvětlit tím, že jak již bylo několikrát zmiňováno, anglické polovětné konstrukce se do češtiny častěji převádí jinými strukturami, nejčastěji vedlejšími větami. S tímto tvrzením tedy také souvisí poněkud nižší celkový počet ekvivalentů anglických polovětných konstrukcí. Přesto se domníváme, že počet polovětných konstrukcí v tlumočnických výkonech není zase tak nízký (jako by se pravděpodobně našel v přirozených, primárně mluvených projevech) a že tento fakt svědčí o dosti velké kondenzaci tlumočnických výkonů.

Tabulka 33 obsahuje údaje o jednotlivých typech sémantických jednotek jak pro skupinu tlumočnických výkonů, tak pro skupinu originálů. Pro srovnání jsou v ní uvedeny i počty slov pro skupinu tlumočnických výkonů.

Tabulka 33 Počet jednotlivých typů sémantických jednotek pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

	<u>Sémantická jednotka</u>	Celkový počet jednotlivých typů sémantických jednotek v textech												Aritmetický průměr	Σ	Rozdíl (v %)	
		TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL				TM
CZ	H	21	17	21	15	13	21	21	14	18	20	16	7	22	17,4	226	39,5
	PK	20	13	12	6	7	4	10	11	13	11	4	6	19	10,5	136	-9,9
	VV	21	12	17	8	19	7	11	9	41	15	15	8	10	14,8	193	129,8
	Nedokončené H a VV	3	0	1	1	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0,7	9	-
	Sémantické jednotky celkem	65	42	51	30	39	34	42	34	74	46	35	21	51	43,4	564	42,1
	Počet slov celkem	521	345	523	281	284	308	246	246	432	283	308	199	383	335,3	-	-
ANG	H	10	13	18	11	11	9	15	12	12	19	13	7	12	12,5	162	-
	PK	11	20	23	4	14	5	7	13	14	5	12	9	14	11,6	151	-
	VV	10	7	9	2	6	6	2	3	19	7	5	2	6	6,5	84	-
	Sémantické jednotky celkem	31	40	50	17	31	20	24	28	45	31	30	18	32	30,5	397	-

Zdroj: šetření autorky

Poznámka: Kladný rozdíl značí přesah sémantických jednotek v tlumočnických výkonech nad originály.

Průměrný počet slov na jednu sémantickou jednotku, vypočítaný stejným způsobem jako u originálů, se pohybuje v rozmezí od 5,1 do 9,6 (viz tabulka 34). Toto rozmezí se oproti originálům (od 5,8 do 12,9) dosti snížilo. Průměr pro všechny texty vychází potom 7,4 pro skupiny tlumočnických výkonů, oproti 8,8 pro skupinu originálů. Vezmeme-li opět v úvahu kategorizaci Shlesingerové (1989), 5 x 13 tlumočnických výkonů by bylo podle jejího kritéria (maximálně 6 - 7 slov na sémantickou jednotku) považováno texty situované blíže k pólu mluvnosti. Ve skupině originálů se takovýto text objevil pouze jeden. Celkový průměr pro všechny texty již výše zmíněné kritérium přesahuje o 0,4 slova na jednu sémantickou jednotku.

Tabulka 34 Průměrný počet slov v sémantické jednotce pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

Skupina textů	Průměrných počet slov v jedné sémantické jednotce v textech														Ar. prům. ř
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM		
CZ	7,6	7,9	9,6	8,9	6,8	8,6	5,4	6,9	5,1	5,6	7,9	9,0	7,2	7,4	
ANG	9,0	7,3	7,9	12,9	7,7	10,5	8,7	8,1	5,8	7,9	7,7	10,7	8,5	8,7	

Zdroj: šetření autorky

Evaluace tlumočnických výkonů

I skupinu tlumočnických výkonů jsme ohodnotili jednotlivými váhami, jako to bylo v případě originálů. V této skupině nám přibyla kategorie nedokončených vět stojících samostatně, který jsme z výše zmíněných důvodů přiřadili stejnou váhu jako větám jednoduchým, tedy 1.

Zkoumaným jevům jsme se rozhodli přiřadit váhy, které jsou uvedeny v tabulce 35.

Tabulka 35 Váhy přiřazené zkoumaným jevům

Kategorie	Váha
Nevětné struktury	0
Věty jednoduché	1
Nedokončené věty stojící samostatně	1
Jednoduchá souvětí souřadná	2
Složená souvětí souřadná	3
Polovětné konstrukce	4
Jednoduchá souvětí podřadná	5
Složená souvětí podřadná	6

Zdroj: šetření autorky

Na základě takto stanovených vah jsme opět podle počtu jednotlivých jevů v každém textu vyčíslili relativní „složitost textu“ (viz tabulka 36).

Tabulka 36 Relativní složitost textu podle přidělených vah pro skupinu tlumočnických výkonů

Kategorie	váha	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM
Nevětné struktury	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Věty jednoduché	1	6	7	8	6	3	6	12	4	1	4	6	2	8
Nedok. v. stojící samost.	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Jedn. souvětí souřadná	2	2	2	4	2	2	4	4	4	2	6	0	0	4
Složená souvětí souřadná	3	3	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0
Polovětné konstrukce	4	80	52	48	24	28	16	10	44	52	44	16	24	76
Jedn. souvětí podřadná	5	5	15	45	15	0	10	15	15	20	20	15	15	10
Složená souvětí podřadná	6	42	24	18	12	36	18	12	18	54	30	36	12	24
Složitost textu		139	100	123	59	69	58	53	85	129	104	73	53	122
Pořadí textu		12-13	8	11	4	5	3	1-2	7	12-13	9	6	1-2	10

Zdroj: šetření autorky

Tabulka 37 znázorňuje hodnoty relativní složitosti pro skupinu originálů i tlumočnických výkonů. Názorně jsou tyto údaje zobrazeny v grafu 3. Ze srovnání vyplývá, že pouze 4 ze 13 tlumočnicků text zjednodušili (TB, TC, TE a TK). V ostatních případech byl tlumočnický výkon syntakticky relativně složitější než originál. Z celkového součtu hodnot pro relativní složitost textů vyplývá, že tlumočnické výkony jsou složitější než originály. Dále také můžeme podotknout, že zjednodušení textu nesouvisí s jeho relativní složitostí (či naopak jednoduchostí) v originále. Nepotvrdilo se, že by byly zjednodušeny složitější texty, ani že by byly zjednodušeny naopak texty vyznačující se nižší relativní složitostí již v originále.

Tabulka 37 Relativní složitost textu podle přidělených vah pro skupinu tlumočnických výkonů i originálů

Skupina textů	Relativní složitost textu													Σ
	TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM	
CZ	139	100	123	59	69	58	53	85	139	104	73	53	122	1177
ANG	81	115	131	35	83	43	50	76	109	67	74	51	85	1000

Zdroj: šetření autorky

objevilo o 80% více jednoduchých souvětí souřadných a o 100% více složených souvětí souřadných než v originálech. Jelikož jsme u složených souvětí souřadných už dále nerozlišovali, o jaké typy vět se jedná (zda obsahuje například jednu větu hlavní a dvě či více vět vedlejších či zda naopak obsahuje i toto souvětí více vět hlavních), procentuální vyjádření už nám o konkrétním počtu vyskytujících se hlavních vět nevyovídá. S tímto popsaným jevem dále také souvisí kategorie nevětných struktur, kterých se v tlumočnických projevech objevilo o 83,3% méně, což znamená, že byly nahrazeny plnohodnotnými větami obsahujícími alespoň jednu větu hlavní. Tlumočnické výkony také obsahují celkem devět nedokončených vět, z nichž některé mohou být větami hlavními.

Délka tlumočnických výkonů souvisí i s vyšším počtem sémantických jednotek. Průměrně se v tlumočnických textech objevilo o 42,1% sémantických jednotek více než v originálech. Celkem to bylo 564 sémantických jednotek pro všechny tlumočnické výkony, tedy průměrně 43,4 na jeden text, a 397 sémantických jednotek v originálech, tedy průměrně 30,5 na jeden text.

Průměrný počet slov v jedné sémantické jednotce se v tlumočnických projevech zkrátil z 8,8 na 7,4. Tlumočnické výkony se tedy tímto výsledkem blíží pólu mluvenosti, ovšem v průměru tuto hranici (kterou Shlesingerová (1989) stanovila na 6 - 7 slov) by také nepřekročily. Tuto hranici by překročilo 5 ze 13 tlumočnických výkonů.

Všechny tyto údaje svědčí o tom, že tlumočnické výkony jsou rozvolněnější, tlumočnick pro sdělení informace používá více vět či sémantických jednotek, text oralizuje.

České tlumočnické výkony obsahují výrazně více vedlejších vět. Tlumočnické výkony obsahují celkem 193 vedlejších vět, což je průměrně 14,8 vedlejších vět na text. Originály obsahují celkem 84 vedlejších vět, což je průměrně 6,5 vět na text. Procentuálně vyjádřeno tedy tlumočnické výkony obsahují o 129,8% více vedlejších vět než originály. Tento údaj se také odráží v údajích pro jednotlivé typy podřadných souvětí. Jednoduchých souvětí podřadných se v tlumočnických výkonech objevilo průměrně 3,1, oproti průměru 2,6 pro originály. Procentuálně vyjádřeno je to průměrně o 17,6% více než v originálech. Složených souvětí podřadných se v tlumočnických textech průměrně objevilo 4,3, oproti průměru 1,6 pro originály. Procentuálně vyjádřeno je to průměrně o 166,7% více než v originálech.

Jak již bylo několikrát zmíněno, čeština anglické polovětné konstrukce často převádí vedlejšími větami, tudíž toto může být jeden z faktorů vedoucí k vyššímu počtu

vedlejších vět, ovšem ne faktor jediný. Jelikož jsme nezkoumali konkrétní tlumočnická řešení pro každou anglickou sémantickou jednotku, nemůžeme tvrdit, že vyšší počet vedlejších vět vyplývá právě z tohoto faktu. Zkoumali jsme celkové syntaktické charakteristiky originálů a tlumočnických výkonů.

Českých ekvivalentů anglických polovětných konstrukcí je v tlumočnických výkonech průměrně o 9,9% méně než v originálech. Celkem se jich v tlumočnických výkonech objevilo 136, průměrně 10,5 na text, zatímco v originálech se jich celkem objevilo 151, tedy průměrně 11,6 na text. Jejich téměř srovnatelné množství vypovídá o tom, že tlumočnické výkony jsou poměrně nominalizované/kondenzované. Pokud vezmeme v úvahu konkrétní typy konkurentů, můžeme dojít k závěru, že tlumočnické výkony mohou být považovány za vysoce intelektualizované, ovšem v žádném případě knižní.

Z celkového vážení tlumočnických výkonů dospějeme k závěru, že musíme tlumočnické výkony ze syntaktického hlediska považovat za složitější. Pouze 4 ze 13 tlumočnicků text syntakticky zjednodušilo. Nebyla zjištěna závislost složitosti textu na strategii tlumočnicka (nepotvrdilo se, že by byly více zjednodušeny texty výrazně složitější nebo naopak výrazně méně složitě). Zatímco rozmezí relativní složitosti se ve skupině originálů pohybovalo od 35 do 131, pro tlumočnické výkony to bylo od 53 do 139. Z tohoto rozmezí se šest tlumočnických výkonů pohybovalo za hranicí 100 a více, zatímco originály se za touto hranicí pohybovaly jen tři. Naopak čtyři originály se pohybovaly pod hodnotou 53, což je nejnižší hodnota pro skupiny tlumočnických výkonů.

Obecně tedy můžeme říci, že tlumočnické výkony jsou oproti originálům delší a rozvolněnější, mají dosti vysoký stupeň nominalizace, jsou výrazně intelektualizované a jsou syntakticky složitější než originály.

3.3.2 Diskuze

V této části bychom se rádi zaměřili na možné faktory vedoucí k výše popsaným výsledkům. Budeme čerpat ze studií a poznatků popsaných na začátku práce, které doplníme o vlastní myšlenky a názory. Dále v práci bychom se rádi pokusili o základní doporučení pro nácvik tlumočení z listu.

Vyjádříme se postupně ke třem charakteristikám tlumočnických výkonů shrnutým na konci předchozí podkapitoly: délka a rozvolněnost, vysoký stupeň nominalizace a intelektualizace a syntaktická složitost.

Obecně se říká, že tlumočnický výkon by měl být o čtvrtinu až třetinu kratší než originál (obzvláště u KT). Jak tedy můžeme vysvětlit, že naši tlumočníci produkovali texty v průměru o 26,4% delší než originály? Kromě vysvětlení, které nás může napadnout u každého z výše zmíněných bodů, tedy že se jedná o studenty s nedostatečnou praxí, se pokusíme využít názory a návrhy autorů píšících o tlumočení z listu. S. Ondelli (1998) hovoří o tzv. **komunikační dobročinnosti**¹, tedy snaze podat text takovým způsobem, aby mu posluchač rozuměl bez co nejmenšího vyvinutého úsilí. Zdá se, že v námi zkoumaných případech se tlumočnickům nepodařilo dostatečně se zaměřit na posluchače a snažit se předat mu hlavní body a myšlenky textu. I když na začátku práce upozorňujeme, že se domníváme, že pozorování u SZK zvyšuje motivaci tlumočnicků na rozdíl od experimentu, přesto musíme podotknout, že se stále nejedná o rze autentickou tlumočnickou situaci, tlumočnick si průběžně neověřuje z reakce posluchačů, zda jim je vše jasné, a pravděpodobně se zde objevuje méně kontrolních mechanismů v podobě reakce posluchačů. Domníváme se, že kdyby se tlumočníci dokázali lépe zaměřit na předání hlavní informace (tedy komunikaci), dokázali by text zredukovat a soustředit se pouze na hlavní zprávu v textu.

Rádi bychom zde ovšem podotkli, že potřebou soustředit se na hlavní body nechceme nijak ovlivnit snahu o rozvolnění textu. Stále se jedná o převod textu psaného do textu mluveného, tudíž snahou není text kondenzovat, nýbrž předat důležitý obsah a téma (témata) takovým způsobem, který bude z hlediska mluvenosti přirozený (tedy rozvolněný).

Princip komunikační dobročinnosti můžeme aplikovat také na další charakteristiku tlumočnických výkonů – vysoký stupeň nominalizace a intelektualizace. Lepší uvědomění si komunikační situace a snaha předat posluchači zprávu takovým způsobem, aby pro něj její poslech a vnímání byly co nejkomfortnější, by mělo vést ke snížení stupně nominalizace a intelektualizace. Stále platí, že obsah je důležitější než forma, a tudíž hlavním cílem tlumočnicka by mělo být předání obsahu a tématu (témat), hlavních zpráv v textu.

---

¹ „communicative charity“ (Ondelli 1998:186)

Domníváme se také, že stupeň nominalizace a intelektualizace ovlivňují **morfosyntaktické rozdíly mezi jazyky** zmíněné Viezzim (1989). Tlumočníci se nedokázali odpoutat od vyššího množství polovětných konstrukcí a užívali je i češtině, pro kterou tento gramatický jev není tak přirozeným.

Syntaktickou složitost tlumočnických výkonů podle našeho názoru ovlivnilo nejvíce faktorů zmíněných na začátku práce. Mezi jazykové faktory patří již zmíněné morfosyntaktické rozdíly mezi jazyky, kdy tlumočnick v tu chvíli nedokáže „deverbalizovat“ text a je příliš ovlivněn strukturou jazyka originálu. Další faktory jsou spíše mimojazykového rázu. Gile (2002) ve své teorii **modelu úsilí** hovoří o tom, že dojde-li k zahlcení buď individuální či celkové kapacity, nezbývá již tlumočnickovi místo na úsilí produkce textu (a tudíž se drží příliš blízko textu originálu). Weber (1990) uvádí tzv. **absorpční práh**, představuje maximální schopnost posluchače vnímat a zpracovat slyšenou informaci (v našem případě informaci napsanou). Jakmile je práh překročen, tlumočnick musí změnit svou strategii a přejít k vyšší abstrakci či sumarizaci. Pokud to neudělá (což může být jedním z vysvětlení pro tlumočnické výkony), objeví se potíže s formulací či celkově s předáním informace. A nakonec B. Moser-Mercerová (Moser-Mercer, in Lambert 2004) hovoří o tom, že začínající tlumočníci mají tendenci text tlumočený z listu vnímat **lineárně**, zatímco by jej měli vnímat spíše **nelineárně**, tedy sémantickou informaci si ujasnit ještě předtím, než začnou tlumočit větu a zaměřit se více na význam. Velmi dobrou ilustrací výsledku těchto typů zahlcení mohou být nedokončené věty, které se při tlumočení několikrát vyskytly.

Domníváme se, že k námi zjištěným výsledkům přispěly svou měrou všechny zmíněné faktory, u některého tlumočnicka více, u některého méně.

3.3.3 Doporučení pro **nácvik tlumočení z listu**

V této části bychom rádi shrnuli doporučení, která nám jednotliví autoři pro nácvik TL dávají. Nejdříve zmíníme obecná doporučení, dále doporučení k přípravě textu (pokud je na přípravu čas) a nakonec doporučení k samotnému převodu a jeho trénování.

Mezi obecná doporučení pro TL můžeme zařadit již zmíněnou Ondelliho (1998) **komunikační dobročinnost**, doporučení Moser-Mercerové (in Lambert 2004) vnímat text **nelineárně**, či Viaggio (1995) obecná doporučení **deverbalizace a desyntaktizace** textu. Tohle vše znamená, že tlumočnick si musí především uvědomit komunikační

situaci: je zde proto, aby usnadňoval komunikaci, a navíc poskytuje svému klientovi službu (a je v zájmu klienta, aby jemu poskytnutý produkt byl co nejúčinnější a nejpřijemnější). To platí při všech typech tlumočení. Stejně jako v dalších typech tlumočení by se tlumočnick měl odpoutat od formy - při tlumočení z listu to platí dvojnásob, jelikož převádí text z psané formy do formy mluvené. Obsah je důležitější než forma. Viaggio (ibid.) také zdůrazňuje, že hodina nácviku TL by měla být koncipována tak, aby se v ní vždy vystřídali všichni studenti. Nepřímě tedy poukazují na nutnost co nejvyšší frekvence nácviku.

Při samotné přípravě textu, který bude tlumočen z listu, doporučuje Gile (2002) **vizuálně rozdělit** text na menší „překladové jednotky“ (např. pomocí lomítek), **číslovat** slova a naznačit jejich pořadí pro překlad do cílového jazyka či **vepisovat poznámky** do originálu. Tlumočnick si nejdříve určí větší obsahové celky, dále identifikuje syntakticky složité věty, jež budou potřebovat výraznou reformulaci, a v případě nutnosti si může na boční stranu textu (raději ne přímo do textu, kvůli přehlednosti) vpsat poznámky, které mu usnadní se v textu rychle zorientovat nebo si rychle vybatvit problematický výraz.

Tlumočnickům se také mohou dobře hodit barevné fixy nebo zvýrazňovače, které jim umožní rychlou vizuální orientaci v textu.

Velmi konkrétní doporučení uvádí Viaggio (1995). Před samotným nácvikem tlumočení z listu doporučuje jinou pomocnou aktivitu, tzv. **cognitive clozing**. Tuto aktivitu Viaggio (1992a) popisuje jako vynechávání výrazů v textu, kdy tlumočnick má za úkol si výrazy nebo význam podle kontextu domyslet. Tlumočení z listu také mohou následovat různá cvičení na hledání co největšího množství **synonymních výrazů**.

Při nácviku samotného TL autor doporučuje následující striktní pravidla (jedná se o TL bez možnosti na přípravu): nedívat se dopředu, ani dozadu v textu a tlumočit **v reálném čase** (toto pravidlo nutí studenty zvolit mírnější tempo, aby se s textem vypořádali), převáděný projev musí být **plynulý** (bez otálení či koktání), je **zakázáno opravovat** již vyřčené (studenti se naučí hlubší analýze před samotným vyřčením informace a dokončovat věty) a **převod musí být formulován jako skutečně mluvený** text (včetně intonace a frázování). Navíc je možno pracovat různými způsoby s jedním textem a požadovat po studentech různé stupně úplnosti převodu.

Viaggio (1995) také upozorňuje, že je velmi praktické používat **sémantickou kondenzaci**, tedy neopakovat již vyřčené informace. Jakmile je informace jednou

vyřčena, stává se presupozicí a je v textu neustále přítomna. Dále také upozorňuje, že od svých studentů očekává, že budou vždy používat **nejkratší možné ekvivalenty**.

Obecně se tedy dá říci, že absolventi oboru by měli při tlumočení z listu potřeby mnohem více brát v úvahu svého klienta a snažit se odpoutat od psané formy originálu. Pokud to dokáží, přednesou svému posluchači přirozeně znějící mluvený projev, a mohou tak dosáhnout toho, že tlumočnická situace nebude žádnou ze stran vnímána jako nepřirozená (a už vůbec ne jako nepřijemná).

3.3.4 Přehled použitých prostředků koherence

V následující části podáme přehled o tom, jaký typ spojení byl pro všechny skupiny textů mezi jednotlivými větami použit. Jde o doplňující informaci k výše provedenému výzkumu, kdy si můžeme udělat přehled o tom, jaké prostředky koherence se v textech používají nejčastěji.

3.3.4.1 Prostředky koherence použité v originálech

Spojek souřadících spojujících dvě hlavní věty se v originálech objevilo celkem 25. Nejčastěji byla použita spojka „and“, která se v textech objevila ve 14 případech. Daleko za ní následovalo asyndetické spojení, které se objevilo ve 4 případech, dále spojka „but“ ve 3 případech, spojka „yet“ ve 2 případech a spojky „however“ a „so“, z nichž se každá objevila jednou.

Spojek souřadících spojujících věty vedlejší nebo polovětné konstrukce se objevilo celkem 30. Zdaleka nejčastěji byla opět použita spojka „and“, která spojovala tento typ vět v 18 případech. V osmi případech byly tyto typy vět spojeny asyndeticky, ve dvou případech se v textech objevila korelativní dvojice „not only...(but) also“, po jednom případě potom spojka „and even“ a „as well as“.

Podřadících spojek se v originálech objevilo celkem 84. Nejčastěji to byla spojka „that“, která se vyskytla ve 25 případech. Následovala spojka „which“ v 17 případech. V sedmi případech se objevilo asyndetické spojení věty a spojka „[that]“, tedy fakultativní spojka, jejíž nepřítomnost by mohla být označena také za asyndetické spojení vět. My jsme se ovšem rozhodli tuto fakultativní spojku v případech, kdy ve

větě není přítomna, uvádět takto v hranatých závorkách. Se čtyřmi výskyty následují spojky „as“ a „while“, se třemi výskyty potom spojky „when“, „what“ a „if“. Dva výskyty měly spojky „who“, „where“ a „how“. Jeden výskyt měly spojky „after“, „so that“, „so...as to“, „as much as“ a „given that“.

Přehledně použité spojky a spojovací výrazy zobrazuje tabulka 38.

Tabulka 38 Prostředky koherence vyskytující se ve skupině originálů

Prostředky koherence		Počet spojek a spojovacích výrazů v textech													Σ
		TA	TB	TC	TD	TE	TF	TC	TH	TI	TJ	TK	TL	TM	
Souradici, vč. korelativních dvojic (mezi II)	<i>asyndeticky</i>							3			1				4
	and			2		1	1	2	3		4	1			14
	but							1	1		1				3
	yet							1			1				2
	however	1													1
	so										1				1
Σ	1	0	2	0	1	1	7	4	1	7	1	0	0	25	
Souradici, vč. korelativních dvojic (mezi VV nebo PK)	<i>asyndeticky</i>	1							1	2		2	1	1	8
	and	2	1	4					1	1	1	3	1	4	18
	and even	1													1
	as well as												1		1
	not only...(but) also	1												1	2
	Σ	5	1	4	0	0	0	0	2	3	1	5	3	6	30
Podřadici	<i>asyndeticky</i>	1		3	2								1		7
	who							1		1					2
	where					1			1						2
	when		1							1				1	3
	what			2							1				3
	which	2	4	2	2			2	1		1	1	1	1	17
	how								1			1			2
	that	1		1		3	1		1	10	3	3		2	25
	[that]	2	1	1				2		1					7
	if	1	1							1					3
	as	1					1			1	1				4
	while							1		2			1		4
	after			1											1
	so that									1					1
	so...as to						1								1
as much as										1				1	
given that						1								1	
Σ	8	7	10	4	6	6	2	3	19	7	5	3	4	84	

Zdroj: šetření autorky

3.3.4.2 Prostředky koherence použité v tlumočnických výkonech

Spojek souřadících spojujících dvě hlavní věty se v tlumočnických výkonech objevilo celkem 73. Nejčastěji byla použita spojka „a“, která se objevila ve 30 případech. Následoval spojovací výraz „(a) také/taky“, který se objevil v 9 případech. V pěti případech se vyskytla spojka „což“, ve čtyřech případech se v tlumočnických výkonech vyskytlo asyndetické spojení. Ve třech případech se vyskytly spojky „ale“, „ni méně“ a „(a) tedy“. Ve dvou případech to byly spojovací výrazy „dále“, „však/avšak“, „totiž“ a „(a) proto“. Následující spojky a spojovací výrazy se objevily jedenkrát: „příčemž“, „přítom“, „zároveň“, „rovněž“, „čili“, „nebo/anebo“ a „navíc“, a dále dvojité spojky „ať už (nebo)“ (v tomto případě tlumočnický spojovací výraz nepoužil celý, pouze jeho první část), „buď – anebo“ a „nejenom že – ale také“.

Spojek souřadících spojujících věty vedlejší nebo ekvivalenty polovětných konstrukcí se v tlumočnických projevech objevilo celkem 37. Nejčastěji to byla spojka „a“, která se objevila ve 20 případech. Dále to bylo asyndetické spojení, které se objevilo v 10 případech. Ve dvou případech se vyskytly spojky „(a) také“, „ale“ a „nebo“. V jednom případě to byla spojka „ovšem“.

Podřadících spojek a spojovacích výrazů se v tlumočnických výkonech objevilo celkem 175. Nejčastějším spojovacím výrazem bylo vztažné zájmeno „který“ vyskytující se v 68 případech. Následovala spojka „že“, která se vyskytla v 38 případech a spojka „aby“, která se vyskytla ve 29 případech. V deseti případech se vyskytla spojka „jak“, v pěti případech potom spojka „pokud“ a vztažné zájmeno „jenž“, ve čtyřech případech spojka „protože“ a vztažné zájmeno „co“, ve třech případech zájmenné příslovce „kdy“, ve dvou případech spojka „a proto“. Po jednom případě se v tlumočnických výkonech objevily následující podřadící spojky a spojovací výrazy: „i když“, „přesto, že“, „poté, co“, „tak jak“ a vztažná zájmena „jak“, „kde“ a „kdo“.

Přehledně použité spojky a spojovací výrazy zobrazuje tabulka 39.

Tabulka 39 Prostředky koherence vyskytující se ve skupině tlumočnických výkonů

Prostředky koherence		Počet spojek a spojovacích výrazů v textech													Σ
		TA	TB	TC	TD	TE	TF	TG	TH	TI	TJ	TK	TL	TM	
Souřadici (mezi H)	<i>asyndeticky</i>	1					3								4
	a	2		2	2	3	3	2	2	4	6	1		3	30
	což	2	1			1								1	5
	dále					1		1							2
	příčemž		1												1
	přítom		1												1
	zároveň											1			1
	(a) také/taky	1		4				1				2		1	9
	rovněž								1						1
	ale							2			1				3
	nicméně			1			1			1					3
	však/avšak	1						1							2
	čili										1				1
	nebo/anebo	1								1					1
	totiž												2		2
	navíc											1			1
	(a) tedy			3											3
	(a) proto					1	1								2
	Σ	8	3	10	2	6	8	7	3	6	8	5	0	7	73
	Dvojitě	ať už (- nebo)						1							
bud' - anebo										1					1
nejenom že - ale také													1		1
Σ		0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1	3
Souřadici (mezi VV nebo PK)	<i>asyndeticky</i>					1	1	2		2	2	1	1		10
	a	1				3		2	2	6	3	1	1	1	20
	(a) také	1		1											2
	ale	1								1					2
	ovšem									1					1
	nebo							1		1					2
	Σ	3	0	1	0	4	1	5	2	11	5	2	2	1	37
Podřadici	protože									1	2		1		4
	že	5	1	5		1	3	1	13	5	3		1		38
	a proto			1		1									2
	jak	1		2				1	4	2					10
	aby	2	5	2	5	1	2	1	4	4			3		29
	pokud	1	1					1		2					5
	i když				1										1
	přesto, že				1										1
	poté, co			1											1
	tak jak				1										1
	co								2	1		1			4
	jenž	2				3									5
	jako												1		1
	kde				1										1
	kdo									1					1
	kdy				1					2					3
který	7	5	9	3	5	5	2	2	8	4	10	3	5	68	
Σ	18	12	20	13	11	7	7	8	37	12	15	7	8	175	

Zdroj: šetření autorky

Pokud srovnáme výsledky pro originály a tlumočnické výkony, je patrné, že české tlumočnické výkony vykazují více než dvakrát větší množství spojek. Ve skupině spojek souřadících spojujících hlavní věty je to v podstatě třikrát více: 76 jednoduchých a dvojitých spojek v tlumočnických výkonech oproti 25 spojkám v originálech. Skupina souřadících spojek spojujících vedlejší věty nebo polovětné konstrukce či jejich ekvivalenty je podobná: 37 spojek v tlumočnických výkonech oproti 30 spojkám v originálech. Skupina spojek podřadících je přibližně dvakrát větší: 175 spojek a spojovacích výrazů v tlumočnických výkonech oproti 85 spojkám v originálech.

Tyto výsledky korespondují s výsledky pro celkový počet vět hlavních a vět vedlejších. V tlumočnických výkonech se objevuje průměrně o 39,5% vět hlavních než v originálech, spojek souřadících spojujících tyto věty je v nich průměrně o 204,0% více. Vět vedlejších se v tlumočnických výkonech objevuje průměrně o 129,8% více než v originálech, spojek podřadících spojujících tyto věty je v nich průměrně o 108,3% více. Přesto by nás velký rozdíl mezi těmito procentuálními vyjádřeními mohl zarazit, především v případě souřadících spojek. Je však třeba si uvědomit, že z celkového počtu hlavních vět je potřeba odečíst a) věty jednoduché, které nevyžadují spojení s ostatními větami, i když je možné, že i zde se objeví souřadící spojka vyjadřující nadvětné vztahy; b) věty hlavní, které jsou součástí jednoduchých i složených souvětí podřadných, jelikož v případě jednoduchých souvětí podřadných ke spojení dvou hlavních vět vůbec nedochází a v případě složených souvětí podřadných jsme již nespécifikovali, zda souvětí obsahuje pouze dvě a více vět vedlejších, anebo je jeho součástí více vět hlavních, mezi kterými se souřadící spojení objevuje.

3.3.4.3 Závěry vyplývající ze zkoumání použitých prostředků koherence

Po srovnání výsledků je patrné, že nejčastěji se vyskytující souřadící spojkou jak ve skupině originálů, tak ve skupině tlumočnických výkonů, je spojka „a“/„and“. Z podřadících spojovacích výrazů je to v češtině vztažné zájmeno „který“, následovány spojkami „že“ a „aby“. V angličtině jsou to v podstatě výrazy korespondující těmto českým výrazům, konkrétně „that“, „which“. Ostatní vyskytující se spojky již nevykazují tak výraznou četnost výskytů ani v jedné skupině textů.

3.4 Shrnutí empirické části

V empirické části práce jsme zkoumali dvě skupiny textů – originály a tlumočnické výkony. Texty jsme zkoumali z hlediska syntaktického, sledovali jsme výskyt, délku a počet jednotlivých typů vět. Jednotlivým jevům jsme poté přidělili váhy a na jejich základě stanovili relativní složitost textů. Zkoumání jsme také doplnili o přehled spojek a spojovacích výrazů vyskytujících se v jednotlivých skupinách textů.

Z našeho zkoumání vyplývá, že originály obsahují poměrně dosti dlouhé věty, průměrný počet slov na jednu sémantickou jednotku je 8,8. Podle výše zmíněných kritérií Shlesingerové (Shlesinger 1989) bychom tedy tyto texty v rámci kritéria „míra nasycenosti“ mohli situovat blíže k pólu psanosti, čemuž také odpovídá médium textů. Dále jsme při analýze originálů došli k závěru, že všechny originály mají dosti podobné syntaktické charakteristiky, a nepředstavují tudíž pro náš výzkum velké množství proměnných.

Při analýze tlumočnických výzkumů a jejich srovnáním s originály jsme došli k následujícím závěrům. Tlumočnické výkony jsou v průměru o 26,4% delší než originály (údaj získaný z počtu použitých slov v textech). Jelikož průměrná délka vět je v obou skupinách textů stejná, projevuje se tato skutečnost vyšším počtem vět. Délka tlumočnických výkonů se také odráží v celkovém množství sémantických jednotek, které se zde vyskytují. V průměru je to o 42,1% více než u originálů. Průměrný počet slov v jedné sémantické jednotce se u tlumočnických výkonů zkrátil na 7,4. V průměru by tedy texty stále ještě nepřekročily hranici stanovenou Shlesingerovou (která ji stanovila na 6 – 7 slov), ovšem 5 ze 13 tlumočnických výkonů by tuto hranici překročilo, a mohli bychom je tudíž v rámci kritéria „míra nasycenosti“ situovat blíže k pólu mluvenosti. Z těchto skutečností vyplývá, že tlumočnické výkony jsou rozvolněnější než originály, tlumočnický text oralizuje.

České tlumočnické výkony se vyznačují mnohem vyšším počtem vedlejších vět, průměrně se jich zde vyskytuje o 129,8% více než u originálů. Jedním z možných vysvětlení může být, že čeština pro převod anglických polovětných konstrukcí používá právě vedlejší věty. Jelikož jsme ovšem nezkoumali konkrétní překladatelská řešení pro každou polovětnou konstrukci vyskytující se v originále, nemůžeme toto tvrzení podložit výsledky analýzy.

Českých ekvivalentů polovětných konstrukcí, tedy konkurentů participiálních, infinitivních, substantivních a adjektivních (konkurenty přechodníkové a adverbialní se

v českých tlumočnických výkonech vůbec nevyskytly), se v tlumočnických výkonech objevuje pouze o 9,9% méně než u originálů. Toto téměř srovnatelné množství vypovídá o tom, že tlumočnické výkony jsou poměrně nominalizované/kondenzované.

Z výsledků vážení syntaktických charakteristik vyplývá, že tlumočnické výkony jsou syntakticky relativně složitější než originály.

Na závěr tedy můžeme námi zjištěné výsledky shrnout takto: Tlumočnické výkony jsou oproti originálům delší a rozvolněnější, s vysokým stupněm nominalizace/kondenzace a intelektualizace. Jsou zároveň syntakticky složitější než originály.

4 Závěr

V naší rigorózní práci s názvem *Tlumočení z listu – mluvenost versus psanost* jsme se zabývali jedním typem tlumočení. Tento typ bývá mezi teoretiky často opomíjen, přesto je pro svou dichotomickou povahu považován za velmi obtížný. Charakteristický rys tohoto typu tlumočení, převod nejen z jednoho jazyka do druhého, ale i z podoby psané do podoby mluvené, jsme zkoumali konkrétně na syntaktických charakteristikách textů, jelikož právě v syntaxi se rozdíl mezi psanými a mluvenými projevy projevují nejvíce.

Náš výzkum je převážně kvalitativní (i když využívá i metod kvantitativních šetření), na jeho začátku jsme si nestanovili žádné hypotézy. Naším cílem je pouze popsat stávající situaci pro převod z anglického do českého jazyka. Jako metodu výzkumu jsme si zvolili pozorování, protože ta nám na rozdíl od experimentu zaručuje nižší množství proměnných. Empirický materiál pro náš výzkum jsme získali dlouhodobým nahráváním studentů skládajících Státní závěrečnou zkoušku na Ústavu translatologie se specializací tlumočnická.

V teoretické části jsme stručně charakterizovali tlumočení z listu, zaměřili se na charakteristiku psaných a mluvených projevů, zabývali jsme se nesouměrností českého a anglického systému v oblasti polovětných konstrukcí a vypracovali přehledy souřadících a pořadících spojek jak pro angličtinu, tak pro češtinu.

V empirické části jsme provedli kvantitativní syntaktické charakteristiky pro obě skupiny textů. Závěrem vyplývajícím z našeho zkoumání je, že tlumočnické výkony jsou oproti originálům delší a rozvolněnější (oralizované), ovšem také obsahují dosti vysoký stupeň nominalizace/kondenzace a intelektualizace. Ze syntaktického hlediska mohou být považovány za složitější. Dále jsme na základě poznatků autorů zabývajících se tlumočením z listu uvedli možná vysvětlení pro tato zjištění a také připojili soubor jimi uváděných doporučení pro nácvik tlumočení z listu.

Je ovšem třeba brát v úvahu, že veškeré výsledky našeho zkoumání vypovídají ne o profesionálech, ale o studentech zakončujících studium a chystajících se na trh teprve vstoupit. Jistě by bylo velmi zajímavé provést stejný výzkum se skupinou profesionálů s dlouholetou praxí a výsledná zjištění porovnat.

5 Resumé

Práce se zabývá tlumočením z listu. Jedná se o zvláštní typ tlumočení, kterému obvykle není věnována dostatečná pozornost, i když je lze vzhledem ke svému dichotomickému charakteru považovat za jeden z nejobtížnějších typů tlumočení. Tlumočení z listu totiž není jen pouhým převodem z jednoho jazyka do druhého, ale je zároveň převodem z psané formy jazyka do formy mluvené. Základním charakteristickým rysem psaných a mluvených textů je jejich syntax (a je to také oblast, ve které se tyto dvě formy nejvíce liší). Výzkum jsme proto zaměřili právě tímto směrem.

Výzkum je kvalitativní (i když využívající metod kvantitativních šetření), bez stanovené hypotézy. Jedná se o popis situace při tlumočení z listu z angličtiny do češtiny. Metodou výzkumu je neparticipativní pozorování, díky čemuž lze snížit počet proměnných. Pozorování proběhlo v období leden 2006 až září 2007 během státních závěrečných zkoušek na Ústavu translatologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Všichni zúčastnění studenti měli specializaci tlumočení. Empirický materiál sestává z 13 originálů a 13 tlumočnických výkonů.

V teoretické části práce nejdříve stručně charakterizujeme tlumočení z listu. Zde čerpáme především z doktorské práce Jiménez-Ivarsové (1999). Dále se zaměřujeme na translatologický aspekt rozdílu mezi psanými a mluvenými texty a čerpáme z prací Shlesingerové (1989), Agrifoglioové (2003) a Jiménez-Ivarsové (1999). Následně také zmiňujeme další literaturu zabývající se tlumočením z listu. V další části charakterizujeme psanou a mluvenou formu českých textů a rozdíly mezi českým a anglickým systémem v oblasti sekundární predikce (polovětných vazeb). Na konci teoretické části uvádíme přehled parataktických a hypotaktických spojek.

Empirická část se zaměřuje především na oblast, kterou Shlesingerová nazývá „prostředky koherence/koheze“. Zde popisujeme kvantitativní charakteristiky obou skupin textů. Sledovanými prvky jsou: délka textu a vět; počet vět jednoduchých a složených souvětí; počet a typ polovětných vazeb a jejich české ekvivalenty; počet a délka sémantických jednotek; použité prostředky koherence.

Při pozorování jsme došli k následujícím závěrům: Anglické originály obsahují relativně dlouhá souvětí a vykazují poměrně vysoký stupeň nominalizace. Průměrný počet slov v jedné sémantické jednotce je 8,8. To situuje texty blíže k pólu psanosti. Tlumočnické výkony jsou průměrně o 26,4% delší než originály. Průměrná délka vět je

téměř shodná, ovšem počet vět je vyšší. Vyšší je i počet sémantických jednotek, a to o 42,1%. To znamená, že tlumočnické výkony jsou více rozvolněné a oralizované. Zajímavé je, že stupeň nominalizace, který se objevil v tlumočnických výkonech, je téměř stejně vysoký, jako u originálů. Tlumočnické výkony mají tedy vysoce nominalizovaný charakter. Vzhledem k prostředkům, které tlumočníci použili pro převod polovětných konstrukcí z angličtiny do češtiny, můžeme jejich výkony také charakterizovat jako dosti intelektualizované. Relativní syntaktická složitost tlumočnických výkonů je vyšší než u originálů.

Autoři zabývající se tlumočením z listu uvádí následující faktory, které ovlivňují výkon tlumočnický během tlumočení obecně a konkrétně během tlumočení z listu: Ondelli (1998) se zmiňuje o tzv. komunikační dobročinnosti a poukazuje na to, že úkolem tlumočnickým je především předat posluchači původní text takovým způsobem, aby mu posluchač dokázal lehcě porozumět. Viczi (1989) hovoří o morfosyntaktických rozdílech mezi jazyky. Gile (2002) uvádí tzv. model úsilí a říká, že existují dva typy mechanismů, které vedou k selhání, a to saturace (zahlcení) a individuální deficit. Weber (1990) popisuje tzv. absorpční práh při zpracování informace a Moscer-Mercerová (in Lambert 2004) podotýká, že při tlumočení z listu je třeba zaujmout nelineární přístup k textu.

Viaggio (1995) uvádí podrobná doporučení pro nácvik tlumočení z listu: hovoří o obecných konceptech jako je deverbilizace, flexibilizace syntaxe, tzv. *cognitive clozing*, tedy vypouštění výrazů v textu, kdy tlumočnický má za úkol si výrazy/význam podle smyslu a kontextu domyslet, či cvičení na synonymii diskurzu. Nabízí také konkrétní pravidla pro nácvik tlumočení z listu, např. překlad v reálném čase, snaha o skutečně mluvený převod (formulován jako skutečně mluvený text, se správnou intonací a vhodným frázováním), sémantická kondenzace, systematické používání nejkratších možných ekvivalentů.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že absolventi oboru překladatelství-tlumočnický stojí na začátku dlouhé cesty a ještě zdaleka nezvládli a neautomatizovali si veškeré potřebné strategie pro dobré zvládnutí tlumočení z listu. Výše zmíněným doporučením by se tedy jistě měla věnovat pozornost jak při výuce, tak i při samotné praxi.

6 Summary

In this thesis we addressed the subject of sight translation. This special type of interpreting is often not given adequate academic attention even though it can be considered one of the most difficult exercises due to its dichotomic character. Sight translation is not mere transfer from one language to another, it is also transfer from written mode to oral mode. The most important characteristics, as well as the largest area of differentiation, of written and oral texts is syntax. Therefore, we centred our research on this issue.

Our research is qualitative, with no hypothesis. We merely describe the situation in sight translation from English into Czech. We chose non-participant observation as the method of our research, thus decreasing the number of variables. The observation took place from January 2006 to September 2007 during State Final Exams at the Department of Translation Studies of the Charles University in Prague. All students specialized in interpreting. The empirical material consists of 13 original texts and 13 interpreters' renditions.

In the theoretical part of our thesis we briefly characterise sight translation, drawing mainly on the doctoral thesis of Jimenez-Ivars (1999). Then we discuss the translational aspects of the difference between written and oral texts, quoting Shlesinger (1989), Agrifoglio (2003) and Jiménez-Ivars (1999). We also mention other publications dealing with sight translation. Characteristics of written and spoken modes of Czech texts are then described, as well as differences between the Czech and English system in the area of semi-clausal constructions (secondary predication). At the end, an overview of English and Czech paratactic and hypotactic prepositions is given.

The empirical part focuses mainly on what Shlesinger (1989) calls "means of textual integration". In the empirical part we describe the quantitative syntactical characteristics for all groups of texts. The characteristics observed were: text and sentence length; number of simple sentences, compound and complex sentences; number and type of semi-clausal constructions and their Czech equivalents; number and length of idea units; prepositions used.

The conclusions are the following: The English originals contain relatively long sentences and have a relatively high degree of nominalization. The average number of words contained in one idea unit is 8.8, which situates the texts closer to the literate part

of the continuum. The Czech interpreters' renditions are on average 26.4% longer than the originals. The average length of sentences is almost the same but the number of sentences is higher. Also the number of idea units is 42.1% higher. This leads to the conclusion that the Czech interpreters' renditions are less concentrated and oralized. Interestingly, the degree of nominalization is almost as high in the Czech interpreters' renditions as in the originals, this characterising the interpreters' outputs as highly nominalized. The types of Czech equivalents to English semi-clausal constructions used also characterise the interpreters' outputs as highly intellectualised. The relative syntactical complexity of the interpreters' renditions is higher than in the originals.

Authors dealing with sight translation offer the following factors that influence the interpreter's performance during interpreting in general, and sight translation in particular: Ondelli (1998) mentions "communicative charity" and points out that "the interpreter's job is mainly determined by the need to render the source text decodable to an audience". Viezzi (1989) speaks about morphosyntactic differences between languages. Gile (2002) points out that in what he calls the Effort Model there are "two types of trigger mechanisms for failure: saturation,... and individual deficit". Weber (1990) describes an "absorption threshold" to processing information, and Moser-Mercer (in Lambert 2004) mentions "non-linearity" of approach during sight translation.

Viaggio (1995) also comes up with detailed recommendations for sight translation training: he mentions general concepts like deverbalisation, flexibilisation of syntax, cognitive clozing, exercise in discourse synonymy, as well as concrete rules for practising sight translation, like translating real-time, delivering *bona fide* piece of oral speech, semantic condensing, systematic use of the shortest equivalent.

The research shows that Translation Studies students, freshly graduated interpreters, stand at the beginning of a long journey and have not mastered and automated all the strategies needed for a good rendition of sight translation. Therefore, the above mentioned recommendations should not be neglected neither during interpreter training, nor during interpreters' professional life.

7 Použitá literatura

- AGRIFOGLIO, M. (2003). Sight Translation and Interpreting: A comparative analysis of constraints and failures [online]. c2003, poslední revize 7.9.2007 [cit. 2007-09-05]. Dostupné z <www.benjamins.com/jbp/series/INTP/6-1/art/0004a.pdf>.
- ALEXIEVA, B. (1994). Types of Texts and intertextuality in simultaneous interpreting. In Snell Hornby, M., Pöchhacker, F., Kaindl, K. (eds.) *Translation Studies – an Interdiscipline. Selected papers from the Translation Studies Congress, Vienna, 9–12 September 1992*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia, 179-187.
- ALEXIEVA, B. (1997). A Typology of Interpreter-mediated Events. In *The Translator* 3/2 1997, 153-174.
- BEČKA, J.V. (1992). *Česká stylistika*. Academia, Praha.
- BRABCOVÁ, R. (1987). *Mluvený jazyk v teorii a praxi*. Univerzita Karlova, Praha.
- CROWDER, R. (1972). Visual and auditory memory. In Kavanagh, Mattingly. *Language by Ear and by Eye. The relationships between speech and reading*. Cambridge, MA:MIT Press, 251 – 273.
- CRYSTAL, D., DAVY, D. (1970). *Investigating English Style*. Bloomington: Indiana University Press.
- ČECHOVÁ, M. (2003). *Současná česká stylistika*. ISV, Praha.
- ČECHOVÁ, M., CHILOUPEK, J., KRČMOVÁ, M., MINÁŘOVÁ, E. (1997). *Stylistika současné češtiny*. Praha.
- ČERMÁK, F., SGALL, P. (1997). Výzkum mluvené češtiny: jeho situace a potřeby. *SaS*, č. 58, 15-25.
- DANIŠ, F. (1969). Kultura mluvených projevů. In *Kultura českého jazyka*. Severočeské nakladatelství v Liberci, Liberec.
- DUŠKOVÁ, I. et al. (1994). *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Academia, Praha.
- GAFRONOVÁ, J., BEČKA, J.V. (1985). *Stylistika hospodářských písemností*. SPN, Praha.
- GILF, D. (1995a). *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. J. Benjamins, Amsterdam/Philadelphia.

- GILF, D.(1995b). Fidelity Assessment in Consecutive Interpretation: An Experiment. *Target 7:1*, 151-164.
- GILF, D.(2002). Conference interpreting as a cognitive management problem: Sight translation and simultaneous interpretation with text. In Pöchhacker, Shlesinger (eds.). *The Interpreting Studies Reader*. Routledge, London, 163-176.
- GILF, D. et al. (eds.) (2001). *Getting Started in Interpreting Research*. J. Benjamins, Amsterdam/Philadelphia.
- GOODY, J. (1987). *The Interface Between the Written and the Oral*. Cambridge University Press, Cambridge.
- GREPL, M. et al. (1995). *Příruční mluvnice češtiny*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha.
- HALLIDAY, M. (1985). *Spoken and Written Language*. Victoria: Deakin University Press.
- HOLASOVÁ, T. (1992). *Umíte dobře mluvit?* H&H, Jinočany.
- HROMASOVÁ, A. (1974). Několik slov k české tlumočnické terminologii. In *Sborník statí o jazyce a překládání II*. USL, Praha, 125-137.
- CHLOUPEK, J. (2000). Slohová výstavba textů. In Bogoczová. *Tváře češtiny*. Ostrava.
- JANKOVIČOVÁ, M. (1997). Tlmočenie z listu ako špecifický druh tlmočenia. In *Rossica Ostraviensis, Lingua rossica in sphaera mercaturae*. Universitas Ostraviensis, Facultas Philosophica, Ostrava, 189-192.
- JIMÉNEZ IVARS, A. (1999). *La traducción a la vista*. Tesis doctoral. [online]. c1999 [cit. 2007-09-05].
Dostupné z <http://www.tesisenxarxa.net/TESIS_UJI/AVAILABLE/IDX-0519103-121513//jimenez-tdx.pdf>.
- JIMÉNEZ IVARS, A. (2008). Sight Translation and Written Translation. A Comparative Analysis of Causes of Problems, Strategies and Translation Errors within the PACTE Translation Competence Model. *International journal of interpretation and translation*, vol. 6,n.2, PSN; KSCI, Istanbul, 79 – 101.
- KARLÍK, P. et al. (eds.) (2002). *Encyklopedický slovník češtiny*. Nakladatelství Lidové Noviny, Praha.
- KENÍŽ, A. (1980). *Úvod do komunikačnej teórie tlmočenia*. Univerzita Komenského, Bratislava.
- KRAUS, J., HOFFMANNOVÁ, J. (1966). *Písemnosti v našem životě*. Fortuna, Praha.

- KRČMOVÁ, M. (2003). Mluvenost a psanost jako slohotvorné činitele. [online] c2003 [cit. 2007-11-28].
Dostupné z <<http://www.phil.muni.cz/stylistika/studie/mluvenost.htm>>.
- LAMBERT, S. (2004). Shared attention during sight translation, sight interpretation and simultaneous interpretation. [online] c2004 [cit. 2007-09-05].
Dostupné z <<http://www.crudit.org/revue/meta/2004/v49/n2/009352ar.html>>.
- MÜLLEROVÁ, O. (2000) Žánry a syntaktické rysy mluvených projevů. In Bogoczová. *Tváře češtiny*, Ostrava.
- MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J., SCHNEIDEROVÁ, E. (1992). *Mluvená čeština v autentických textech*. H&H, Praha.
- NĚMCOVÁ, K. (2004). *Specifika tlumočení z listu. (Proč nemůže být tlumočení z listu pouhým překladem?)* Praha. 105 s. Diplomová práce na UTRL FFUK. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. I. Čeňková, CSc.
- ONDELLI, S. (1998). Medium Shift in Interpretation: Do Interpreters Produce Oral Texts? [online]. c1998 [cit. 2007-11-11]
Dostupné z
<www.openstarts.units.it/dspace/bitstream/10077/2499/1/22Ondelli.pdf>.
- PETR, J. et al. (eds.) (1986). *Mluvnice češtiny 2*. Academia, Praha.
- SHLESINGER, M. (1989). *Simultaneous Interpretation as a Factor in Effecting Shift in the Position of Texts on the Oral-Literate Continuum*. Unpublished MA Thesis, Tel Aviv University.
- SVOZILOVÁ, N. (2000). Jak dnes píšeme/mluvíme a jak hřešíme proti dobré češtině. I&I, Praha.
- TĚŠITELOVÁ, M. a kol. (1983). *Psaná a mluvená odborná čeština z kvantitativního hlediska. Linguistica IV ÚJČ*, Praha.
- TOUFAROVÁ, I. (1980). *Tlumočení z listu*. Praha, 1980. 56 s. Diplomová práce na UTRI FFUK. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. J. Dubský, CSc.
- TURNER, G.W. (1973). *Stylistics*. Penguin, Harmondsworth.
- ULLMANN, S. (1964). *Language and Style*. Blackwell, Oxford.
- VIAGGIO, S. (1992a). Cognitive Clozing to Teach them to Think. *The Interpreters' Newsletter*, No. 4, 40-44.
- VIAGGIO, S. (1992b). Teaching Beginners to Shut Up and Listen. *The Interpreters' Newsletter*, No. 4, 45-58.

- VIAGGIO, S. (1995). The praise of sight translation (and squeezing the last drop thereof). *The Interpreters' Newsletter*, No. 6, 33-42.
- VIEZZI, M. (1989). Information Retention as a Parameter for the Comparison of Sight Translation and Simultaneous Interpretation: An Experimental Study. In *The Interpreters' Newsletter*, No. 2, 65 – 69.
- WEBER, W. (1990). The Importance of Sight Translation in an Interpreter Training Programme. In *American Translators' Association Scholarly Monograph Series 4. Interpreting - Yesterday, Today and Tomorrow*. State University of New York, Binghamton N.Y. 1990, 44-52

Zdroje originálu

European Neighbourhood Policy: a tool for promoting democracy. [online] c2006 [cit. 05-12-2009].

Dostupné z

<<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IMPRESS&reference=20051219BRI03841&secondRef=ITEM-006-EN&format=XMI.&language=EN>>

Extending public access to EU environment policy making. [online] c2006 [cit. 05-12-2009].

Dostupné z

<<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IMPRESS&reference=20051219BRI03841&secondRef=ITEM-011-EN&format=XMI.&language=EN>>

Strategies to prevent trafficking in women and children. [online] c2006 [cit. 05-12-2009].

Dostupné z

<<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IMPRESS&reference=20051219BRI03841&secondRef=ITEM-019-EN&format=XMI.&language=EN>>

Explanatory statement to draft European Parliament legislative resolution on the proposal for a Council decision on the accession of the European Community to the Hague Conference on Private International Law. [online] c2006 [cit. 05-12-2009].

Dostupné z

<<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=EN&reference=A6-0250/2006#title2>>

Explanatory statement to draft report on improving the mental health of the population. Towards a strategy on mental health for the European Union. [online] c2006 [cit. 05-12-2009].

Dostupné z

<<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2006-0249&format=XML&language=EN#title2>>

Oral question with debate O-0126/06. [online] c2006 [cit. 05-12-2009].

Dostupné z

<<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=OQ&reference=O-2006-0126&format=XML&language=EN>>

What's on the mind of the CEO. c2006 [cit. 05-12-2009]. Interní pracovní materiály společnosti Partner, Inc.

The Scenario for IT Management and IT Organizations. c2006 [cit. 05-12-2009]. Interní pracovní materiály společnosti Partner, Inc.

Climate Change. [online] c2007 [cit. 05-12-2009].

Aktualizovaná verze dostupná z

<<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20432982~menuPK:34480~pagePK:64257043~piPK:437376~thcSitePK:4607,00.html>>

Seznam příloh

Příloha 1 Přehled prostředků koherence pro český jazyk

Příloha 2 Analýza originálů a tlumočnických výkonů

Příloha 1: Přehled prostředků koherence pro český jazyk

Typ		Spojky a spojovací výrazy	
Spojky souřadící	Jednotuché	slučovací	a, a i/nadto/nakonec/pak/pak/zároveň, a to/a to i/totiž <i>atd.</i> , i, jako, jakož i, kromě toho/k tomu/k tomu ke všemu, což, dále, konečně, načež, nakonec, napřed, potom/pak/poté, přičemž, přitom, zároveň, (a) také/taky, a k tomu, ještě, k tomu ke všemu, kromě toho, mimoto/nadto, rovněž, také/též, tolikéž, <i>atd.</i>
		odporovací	ale, (a/ale) naopak, (alč) zato/zato však, a ne, a přece, ale, ale přesto, ale zároveň, jen(om)/jedlině/pouze/toliko, jen(om)že, leč, ledaže, nicméně, nýbrž, ovšem, však/avšak
		vylučovací	či (přímo/spíše), čili, jinak, nebo a(lc)spoň/i/dokonce, nebo/anebo (lépe/přesněji/raději), sice, eventuálně, lépe, nebo - nebo spíše, popřípadě/případně, <i>atd.</i>
		vysvětlovací (příčinné a důvodové)	-t', čili, neboť, totiž, však/však také, vždyť
		stupňovací	(a) ještě, (ba/nebo) dokonce, a, ano (i), už (i), ba/ba i/ba ani, hlavně, i, nadto, naopak, natož (aby), navíc, nebo aspoň, nebo i, nejen/nejenom/nejenže, nejméně/nejvíce, neřkuli, obzvlášť/obzvláště, především/zajména, přímo, <i>atd.</i>
	důsledkové	(a) proto, (a) tedy/tudíž, (a) v důsledku toho, jinak, nebo, sice, stejně, tak	
	Dvojité	slučovací	ani - ani, ať - ať/aťsí aťsí, ať - či, ať - nebo, ať už/již - nebo, brzo - brzo, dílem - dílem, hned - hned (zase), jak/jako - tak (i), jednak - jednak, jednou - jednou (podruhé, potřetí), tu - tu/tady - tady, zčásti - zčásti/napůl - napůl
		odporovací	jestliže ne - pak/zato, jistě - ale přece jen, když - tak ale ne když/jestli ne - tak ale (ano), ne - ale ani/ale také ne, ne nýbrž, ne tak - jako spíše, nikoli(v) - ale/nýbrž, ovšem - ale, pravda - avšak přesto, sice - ale/avšak, <i>atd.</i>
		vylučovací	ať - či, aťsí - nebo, buď - buď, buď/ať - (a)nebo
		stupňovací	ani ne (tak) - jako spíš/e, když (už) ne - tak a(lc)spoň, nejen - ale dokonce (i), nejen(že) - ale (i)/leč i/než i, nejen(že) - nýbrž (i), ne-li - tedy/tak a(lc)spoň, nikoli(v) - nýbrž (naopak), <i>atd.</i>
vztah příčinný		protože, (za to/z toho/z té příčiny/od toho/kvůli tomu/díky tomu/proto) že, jak, jelikož, ježto, anžto, když, poněvadž, <i>atd.</i>	
vztah následkový		tedy, a tedy, proto, a proto, tudíž, (a) tak, (a) tož, v důsledku toho/ěcho/ěchož, proč, za což, však, vždyť, také/taky, <i>atd.</i>	
vztah účinkový		až, div že; málem že; taktak že, než aby, než(lí), tak že/až, taktak že, takže, tolikrát že, že, <i>atd.</i>	
vztah důvodový		jestliže, protože, neboť, že, když, vždyť, jak, <i>atd.</i>	
vztah účelový		jen aby, ať, by, zla(lí) (by), <i>atd.</i>	
vztah podmínkový		-li/ačli, (za předpokladu/podmínky) že, jak, jestli - jestliže, kdyby (a(lc)spoň/tak), když, pakli(že), pokud, <i>atd.</i>	
Spojky podřadící	vztah přípustkový	ač, ačkoli(v), třeba(s)(že), přestože, (navzdory tomu/vzdor tomu/bez ohledu na to) že, jakkoli(v), ať (sí), byť (i)jen/třebas, i/ani když, i/ani kdyby, aniž, ať/aťsí, necht', <i>atd.</i> (právě/zrovna/teď/teprve/hned/jestě/vždy) když, (dříve/jestě/předtím/prve) než(lí), (hned)jen/už) jak, až (konečně/najednou/tu), dokud (ne), jakmile, jen co, kdykoli(v)/kdy, od té doby co/kdy, pokaždé když, pokud (ne), poté/potom co, sotva(že), tak dlouho dokud, teď/v tom okamžiku kdy, tehdy/teď) když, v té době co, zatímco/mezitímco/co, <i>atd.</i>	
	vztah časový		
	vztah způsobový	tak že, tím že, tak aby, (tak) jak, jak(o), jakoby, jako kdyby, jako když, jinak než, tolik kolik, než, než když, přičemž, <i>atd.</i>	

vztah prostředkový	tím/tak že, podle toho že, <i>atd</i>
vztah průvodní okolnosti	aniž, bez toho že, bez toho aby, <i>atd</i>
vztah výjimkový	až na to že, divže/div že, leč, leda, leda (a)by, leda když/kdyby, ledaže, než aby, <i>atd</i>
vztah zřetelový	co se týče/týká, pokud jde o, pokud se týká, se zřetelem na to že, na to jak/kde, podle toho jak, k tomu aby, <i>atd</i>
vztah srovnávací	jak(o) (by/kdyby/když/že), jak – tak, jinak než(li)/než že, kolik(rát) – tolik(rát), než aby/jak/kdy, obdobně jako, právě tak jako, stejně jako, tak – jako, <i>atd</i>
věty obsahové	-li, aby, zby, at', jak, jestli, kdo, kudy, kdyby, když, zda, zdali, že
věty determinující	kdo, co, jaký, který, jenž, kde, kam, odkud, kudy, kdy, odkdy..., <i>atd</i>

Zdroj: Petr (1986), Grepl (1995)

Příloha 2: Analýza originálů a tlumočnických výkonů

Legenda

- text – infinitivní PK
- text – gerundiální PK
- text – participiální PK
- text – substantivní PK
- text – adjektivní PK
- text – spojka souřadící spojující H
- text – spojka nebo spojovací výraz souřadící spojující VV nebo PK
- text – spojka nebo spojovací výraz pořadící
- text – označení typu věty či souvětí
- text – přeřeknutí
- text – paralingvistický zvuk

TA

H Parliament is to debate a call for the European Neighbourhood Policy (ENP) to be used as a strong tool for consolidating democracy and the rule of law in the EU's neighbouring countries and promoting democratisation in non-democratic countries such as Belarus. H The European Commission should give vigorous support to democratic forces in neighbouring countries, in particular by providing access to independent media and information.

Ha In a report by Charles TANNOCK (EPP-ED, UK) VV which is now going to the full Parliament, Hb members of the Foreign Affairs Committee call for clear priorities and evaluation criteria. VV1 If countries violate international and European standards of respect for human rights and democracy, VV2 the EU should be ready to restrict or suspend air and even to cancel agreements. H says the report.

H MEPs in the committee welcome the idea of providing European neighbourhood agreements at the end of the ENP process, adding that VV such agreements can encourage step-by-step progress towards full access to the internal market, participation in the European security and defence policy and close cooperation in the field of justice and home affairs.

H However, they say that VV1 the ENP should not only strengthen ties between the EU and the neighbouring countries but also VV2 promote regional integration between these countries.

H The committee believes VV that the EU should leave its door open to memberships for Ukraine and Moldova. H It also proposes a European stability pact for the Southern Caucasus, modelled on the EU stability pact for South-eastern Europe.

Ha Other points mentioned in the report are an improvement in energy network links as VV1 benefiting (elipsa as it is) both the EU and its partner countries; Hb an increase in trade and tourism, VV2 which will mean enhancing transport networks and VV3 will probably improve links between the partner countries; Hc cooperation in environmental matters, such as water management, waste management, air pollution and combating desertification; and cooperation on legal and illegal immigration.

H The European Neighbourhood Policy covers Algeria, Armenia, Azerbaijan, Belarus, Egypt, Georgia, Israel, Jordan, Lebanon, Libya, Moldova, Morocco, Syria, Tunisia, Ukraine and the Palestinian Authority.

Vzorce: H
H
Ha which VV Hb
If VV1, VV2, H
H that VV
However H [that] not only VV1 but also VV2
H [that] VV
H
Ha as VV1; Hb which VV2; and VV3; Hc
H

Dobré ráno NEPOČ, H chtěla bych vám říci něco o briefingové zprávě Generálního ředitelství pro vnější vztahy. H Tato zpráva se týká evropské politiky sousedství a (eh) to (eh) tato této politiky jakožto nástroje pro šíření demokracie. H Parlament bude brzy projednávat návrh, VV1 podle kterého by měla evropská politika sousedství být používána více jako nástroj pro upevňování demokracie a také pro zavádění právního státu v sousedních zemích Evropské unie a také jako nástroj pro (eh) podporu demokracie v nedemokratických zemích, VV2 jako je například Bělorusko. Ha Evropská komise by měla rozhodně podpořit demokratické snahy a skupiny, které VV1 se snaží šířit demokracii v těchto sousedních zemích EU, Hb a to zejména tím, že VV2 jim poskytne přístup k nezávislým sdělovacím prostředkům a informacím. Hnedok Tato zpráva je založena na... Pardon NEPOČ, tento, nebo H1 tato briefingová zpráva vychází (eh) ze zprávy (eh) britského evropského poslance Charlese Tannoeka, H2 je to poslanec za Evropskou lidovou stranu, Evropské demokraty. H Tato zpráva bude nyní projednávána v plénu v parlamentu. H Členové zahraničního výboru žádají stanovení priorit a také vyjasnění hodnotících kritérií. Pokud VV1 některé země budou porušovat mezinárodní nebo evropské normy uznávání lidských práv a demokracie, H1a tak by Evropská unie měla rozhodně být připravena k tomu, aby VV2 omezila nebo pozastavila poskytovanou pomoc, H1b nebo dokonce k tomu, aby VV3 vypověděla smlouvy či dohody, které VV4 má s těmito zeměmi uzavřené.

H1 Evropští poslanci zastoupení v zahraničním výboru vítají návrh, podle něhož VV1nedok by (eh) měla (eh) by (e) podle něhož VV2 jakýmsi závěrem (eh) procesu evropské politiky sousedství mělo být uzavření (eh) zvláštních sousedských smluv (eh) se (eh) se zeměmi sousedními s EU, a H2 domnívají se, že VV3 tyto dohody by rozhodně mohly podpořit postupný pokrok v tom, jak podporovat přístup těchto zemí na vnitřní trh, také VV4 by měly podporovat možnost zemí těchto zemí účastnit se evropské bezpečnostní a obranné politiky a VV5 vedly by i k užší spolupráci na poli justice a vnitřních záležitostí. H Domnívám se však, že VV1 evropská politika sousedství by neměla pouze posilovat vazby mezi EU a mezi sousedními zeměmi, tedy na úrovni zemí, ale VV2 že by tato podpora měla také zasahovat regiony a spolupráci regionů. (eh) H1 Zahraniční výbor se domnívá, že VV1 Evropská unie by rozhodně neměla přivírat dveře před Ukrajinou a Moldavskem, které VV2 také uvažují o vstupu do EU, a H2 dalším návrhem tohoto výboru je, že VV3 evrops Evropa, nebo pardon, EU, by mohla uzavřít podobný (eh) evropský pakt o stabilitě s jižním Kavkazem, který VV4 by byl založený na evropském paktu o stabilitě s jihovýchodní Evropou. H1a Některé další body, které VV1 jsou v této zprávě zmiňovány, H1b se týkají zlepšení výstavby energetických sítí, z čehož H2 bude mít prospěch jak EU, tak tyto země. H1 Také bychom se měli snažit o zvýšení, nebo zlepšení, obchodu a turistického ruchu, což H2nedok vlastně spočívá, nebo H3 také se to odrazí i ve zlepšení dopravních sítí a (e) i ve obecném zvýšení (eh), nebo vlastně zlepšení vztahů mezi těmito mezi partnerskými zeměmi. H Sousedské země a EU by také mohly více spolupracovat v oblasti životního prostředí a ochrany životního prostředí, například v otázkách (eh) hospodaření s vodními zdroji, nakládání s odpady, (eh) ochrany (eh) ovzduší a také boje s ekologickým problémem rozšiřování pouští. Ha Ještě poslední otázkou, na které VV mohou spolupracovat, Hb je také legální a nelegální (eh) přistěhovatel (eh) přistěhovalectví.

H Evropská politika sousedství (eh) v současné době (eh) pokrývá tyto země: Alžírsko, Arménii, Ázerbajdžán, Bělorusko, Egypt, Gruzii, Izrael, Jordánsko, (eh) Libanon, Lybii, Moldavsko, Maroko, Sýrii, Tunisko, Ukrajinu a také Nezávislé palestinské území.

Vzorce:

H

H

H, podle kterého VV1, VV2

Ha, které VV1, Hb, že VV2

Hnedok

H1, H2

H

H

Pokud VV1, H1b, aby VV2, H1b, aby VV3, které VV4

H1, podle VV1nedok podle VV2, a H2, že VV3, také VV4 a VV5

však H, že VV1, ale VV2

H1, že VV1, které VV2, a H2, že VV3, který VV4

H1a, které VV1, H1b, z čehož H2

Také H1, což H2nedok nebo H3

H

Ha, na které VV, Hb

H

TB

H The EU is in the process of **improving** public participation in its environmental policies **by applying** the Aarhus Convention to its internal functioning. H Parliament is now due **to vote** on this change at second reading, with the Environment Committee **urging** a number of changes to the approach taken by ministers in the Council.

H The Aarhus Convention was concluded in 1998 by the United Nations Economic Commission for Europe. H It deals with access to information, public participation in decision making and access to justice in environmental matters. In a report by Eija-Riitta KORHOLA (EPP-ED, FI), H MEPs in the Environment Committee propose 27 changes to the Council's common position, **which** VV had taken on board only a few of the amendments **made** by Parliament at first reading. At this second reading stage, H1 amendments require 367 votes in favour **to be** adopted by the plenary – H2 that is half of the total number of MEPs.

H Among the amendments **proposed** by the committee on access to information is a broadening of the scope **to include** policies aimed at **promoting** sustainable developments and plans funded by the EU, as well as (spojuje větné členy) the plans and programmes drawn up by the Commission. H The committee also wants **to include** banking activities, **and to reduce** the number of exceptions to the new openness rules. H They say VV **that** information compiled by private companies on behalf of the EU institutions should also be included.

VV1 **When** it comes to public participation, H the committee wants **to include** EU policy making as well as the development of plans and programmes, **which** VV2 are already mentioned, with deadlines for participating in consultation exercises **to be** increased from four to at least eight weeks.

On access to justice, among other points, H the committee again wants **to extend** the deadline VV **by which** requests can be made for decisions or actions of Community institutions **to be** reviewed.

VV1 **If** Parliament adopts amendments **which** VV2 are not acceptable to the Council, H the two institutions will have **to meet** in the Conciliation Committee **to try** to find a common text.

- Vzorce: H
H
H
H
H, which VV PK made
H1 – H2
H
H
H [that] VV
When VV1, H, which VV2
H by which VV
If VV1 which VV2, H

H Představím vám zprávu **tykající se** životního prostředí, konkrétně (eh) většího podílu veřejnosti na **vytváření** evropské politiky životního prostředí. H Na základě **uvádění** Aarhuské úmluvy do praxe se Evropská unie snaží o **zlepšení** podílu veřejnosti **na** ve věci rozhodování o politice životního prostředí. H1 Parlament se nyní chystá během druhého čtení odhlasovat některé změny, **příčemž** H2 výbor pro životní prostředí usiluje o řadu změn u ministrů Rady. H Evropská úmluva byla uzavřena v roce devatenáct set devadesát osm Hospodářským výborem pro **evropou evro** (eh), pardon, OSN. H Zabývá se přístupem k informacím, (eh) **podílem** veřejnosti během **rozhodování** a **vytváření** politik a také **dostupnosti** spravedlnosti, a to v oblasti životního prostředí. H Zpráva evropské poslankyně z Výboru pro životní prostředí Eiji-Ritty Korhelové navrhuje dvacet sedm změn. H Pouze některé z nich byly projednány a přijaty ve formě novel Parlamentem během prvního čtení. H1 Během druhého čtení (eh) **je** tyto změny vyžadují tři sta šedesát sedm hlasů pro to, **aby** VV byly přijaty plenárně, **což** H2 odpovídá přesně polovině z celého počtu všech (e) poslanců Evropského parlamentu, co se týče oblasti přístupu k informacím (eh) a navrhovaným změnám. H Poté Výbor požaduje o **rozšíření** rozsahu, a to tak, **aby** VV byly obsaženy i politiky **zaměřené** na podporu udržitelného vývoje a plány financované Evropskou unií, stejně jako plány a programy **navržené**, pardon, **navrhované** Komisí. H Výbor taktéž (eh) požaduje, **aby** VV do této oblasti byly (eh) uvedeny i bankovní aktivity a snížen počet výjimek v nových pravidlech. H Taktéž tvrdí, **že** VV1 by zde měly být zahrnuty i informace, **kteřé** VV2 získají soukromé společnosti jménem evropských institucí. H V oblasti přístupu a podílu veřejnosti na **vytváření** evropské politiky životního prostředí Komise, pardon, Výbor chce, **aby** VV1 **ze** do této oblasti byly obsaženy jak politiky (eh) Evropské unie, (eh) tak rozvoj plánů a programů, **kteřé** VV2 již byly zmiňovány. H **Přítom** by měla veřejnost možnost se do těchto projednávání **zapojit** v době osmi týdnů namísto původních čtyř. H V oblasti spravedlnosti Výbor mimo jiné požaduje, **aby** VV1 byla prodloužena doba, **po které** **po kterou** VV2 veřejnost může podávat žádosti o projednání rozhodnutí a akcí, **kteřé** VV3 byly provedeny Společenstvím. **Pokud** VV1 Parlament nepřijme změny, **kteřé** VV2 nebudou **pro** (eh) pro Výbor přijatelné, H potom se tyto dvě instituce budou muset setkat **na** ve Smírčím výboru a najít společný text.

Vzorce:

H

H

H1, **příčemž** H2

H

H

H

H

H1, **aby** VV, **což** H2

H, **aby** VV

H, **aby** VV

H, **že** VV1, **kteřé** VV2

H, **aby** VV1, **kteřé** VV2

H

H, **aby** VV1, **po kterou** VV2, **kteřé** VV3

Pokud VV1, **kteřé** VV2, H

Strategies to prevent trafficking in women and children

H Trafficking in women and children is a growing world-wide problem which VV needs to be tackled on a global, EU and national level. Christa Prets (PSE, AT), for the Committee on Women's Rights and Gender Equality, H is putting forward a report proposing strategies to tackle this dreadful problem, including measures to deal with the supply and demand as well as the traffickers.

H The report calls on the Member States, especially Germany, to take appropriate measures in the course of the World Cup football tournament in 2006 to prevent trafficking of women and forced prostitution.

H Women and children are particularly vulnerable to this modern form of slavery. H1 Of the estimated 600,000 to 800,000 men, women and children trafficked across international borders each year approximately 80 percent are women and girls and H2 up to 50 percent are minors (according to the 2005 Trafficking in Persons Report by the US Department of State office to Monitor and Combat Trafficking in Persons).

H Successful strategies need to deal with the main causes of trafficking. VV It is however not possible to address the prevention of trafficking through individual action by each Member State. H notes the committee. H Instead it suggests a holistic and integrated approach at EU and international level. H1 The committee also calls for research, at national and European level, into the underlying causes, particularly of trafficking in women and children for sexual exploitation, H2 i.e. what VV1 factors place people at risk and what VV2 factors affect demand for sexual services and sexual exploitation of women and children.

H Prevention also means looking at the "triangle of trafficking": victim, trafficker and client. H The committee suggests practical actions, such as awareness raising campaigns to inform of the dangers and educate the vulnerable members of society in the countries of origin, to alert the public about the problem and reduce demand in the countries of destination. H Another measure could be national and international telephone help-lines. H MEPs in the committee also highlight the need to tackle the tendency to use new technologies, in particular the Internet, for sexual exploitation.

To take action against traffickers, H the committee calls on the Member States to implement* and enforce (několikanásobný) legislation that VV would strengthen the prosecution and punishment of traffickers, both natural and legal persons, their accomplices, persons encouraging, arranging or using (několikanásobný) sexual services from minors and persons attempting to institute such activities and to prosecute the laundering of the proceeds of trafficking.

H MEP in the committee say [that] VV1a a "right of residence" for victims after VV2 the traffickers have been tried, which VV3 now exists only in Belgium and Italy, VV1b could encourage victims to give statements and VV4 help secure the conviction of offenders. And H the giving of anonymous statements must be allowed in the context of investigation into trafficking.

Vzorce: H which VV

H

H

H

H1 and H2

H

VV, H

H

H1, H2 what VV1 and what VV2

H

H

H

H

H that VV

H [that] VV1a after VV2, which VV3, VV1b and VV4

And H

Takže, dobré ráno NEPOČ, H představím vám strategii, briefingovou strategii Výboru pro práva žen a rovnost mužů a žen (eh) jak zabrání obchodu se ženami a dětmi. H Obchod s (eh) ženami a dětmi je stále závažnějším celosvětovým problémem, který VV je nutno řešit na globální, evropské i národní úrovni. H Zpravodajka Christa Pret z Výboru pro práva žen a rovnost žen a mužů předkládá tedy zprávu, která VV navrhuje strategii, jak uchopit tento závažný problém. (eh) H Tato zpráva navrhuje také opatření v oblasti nabídky a poptávky (eh) v oblasti (eh) postupu vůči pachatelům. H Tato zpráva vyzývá členské státy, a zejména Německo, aby VV přijaly příslušná opatření k zabránění obchodu s ženami a (eh) nucené prostituci, zejména v průběhu Světového poháru ve fotbalu v roce dva tisíce šest. H Ženy a děti jsou (eh) zvláštní rizikovou skupinou, která VV je vystavena (e) této moderní formě otrokářství. H Ročně (e) se stává odhadem asi šest set až osm set tisíc mužů a žen a dětí oběťmi mezinárodního obchodu (e) s bílým masem. H1 Z toho zhruba osmdesát procent jsou ženy a děti, ženy a dívky, a H2 z padesáti procent jsou to nezletilé (eh) ženy a dívky nebo nezletilé (eh) nezletilé lidi. Aby VV byly strategie úspěšné, H je třeba zaměřit se na hlavní příčiny obchodu s bílým masem. (eh) Nicméně, H Výbor poznamenává, že VV1 není možné (e) věnovat se prevenci obchodu s bílým masem (eh) v oblasti individuálních akcí na úrovni jednotlivých členských států, a proto VV2 navrhuje holistický a integrovaný přístup na úrovni Evropské unie a na úrovni mezinárodní. H Výbor také vyzývá k výzkumu (eh) příčin, (eh) jak na národní, tak i na evropské úrovni, které VV vedou k obchodu s ženami a dětmi za účelem sexuálního zneužívání. H Tedy (eh) vyzývá k prozkoumání faktorů, rizikových faktorů v této oblasti a faktorů, které VV ovlivňují poptávku po sexuálních službách a sexuálním zneužívání žen a dětí. H Prevence znamená také prozkoumání trojúhelníku obchodu s bílým masem, tedy, co se týče obětí, pachatelů, tedy obchodníků, a klientů. H1 Výbor navrhuje praktické akce, jako například informační kampaně zaměřené na popsání nebezpečí, a H2 tyto informační kampaně by také poučily (eh) zejména rizikové členy společnosti v zemích původu. H Kampaně by měly také informovat a upozornit veřejnost na tento problém a snížit poptávku v cílových zemích. H Dalšími opatřeními by byly linky důvěry, jak na národní, tak i na mezinárodní úrovni.

H Členové (eh) poslanci Evropského parlamentu (eh) zastoupeni ve Výboru také zdůrazňují, že VV je třeba řešit tendenci k využívání moderních technologií, zejména internetu, právě za účelem sexuálního zneužívání. Co se týče opatření proti obchodníkům, pachatelům, (eh) H1 Výbor vyzývá členské státy k implementaci a posílení legislativy, která VV1a by umožnila lepší vyšetřování a (eh) tresty pro obchodníky, a to jak fyzických a právnických osob, jejich spolupachatelů, osob, které VV2 podporují nebo využívají sexuální služby nezletilých, VV1b osob, které VV3 se snaží zavést takovéto aktivity, a také aby VV4 posílily legislativu k vyšetřování praní špinavých peněz, které VV5 právě pochází z obchodu s bílým masem.

H Poslanci jsou toho názoru, že VV1nedok by mělo být (eh) umožněno (eh) ta vlastně, že VV2 by mělo být obětím obchodu s bílým masem umožněno (eh) právo pobytu poté, co VV3 byli pachatelé odsouzeni. H Toto právo zatím existuje pouze v Belgii a Itálii. H Poslanci jsou toho názoru, že VV by oběti byly více ochotnější dávat výpovědi a pomoci zajistit důkazy proti pachatelům. H Po podání anonymních výpovědí (eh) při vyšetřování obchodu s bílým masem (eh) by tedy mělo být umožněno, mělo by být umožněno podávání anonymních výpovědí při vyšetřování.

Vzorce: H
 H, který VV
 tedy H, která VV
 H
 H, aby VV
 H, která VV
 H
 H1 a H2
 Aby VV, H
 Nicméně H, že VV1, a proto VV2
 H, které VV
 Tedy H, které VV
 také H
 H1 a také H2
 také H
 H
 také H, že VV
 H1, která VV1a, které VV2, VV1b, které VV3, a také VV4, které VV5
 H, že VV1nedok, že VV2 poté, co VV3
 H
 H, že VV
 tedy H

TD

H1 Haagská konference pro soukromé mezinárodní právo má pětadesát členských zemí a H2 jejími členy jsou také všechny země Evropské unie. H1 Jedná se o globální mezivládní organizaci, kde VV1 se mísí různé právní tradice, a H2 jejím úkolem je vytváření multilaterálních právních nástrojů, které VV2 se snaží reagovat na globální potřeby.

H Roste počet také nečlenských států, který VV (eh) s touto organizací uzavřely Haagské dohody. H Díky tomu (eh) se na aktivitách Haagské konference podílí dnes již sto dvacet zemí po celém světě. Ha Cílem konference, tak jak VV je definován v statutu, Hb je snaha o postupnou harmonizaci (e) v oblasti soukromého mezinárodního práva. H To znamená hledání mezinárodního konsensu v otázkách jurisdikce, soudní jurisdikce, dále uznávání a vynucování (eh) soudních rozhodnutí v mnohých oblastech, od komerčního a bankovního práva (eh) přes mezinárodní občansko-právní procesní spory, ochranu dětí až po otázky manželského práva. H V průběhu let se konferenci při plnění těchto cílů (eh) podařilo stát střediskem mezinárodní kooperace (e) v soudních a administrativních záležitostech v oblasti soukromého práva, zejména v oblasti ochrany práv dětí a rodiny, (eh) v občansko-právních sporech a komerční právo. H Do současnosti, (e) do dnešního dne bylo uzavřeno pětatřicet dohod. Ha Konečným cílem Haagské konference je pracovat ve prospěch světa, který přesto, že VV1 zde existují různé právní systémy, Hb tedy světa, v kterém VV2nedok-a, i když VV3 existují různé právní tradice a systémy, VV2nedok-b by jednotlivci a proti nim i firmy, (eh) aby VV4 mohli požívat (e) co nejvyšší úroveň právní jistoty. H Ustanovující schůze Haagské konference se konala v roce osmdesát devadesát osmnáct set devadesát tři na podnět Tě eM Cé, nositele Nobelovy ceny z roku devadevatenáct set jedenáct. A konkrétně Nobelovy ceny za mír, H abych to upřesnila. H1 Z konference (e) se v roce devatenáct set padesát pět stala permanentní mezivládní organizací a H2 bylo to v roce, kdy VV vstoupil v platnost její statut.

Vzorce: H1 a také H2
H1, kde VV1, a H2, které VV2
H, který VV
H
Ha, tak jak VV, Hb
H
H
H
Ha, přesto, že VV1, Hb, v které VV2nedok-a, i když VV3, VV2nedok-b, aby VV4
H
A H
H1 a H2, kdy VV

TE

(eh) H1 Organizace je financována hlavně členskými státy Evropské unie a H2 její rozpočet je každoročně schvalován Radou diplomatických zástupců členských (eh) států. H Zvláštní projekty jsou také financovány z jiných zdrojů.

H1 Od přijetí (e) Amsterdamské smlouvy (e) měla má komunita pravomoc přijímat (eh) má Společenství pravomoc přijímat opatření, která VV1 se vztahují k soudní spolupráci v občansko-právních záležitostech a které VV2 mají také navázat na nadnárodní úrovni VV3 které jsou nezbytné pro řádné fungování vnitřního trhu, což H2 je vidět na základě článku šedesát pět smlouvy o Evropské unii. H To vedlo také na základě judikatury Evropského soudního dvoru (e) k převodu externích pravomocí členských států na Společenství. Ha Rada nástrojů, které VV1 Společenství přijímá, a Hb se týká se týká záležitostí, jimiž VV2 se zabývá také Haagská konference, a proto VV3 Komise (eh) předkládá tento návrh, aby VV4 zajistil přistoupení celého Společenství ke konferenci.

H1 Přistoupení Evropského společenství k Haagské konferenci již pokročilo do vyšší fáze a H2 je zapotřebí (eh) je zapotřebí jsou zapotřebí dvě třetiny hlasů všech signatářských států, aby VV1 bylo možné pozměnit statut konference takovým způsobem, který VV2 by umožnil (eh) přistoupení Společenství ke konferenci. A H tato změna by měla být provedena v krátkém časovém horizontu.

H Zpravodajka proto vyzývá Komisi a Radu Evropské unie, aby VV1 potvrdila, že VV2 Parlament bude do řízení Haagské konference zapojen a VV3 že s ním budou konzultovány (e) návrhy Haagských konvencí, zejména ty, které VV4 se dotýkají legislativních oblastí, v nichž má (eh) v nichž VV5 Parlament a Rada sdílejí rozhodovací pravomoci. H Také zpravodajka také žádá Komisi, aby aby VV1 (eh) Parlamentu předložila návrh, který VV2 by stanovil formální postup, který (eh) pro řízení zapojení a konzultací Parlamentu. H Dále navrhuje, aby VV1 Parlament a konference společně zvážili další možné způsoby spolupráce, včetně například založení jakéhosi parlamentního fóra (eh) společně s se členy národních parlamentů, jež VV2 by práci na práci konference navazovali a VV3 jež by předkládali konferenci informace pro tuto práci.

Vzorce: H1 a H2
H
H, která VV1 a VV2, VV3, což H2
H
Ha, které VV1, Hb, jimiž VV2, a proto VV3, aby VV4
H1 a H2, aby VV1, který VV2
A H
proto H, aby VV1, že VV2 a VV3, které VV4, v nichž VV5
H, aby VV1, který VV2
H, aby VV1, jež VV2 a VV3

(‘H1 In these last weeks we have found our voice again and H2 have learned once more to walk with our head held high.’)

NS Stefan Heym – November 1989 Alexanderplatz, East Berlin

Ha Stefan Heym’s November 1989 words to the vast crowd of East Berliners who VV1 had come together to oust a cruel regime Hb should be our guide as VV2 we overturn, and reform elements of mental health practice in Europe, which VV3 can so often be resource-inadequate and unthinkingly cruel. H We need to bring mental health to standards of care, treatment, therapy, rehabilitation and patient involvement, that VV we would expect of the best physical health systems. H We can warmly welcome and endorse this Green Paper on Mental Health. H We now look for swift and comprehensive proposals to translate the good words into effective legislative and codifying action.

H The mental health challenge is to transform systems, attitudes and opportunities. H For the past forty years we have been emerging from a dark age of mental disorder practice. H In some parts of our continent there has been the abuse of psychiatry; in others an internment concept of asylum, which VV1 too often soothed the public’s sensitivities with an "out of sight, out of mind" institutionalisation, while VV2 doing little to help patients recover and rehabilitate; in others an overdependence on medication; in many a reliance on prison rather than hospital; in none a real understanding of mental health promotion.

- Vzorce: H1 and H2
- NS
- Ha who VV1 Hb as VV2 which VV3
- H that VV
- H
- H
- H
- H
- H, which VV1, while VV2

H Štefan Heym řekl v listopadu devatenáct set osmdesát devět na náměstí na Alexandrově náměstí ve východním Berlínu: Hnedok „(eh) Ztratili jsme v posl (eh) v posledních letech, pardon H1 v posledních týdnech jsme znovu našli svoji řeč a H2 teď se učíme chodit se vzpřímenou hlavou.“

(eh) Ha Slova (eh) Štefana Heyma z listopadu devatenáct set osmdesát devět (eh) shromáždění Východoberlíňanů (eh), kteří VV1nedok přišli (eh) přišli, (eh) Hb bylo bylo určeno (eh) Východob vých vých Východoberlíňanům, kteří VV2 přišli svrhnout krutý režim. H Tato slova by měla být (eh) by pro nás měla být vodítkem při zavádění reformy v praxi zdrav (eh) duševního zdraví v Evropě. (eh) H Duševní zdraví a systém duševního zdraví v Evropě může velmi často být (eh) nevhodný z hlediska zdrojů a nepředstavitelně krutý. H1 Potřebujeme (eh) zavést takové (e) normy zdravo (eh) duševního zdraví, (eh) které VV (eh) by naplňovaly nejlepší představu o zdravotním systému, ať už H2 se to týká (eh) péče, terapie (eh) (eh) rehabilitace a (eh) spoluúčasti pacientů. (eh) Proto H vítáme a (eh) podepisujeme tuto Zelenou knihu o duševním zdraví. H Hledáme (eh) hledáme návrhy, které VV1 by byly (eh) dostatečně rychlé srozumitelné VV2 které by bylo možné poté (eh) zavést do efektivní legislativy a (eh) vhodně vhodně je realizovat v praxi. (eh) Hnedok Oblast mentálního (eh) nebo duševního zdraví (eh) je třeba... (eh) H V oblasti mentálního zdraví je třeba (eh) transformovat systémy, (eh) ale také postoje a příležitosti. (e) H V posledních čtyřiceti letech (eh) se dostáváme (eh) se snažíme vymanit (eh) z temného věku (eh) praxe, která (eh) která VV duševní zdraví (eh) nebo duševně nemocné (eh) s duševně nemocným zacházela velice špatně. H1 V některých částech našeho kontinentu se psychiatrie zneužívá (eh), H2 v jiných v jiných částech (eh) je (eh) existuje (eh) jakýsi věznitelský koncept a (eh) nebo pojetí azylu, tím aby VV1 se uklidnil (eh) dojem publika (eh) dojem veřejnosti podle hesla „H3 Sejde z očí, H4 sejde z mysli.“, H5 jinde zase se (eh) dělá příliš málo na to, aby VV2 se pacienti skutečně uzdravili a vyléčili. (eh) A H zase v jiných částech je (eh) se příliš mnoho spoléhá na léky. (eh) H V mnoha případech se spoléhá více na (eh) na věznic než na nemocnice. (eh) Nicméně H1 v žádné části našeho (eh) kontinentu neexistuje skutečné porozumění (eh) duševnímu zdraví a H2 to je třeba změnit.

Vzorce: H:
 Hnedok H1 a H2
 Ha, kteří VV1nedok, Hb, kteří VV2
 H
 H
 H1, které VV, ať už H2
 Proto H
 H, které VV1, VV2
 Hnedok
 H
 H, která VV
 H1, H2, aby VV1 “H3, H4”, H5, aby VV2
 A H
 H
 Nicméně H1 a H2

TG

H We like to think [that] VV we have moved on from the human rights abuses of mentally ill patients. And H in many ways we have. H1 We still have debates about compulsory treatment; H2 discharge or sectioning decisions are sometimes unsound; H3 patient abuse is from time to time exposed in residential care; H4 arguments abound on vexed and conflicting rights of patients, families and communities. But H by and large we have fewer locks, and bolts, more patient choice and consent, legal checks and balances to see [that] VV the patient's civil rights are not abused.

Yet H we still live in the dark age in at least one respect – stigma. H1 It is rampant in all our countries and H2 stigma is a human rights abuse, unintentional, born out of fear based on ignorance, but just as damaging to the individual as any other form of abuse. H Living with mental illness is tough enough, without the added burden and pain of rejection and stigmatisation.

H In calling for the Commission to develop its Green Paper into a Framework for Mental Health we need to base such a policy on the facts about mental disorder and the Lisbon Agenda imperative for an increased recognition of the value of investment in mental wellbeing.

H Underlying our policy are the facts:

- H Mental disorders are the fastest growing health burden with unipolar depression the leading disorder.
- H 450 million people in our world live with a neurological or mental disorder.

Vzorce: H [that] VV
And H
H; H; H; H
But H [that] VV
Yet H
H1 and H2
H
H
H
H
H

H Domníváme se, že VV v boji proti zneužívání lidských práv duševně nemocných pacientů jsme skutečně pokročili. H Stále zde probíhají debaty o povinné léčbě. H Některá rozhodnutí o propuštění nebo zařazení pacientů jsou nepodložená. H V některých ústavech ještě občas dochází ke zneužití práv pacientů. H Také se vedou spory o často si protiřečící (eh) protirečících právech pacientů, rodin a společností. Ale H celkově můžeme říci, že VV1 rozsah ústavní péče se zmenšil VV2 pacienti mají více (e) možností na výběr a VV3 vždy se bere ohled na jejich rozhodnutí a VV4 (e) je zde také právní kontrolní mechanismus, který VV5 zajišťuje, že VV6 práva pacientů nebudou zneužívána.

H V jednom ohledu však ještě stále žijeme v době temna. H Jedná se o stigma. H1 Je přítomné ve všech našich zemích a H2 jedná se o nevědomé zneužití (eh) lidského práva. H1 Zakládá se většinou na nevědomosti, ale H2 přesto je významnou formou ublížení jinému jednotlivci. H Život s duševní nemocí je již sám o sobě velice těžký. A H ještě těžší je, pokud VV k tomu přidáme bolest z odmítnutí a stigmatizaci.

H Rádi bychom vyzvali Komisi, aby VV1 svou Zelenou knihu předělala nebo VV2 aby z ní vytvořila rámec pro ochranu duševního zdraví. H Tato politika by se měla zakládat na (eh) tvrdých faktech o duševních chorobách. H Měla by také sledovat jeden z cílů Lisabonské agendy, kterým VV je uznání hodnoty našich investic do duševního blahobytu. 3H, 3VV

H Základem naší politiky jsou následující skutečnosti:

- H Duševní choroby jsou nejrychle (eh) rostoucí zdravotní zátěží (eh) pro v naší společnosti. H Nejrozšířenější chorobou je unipolární deprese.
- Dále H (eh) neurologickými nebo duševními chorobami trpí v současné době čtyři sta padesát milionů lidí na celém světě.

Vzorce: H, že VV

H

H

H

Také H

Ale H, že VV1, VV2 a VV3 a VV4, který VV5, že VV6

však H

H

H1 a H2

H1, ale H2

H

A H, pokud VV

H, aby VV1 nebo VV2

H

H, kterým VV

H

H

H

Dále H

TH

H During the ECOFIN Council held in Helsinki in September, the Economic and Financial Committee (EFC) reported back on the results of the simulated crisis management exercise which VV took place in April, on the basis of a memorandum of understanding adopted in May 2005. H The outcome of this exercise has clearly indicated that VV better coordination is needed between the relevant supervisory institutions involved in order to guarantee proper management and hence financial stability. H1 Another exercise of the same kind is already scheduled for 2009 but in the meantime, H2 the EFC is required to draft a report by autumn 2007 about the question of sharing responsibilities between the authorities and the countries concerned. H1 The European Parliament welcomes these initiatives and H2 approves the overall approach.

H In the context of the current dynamic changes in the market and in particular the increase of alternative investment vehicles, the stakeholders are loudly calling for stronger measures. H1 The European Parliament is also very concerned about this urgent question and H2 has always been calling for an increased convergence of national supervisory practices, for example in the Muscat report adopted in July 2006 where VV it proposed to set up a committee of wise persons to start a reflection on the implications of the consolidation of markets and financial institutions, prudential supervision, financial stability and crisis management.

H What is the Commission intending to undertake in this area in order to respond to the need identified in the crisis-management exercise and to shape the future of European financial supervision? H1 Is the Commission ready to respond to the appeals of the stakeholders and H2 invite the EP and Council to discuss together further steps?

- Vzorci:
- H which VV
  - H that VV
  - H1 but H2
  - H1 and H2
  - H
  - H1 and H2, where VV
  - H
  - H1 and H2

H Během zářijového zasedání rady ECOFIN v Helsinkách předložil Hospodářský a finanční výbor zprávu (eh) **týkající se** simulovaného cvičení (e) krizového managementu. (eh) **H1** Toto cvičení se konalo (e) v dubnu **a H2** vycházelo z memoranda **porozumění** (e) přijatého v květnu dva tisíce pět. **H** Výsledek tohoto cvičení (e) jasně ukázal, **že VV1** je třeba lepší koordinace mezi (e) jednotlivými dozorčími orgány, **aby VV2** pak bylo možné **zaručit** řádný management a (eh) lepší finanční stabilitu. (e) **H** Další cvičení podobného typu by se mělo (eh) konat v roce dva tisíce devět. **H** Mezitím by (eh) **výbor** (e) Hospodářský a finanční výbor měl do podzimu dva tisíce sedm (eh) vypracovat (e) zprávu týkající se **sdílení** odpovědnosti mezi jednotlivými **ú** jednotlivými úřady a zeměmi. **H1** Evropský parlament (eh) tuto i iniciativu velice uvítal **a H2** (e) schválil celkový přístup.

(eh) **H** V souvislosti se současnými (e) dynamickými změnami (e) na trhu a především v souvislosti s **rostoucími** alternativními možnostmi investic (eh) žádají zainteresované strany, **aby byly zavedena aby VV** byla zavedena silnější opatření. **H** Evropský parlament považuje (e) tuto věc (eh) **rovněž** za naléhavou. (e) **H** Evropský parlament (eh) se **vždy** vždy snažil (eh) **zvýšit** konvergenci (eh) národních dozorčích orgánů, (eh) **jak VV1** tomu bylo například prostřednictvím (eh) Muscatovy zprávy, **kteřá VV2** byla přijata v červenci dva tisíce šest.

H Tato zpráva navrhovala (eh) **založení** komise expertů, (eh) která (e) by pardon **založení** výboru expertů, **který VV** by se zabýval (e) dopadem (eh) konsolidace trhů a finančních institucí, (eh) kárným dohledem, (eh) finanční stabilitou a krizovým managementem.

(eh) **H** Co (eh) chce Komise udělat v této oblasti, **aby VV1** reagovala na potřeby **zjištěné** (eh) cvičením krizového managementu **a VV2** aby položila základ pro budoucí (eh) evropský finanční dohled? (eh) **H** Je Komise připravena na to (eh) **reagovat** na připomínky zainteresovaných stran **a vyzvat** Evropský parlament (eh) a Radu, **aby VV** projednali další kroky?

Vzorce:

H

H1 a H2

H, že VV1, aby VV2

H

H

H1 a H2

H, aby VV

rovněž H

H, jak VV1, která VV2

H, který VV

H, aby VV1 a VV2?

H, aby VV?

If VV1 there was one key point missed in 2003 with the publication of the Harvard Business Review article by Nicholas Carr, "IT Doesn't Matter", H it was that VV2a while VV3 IT may or may not matter, VV2b the people who use it most certainly do. H CEOs are stating in their survey responses that VV1 their management teams are most crucial to success. To learn that VV1 people matter in a business H again says that VV2a the excesses of past years, when VV3 it was considered that VV4 people were expendable by so many senior managers, VV2b have changed.

In addition, H it is also saying the CEOs understand that VV1 they need to think through how VV2 they make work and the worker productive. H There is a sense among the senior managers that VV1a all the technology [that] VV2 they use VV1b has provided them with a stupefying volume of information that VV3 needs sorting.

Just going through e-mails H is proving to be a major time-consuming task. H Compare this to the senior executive of the past who VV1 has and executive assistant go through the mail so that VV2 only the most important or pressing communications were presented. H It is not unusual to hear that VV1 people are spending hours a day going through their e-mail, sorting the important from the trivial, using rules of thumb that VV2a include, "H Only look at the writer of the e-mail," VV2b as a means of coping (deverbativum) with the onslaught.

H This is what military strategists refer to as the "fog of war," as VV too much information, the wrong information and deliberate misinformation contribute to shortfalls in business performance. Yet, Ha while VV executives need information to do their jobs, Hb they also need to do their jobs: make today's business productive, realize the potential of today's business, and prepare the business for a new and different tomorrow. H CEOs and senior managers seek to relieve these types of time-consuming tasks to free the most-precious resource in a business - management attention.

- Vzorce: If VV1, H that VV2a while VV3, VV2b
 H that VV
 that VV1 H that VV2a, when VV3 that VV4, VV2b
 H that VV1 how VV2
 H that VV1a [that] VV2 VV1b that VV3
 H
 H who VV1 so that VV2
 H that VV1 that VV2a, "H", VV2b
 H as VV
 Yet Ha, while VV, Hb
 H

Dámy a pánové^{NEPOČ}, H v roce dva tisíce tři vyšel v časopise Harvard Business Review článek od Nikolase Kara, který VV se jmenoval IT doesn't matter. H1 Do češtiny (eh) bych tento název přeložila jako buď „H2 To nevadí“ a nebo H3 (eh) zkratka ajty (eh) je vlastně slovní hříčkou v angličtině, kdy VV toto slovíčko znamená i osobní zájmeno "to" či "ono". Takže buď (eh) jako „H1 Informační technika (eh) nemá žádný význam nebo nevadí“, anebo "H2To nevadí“, taková slovní hříčka. (eh) Pokud VV1 v tomto článku (eh) chybělo něco velmi důležitého, (eh) tak to H1 byla skutečnost, že VV2 sice informační technika může být důležitá nebo VV3 také nemusí, ale lidé VV4a, kteří VV5 ji používají, VV4b určité důležité jsou. (eh) H Představenstvo nebo členové představenstva (eh) říkají (eh) v průzkumech, že VV jejich manažeři a manažerské týmy jsou pro úspěch firmy to nejdůležitější. (eh) Ha Skutečnost, že se (eh) že VV1 opět věří tomu, že VV2 lidé jsou ve firmě (eh) důležití, Hb popírá případy posledních let, (eh) kdy VV3 se (eh) obecně věřilo (eh), že VV4 lidé se můžou zatěžovat (eh) čím dál tím víc, a to především (eh) (eh) výkonní, (eh) vedoucí pracovníci. (eh) H V článku se také říká, že VV1 (eh) představenstvo nebo členové představenstva již chápou, (eh) že VV2 je potřeba promyslet jak (eh) způsoby, jak zefektivnit a zefektivnit (eh) (eh) výkonnost pracovníků. (eh) H Vedoucí pracovníci, (eh) manažeři (eh) se domnívají, že VV1a všechna ta technologie, kterou VV2 (e) využívají, aby VV3nedok mohli (eh) tedy kterou VV4 využívají a VV5 která jim poskytuje neuvěřitelné množství informací, (eh) VV1b potřebuje (eh) také způsob, jak tyto informace třídit. H Čtení emailů je (eh) jednou z nejdůležitějších nebo velmi (eh) závažných činností každého dne. (eh) Pokud VV1 porovnáme způsob práce (eh) (eh) výkonných pracovníků vedoucích pracovníků v minulosti s tím, co VV2 se děje dnes, H tak v minulosti měli (eh) manažeři výkonné asistentky, které VV3 jim vlastně (eh) emaily četly a VV4 poskytovaly jim pouze informace, které VV5 byly důležité nebo (eh) velmi závažné, aktuální. (eh) H Dost často slyšíme, že VV1 lidé v práci tráví hodiny tím, že VV2 si jenom čtou maily a VV3 snaží se rozpoznat, které VV4 jsou důležité a VV5 které jsou méně důležité, a VV6 řídí se přitom většinou takovým obecným pravidlem, že VV7 je potřeba se podívat na to, od koho VV8 email je. (eh) H V armádě se tady (eh) tomuto způsobu říká „válka v mlze“ nebo „válka s (e) s mlhou“, protože VV (eh) příliš mnoho informací, špatné informace anebo záměrně (eh) (eh) mylné informace (eh) bohužel vedou ke snížení efektivity ve firmách. (eh) Nicméně H je pravdou, že VV1 vedoucí pracovníci potřebují informace k tomu, aby VV2 mohli svou práci vykonávat, a VV3 (eh) potřebují také, aby VV4nedok tu práci mohli (eh) ovšem VV5 potřebují také, aby VV6 se dostali vůbec k tomu, že VV7 budou práci vykonávat. (eh) A H potřebují (eh) zjistit, jak zvýšit produktivitu ve firmách, jak využít potenciál (eh) jak se připravit na to, jak VV1 bude podnikání vypadat (eh) zít (eh) v následujícím období. H1 Jak představenstvo, tak (eh) výkonní tak jejich výkonní manažeři (eh) se snaží zbavit se (eh) těchto typů činností, které VV1 jsou velmi náročné na čas, a H2 (eh) snaží se (eh) vlastně využít to, co VV2 je na (eh) schopnostech manažerů to nejcennější, a H3 to je jejich (eh) pozornost.

Vzorce:

H, který VV

H1 "H2" a nebo H3, kdy VV

buď H1 anebo H2

Pokud VV1, H1, že VV2 nebo VV3, ale VV4a, kteří VV5, VV4b

H, že VV

Ha, že VV1, že VV2, Hb, kdy VV3, že VV4

H, že VV1, že VV2

H, že VV1a, kterou VV2, aby VV3nedok, kterou VV4 a VV5, VV1b

H

Pokud VV1, co VV2, H, které VV3 a VV4, které VV5

H, že VV1, že VV2 a VV3, které VV4 a VV5, a VV6, že VV7, od koho VV8

H, VV

Nicméně H, že VV1, aby VV2, a VV3, aby VV4nedok ovšem VV5, aby VV6, že VV7

A H, jak VV1

H1, které VV1, a H2, co VV2, a H3

Ha Outsourcing, which VV worked by using external service providers to cut costs and improve performance, Hb has become truly commonplace. And Ha as much as VV the popular press has focused on the benefits/drawbacks and successes/failures of outsourcing, Hb it is a vital, even integral, part of successful operations today.

H1 Wall Street and other international capital markets certainly agree and H2 economists will tell you that VV the cost savings and efficiencies associated with outsourcing have been a major factor in organizations' ability to control costs and maintain profitability despite extreme cost pressures since the 2000 downturn. H1 There is no question, H2 outsourcing has worked.

But H precisely due to this success, two key underlying challenges are emerging. H First, the high expectations associated with outsourcing are increasingly hard to meet. And H1a second, as VV more and more functions are outsourced, H1b integrating and managing a portfolio of service providers is becoming more difficult – and H2 it is causing significant service disruptions in many organizations.

To address the shortcoming of outsourcing, H we are not going back to an insourced model. So H we must improve our sourcing competency. H Analyzing (deverbativum) some underlying behaviors of outsourcing provides insights into what VV the future sourcing disciplines must provide. Ha Outsourcing – the situational, ad hoc outsourcing – that VV is now commonplace, Hb must stop. H Organizations must adopt a new approach to sourcing services. H This new approach must take into consideration business processes, our workforce, our value chain, our relationships, and above all, our business goals.

H Disciplined Multisourcing addresses the behavioral shortcomings of ad hoc, compulsive outsourcing. Ha The organizations that VV figure out how to “do Multisourcing” Hb will win. H They will be agile, efficient and able to grow/scale/change without the burden of capital investment.

Vzorci: Ha, which VV, Hb
 And Ha as much as VV, Hb
 H1 and H2 that VV
 H1, H2
 But H
 H
 And H1a, as VV, H1b – and H2
 H
 So H
 H what VV
 Ha that VV Hb
 H
 H
 H
 Ha that VV Hb
 H

(e) H Outsourcing používající externí poskytovatelé služeb (eh) pro snížení nákladů a zlepšení výkonnosti se stal dnes již běžnou záležitostí. H1 Noviny se soustředí na jeho výhody, nevýhody, úspěchy a neúspěchy a H2 outsourcing se opravdu stal nezbytnou integrální součástí dnešních úspěšných operací. H1 Ekonomové vám řeknou, a H2 potvrdí to Wall Street i ostatní mezinárodní kapitálové trhy, že VV1 úspora nákladů a zvýšení efektivity spojené s outsourcingem byl jedním z hlavních důvodů pro to, že VV2 společnosti byly schopné kontrolovat své náklady a udržet si zisk i přes (eh) extrémní (eh) tlaky na náklady od poklesu v roce dva tisíce. H Není pochyb, že VV outsourcing funguje. Ale H právě přesně kvůli tomuto úspěchu se začínají objevovat dvě základní nebo dva základní problémy. H První je ten, že VV1 je čím dál tím obtížnější splnit (eh) vysoká očekávání, která VV2 jsou s outsourcingem spojená. A Ha za druhé, tím, jak VV se outsourcuje čím dál tím víc funkcí, Hb je čím dál tím obtížnější integrovat a zvládat portfolio poskytovatelů služeb. A H to v mnoha organizacích způsobuje závažné problémy při poskytování služeb. H Snaha vypořádat se s nedostatky outsourcingu ovšem neznamená, že VV se vrátíme (eh) k modelu inso insourcování. Čili H musíme zlepšit naši kompetenci, která VV se týká outsourcingu. H Analýza některých základních chování outsourcingu nám pomůže pochopit, co VV1 v budoucnu potřebujeme změnit, VV2 co potřebujeme zlepšit. (eh) Ha Outsourcing, který VV1 je situační, VV2 který je ad hoc a ten, který VV3 právě dnes se stal běžnou záležitostí, Hb tak takový musí přestat. H1 Společnosti musí přijmout nový (eh) přístup k outsourcingu a H2 tento nový přístup musí brát v úvahu (eh) obchodní procesy, pracovní sílu, řetězec hodnot a především také podnikatelské cíle. (eh) H Disciplinovaný multisourcing se zabývá nedostatky toho situačního ad hoc outsourcingu. Ha Společnosti, které VV1 přijdou na to, jak VV2 se dělá multisourcing, Hb budou mít vyhráno. H1 Budou agilní, efektivní a H2 budou schopné růstu a přeměny bez břemena kapitálových investic.

Vzorce:

H

H1 a H2

H1, a H2, že VV1, že VV2

H, že VV

Ale H

H, že VV1, která VV2

A Ha, jak VV, Hb

H

H, že VV

Čili H, která VV

H, co VV1, VV2

Ha, který VV1, VV2 a VV3, Hb

H1 a H2

H

Ha, které VV1, jak VV2, Hb

H1 a H2

Climate Change^{NEPOČ}

AT A GLANCE: NEPOČ

H Climate change is both a development and environmental issue. H A global consensus is emerging that VV1 climate change is an issue that VV2 cannot wait and VV3 needs to be addressed sooner rather than later.

H Today there is a double challenge: how to reduce damaging carbon emissions and still meet the energy demands of the world's poor. H The World Bank focuses on the additional economic and social opportunities that VV a low carbon path creates.

- H Countries trying to escape from poverty should not be penalized for the consequences of fossil fuel dependent growth patterns in the rich countries. H Their development aspirations should be at the center.
- Ha A global regulatory framework, which VV would provide the necessary financial flows to developing countries, Hb is needed. H This framework should match the long-term need for energy for development with the necessary technical innovation and financial incentives to move consistently towards a low carbon economy.

H Developing countries are more vulnerable to climate change than rich countries, with poor people being the most at risk from the increased impacts of volatility in weather patterns (H i.e., floods and droughts). H Human-induced climate change is expected to negatively impact agricultural productivity throughout the tropics and sub-tropics, decrease water quantity and quality in most arid and semi-arid regions, increase the incidence of malaria, dengue and other vector borne diseases in the tropics and sub-tropics, and harm ecological systems and their biodiversity. In addition, H1a the sea level rise associated with expected increases in temperature H1b could displace tens of millions of people living in low-lying areas, such as the Ganges and the Nile deltas, and H2 could threaten the very existence of small island states.

Vzorce: H
 H that VV1 that VV2 and VV3
 H
 H that VV
 H
 H
 Ha, which VV, Hb
 H
 H (H)
 H
 H1, and H2

TK

Změna klimatuNEPOČ
V krátkostiNEPOČ

H Změna klimatu je jak problémem vývoje, tak problémem ekologickým. H1 V současnosti vládne na celém světě shoda, že VV1 změna klimatu je problémem, který VV2 je potřeba řešit hned (eh) raději hned, nikoliv později, a H2 tento problém nemůže počkat. (eh) H Výzva je v současnosti dvojího charakteru. NS Jednak, jakým způsobem snížit uhlíkové emise, stále vyhovět energetické poptávce v nejhudších částech světa. H Světová banka se v současnosti soustředí na dodatečné ekonomické a společenské příležitosti, které VV1nedok by byly které VV2 by se vytvořily pomocí nízkých emisí. Ha Země země, které VV1 se snaží uniknout chudobě, Hb by mě by neměly být penalizovány za to, že VV2 jsou například v oblasti fosilních palivo paliv závislé na vzorcích růstu v (eh) v (eh) bohatých zemích. (eh) (eh) H Jejich snaha o rozvoj by měla být (eh) v (eh) středu zájmu. H Je zapotřebí globální regulační (eh) rámec, (eh) který VV by poskytl (eh) nutné finanční toky rozvojovým zemím. Ha Tento rámec by se měl shodovat s dlouhodobou potřebou pro energi energie, která VV1 je nutná pro rozvoj, Hb a také zároveň s nutným (eh) s nutnými s nutnou technologickou inovací a finančními podněty, (eh) které VV2 by vlastně celou (eh) které které by posunuly (eh) země k nízké uhlíkové ekonomice. H Chudí jsou postiženi nepřiměřeně. H Rozvojové země jsou (eh) více postiženy klimatickou změnou než země bohaté, protože VV chudí lidé jsou nejvíce ohroženi výkyvy počasí, například zátopami či suchem. (eh) H Očekává se, že VV1a klimatická změna, která VV2 je způsobena lidskou činností, VV1b negativně ovlivňuje (eh) zemědělskou výrobu, (eh) hlavně v tropech a subtropích, VV3 také snižují kvalitu vody a její (eh) kva její kvantitu v (eh) trupe tropických, (eh) v suchých a po a polosuchých (eh) oblastech. H Očekává se také větší výskyt malárie a jiných nemocí, které VV se v této oblasti vyskytují. H Také se očekává (eh) poškození ekologických systémů a jejich biodiverzity. H Navíc vyšší hladina moří (eh) se často spojuje s očekávanými nárůsty teploty, které VV1 by mohly připravit desítky milionů lidí o životy, protože VV2 tyto lidé žijí v oblastech nízké nadmořské výšky, jako například Danga či (eh) delta Nylu. (eh) H Mohla by zároveň ohrozit samotnou existenci malých ostrovních států.

Vzorce: H
H1, že VV1, který VV2, a H2
H
NS
H, které VV1nedok, které VV2
Ha, které VV1, Hb, že VV2
H
H, který VV
Ha, která VV1, Hb, které VV2
H
H, protože VV
H, že VV1a, která VV2, VV1b, VV3
také H, které VV
Také H
Navíc H, které VV1, protože VV2
zároveň H

TL

The Clean Energy Investment Framework (CEIF)_{NEPOČ}

H The G8 Gleneagles Summit in Scotland two years ago asked the World Bank **to produce** a roadmap for accelerating investments in clean energy for the developing world, in cooperation with the other international financial institutions.

H The *Clean Energy Investment Framework (CEIF)* identifies the scale of investments needed **to:**

- **increase** access to energy, especially in Sub-Saharan Africa;
- **accelerate** transition to a low carbon economy; **and**
- **adapt** to climate variability and change.

H According to the Framework, the power sector needs \$165 billion in investments each year this decade. H Only about half of that is financed. H Tens of billions of US \$ per year are also required **PK to cover** the incremental costs of transitioning to a low carbon economy. H The added costs of climate proofing projects associated with aid and concessionary finance to developing countries will amount to a few billion a year, **while VV** the total costs **born** by developing country public and private sectors is likely to be some tens of billions per year.

Ha *A Clean Energy for Development Investment Framework: Making a Difference on Climate Change - Progress Report*, **which VV** provides an update of work **undertaken** to date **as well as** actions **planned** by the World Bank Group in support of the CEIF, **Hb** will be a background paper for discussion in the Development Committee at the World Bank - IMF Annual Meetings in October 2007.

Vzorce: H
H
H
H
H
Ha, while VV
Ha, which VV, Hb

Rámcový plán investic do ekologických energií^{NEPOČ}

H Před dvěma lety se (eh) skupina G8 na summitu ve skotském Glen Eagles rozhodla vyzvat světovou banku, aby VV vytvořila plán (eh) pro zvýšení investic do ekologických energií v rozvojové části světa. H V rámci tohoto plánu byl stanoven rozsah investic, který VV1 je zapotřebí, aby VV2 došlo ke zvýšení dostupnosti energie, obzvláště v oblastech na jih od Sahary v Africe, aby VV3 (eh) byl umožněn rychlejší přechod na paliva s nízkým obsahem uhlíku. VV4 také aby se rozvojové státy mohly lépe přizpůsobovat klimatickým změnám. H Podle rámcového plánu (e) bude zapotřebí investovat do energetického sektoru sto šedesát pět miliard amerických dolarů ročně v následujícím desetiletí. (eh) H Desítky miliard dolarů ročně budou zapotřebí, aby VV pokryly (eh) právě náklady spojené s přechodem na paliva s nízkým obsahem uhlíku. H Další náklady spojené s pomocí rozvojovým zemím v souvislosti s klimatickými změnami (eh) budou činit několik miliard dolarů ročně. Ha Celkové náklady, které VV vzniknou rozvojovým zemím i veřejnému a soukromému sektoru, Hb budou ročně činit desítky miliard dolarů. Ha Zpráva o realizaci tohoto rámcového plánu, která VV1 bude poskytovat aktuální informace o tom, co VV2 se již podařilo dosáhnout, Hb a také (eh) plán pro (eh) akce v následujícím období bude předmětem diskuze (eh) výboru pro rozvoj na výročním setkání světové banky a mezinárodního měnového fondu v říjnu roku devate dva tisíce sedm.

Vzorce: H, aby VV
 H, který VV1, aby VV2, VV3 a VV4
 H
 H, aby VV
 H
 Ha, které VV, Hb
 Ha, která VV1, co VV2, Hb

TM

World Bank's Approach to Clean Energy & Climate Change^{NEPOČ}

H The World Bank Group is focusing its efforts on four fronts.

- **NS Helping developing countries to move to a lower carbon path** by exploiting renewable energy resources, supporting energy conservation, and increasing efficiency. H The World Bank's energy commitments for fiscal years 2006-2008 are expected to exceed \$10 billion over the three year period, an increase of about 40 percent as compared to the previous three year period. H The Bank committed \$668 million in fiscal year 2006 to new renewable energy and energy efficiency projects. H This is an increase of 45 percent when VV compared to 2005 commitments.
- **NS Promoting new technologies.** H Some of those, like carbon capture and storage (CCS), address the need to reduce the carbon impact of fossil fuels. H They are essential in countries like India and China that VV still depend heavily on coal. H As part of its broader work on bio-energy, the Bank is looking at the feasibility and economic viability of bio-fuel programs in developing countries.
- **NS Preventing deforestation.** H Around 20 percent of greenhouse gas emissions result from poor land management, especially deforestation, which not only VV1 threatens the environment, it also VV2 destroys wildlife and VV3 erodes the natural wealth of the poor. H Together with its partners, the World Bank is developing a forest carbon partnership facility that VV will help countries combat deforestation and be rewarded with carbon finance credits.
- **NS Adaptation to climate risks.** H Developing countries and particularly the world poorest people would be the ones most harmed by changes of climate and extreme weather events such as floods, droughts, heat waves, and rising sea levels. H The World Bank was among the leaders in addressing adaptation to climate risk through technical analysis of risk management and by pioneering insurance work in the Caribbean, in Latin America, and in South Asia. H The challenge now is to replicate these lessons more widely, especially in Sub-Saharan Africa and the Pacific Islands.

Vzorce: H
NS
H
H
H when VV
NS
H
H that VV
H
NS
H, which not only VV1, also VV2 and VV3
H that VV
NS
H
H
H

Přístup světové banky k čisté energii a ke změnám klimatu NEPOČ

H Světová banka soustřeďuje svoje úsilí do čtyřech oblastí. H Za prvé je to pomoci rozvojovým zemím **snižovat** uhlíkové emise pomocí **rozvoje** obnovitelných zdrojů, pomocí **ochrany** zdrojů energie a pomocí **zvyšování** efektivity. H1 Závazky světové banky pro fiskální roky dva tisíce šest až dva tisíce osm **by se měly** by měly překročit deset miliard dolarů, **což** H2 představuje asi čtyřicetiprocentní nárůst v porovnání s předchozími třemi lety. H Banka se zavázala, **že** VV1 pro fiskální rok dva tisíce šest (eh) vynaloží šest set šedesát osm miliónů dolarů na obnovitelné zdroje energie a na **zvyšování** efektivity v oblasti energie a na všechny projekty, **kteřé** VV2 se těchto oblastí týkají. H Toto je asi čtyřicetiprocentní nárůst v **porovnání** se závazky z roku dva tisíce pět. H Druhou oblastí je podpora nových technologií. Ha Některé z těchto technologií, například ty, **kteřé** VV se týkají shromažďování a uchovávání uhlíku, Hb se bezprostředně dotýkají potřeby **snižít** uhlíkové emise z fosilních paliv. H1 Fosilní paliva a (eh) uhlík jsou problémem především v zemích jako je Indie a Čína, H2 tyto země jsou **totiž** stále velmi závislé na uhlí. H Jako součást širšího kontextu práce v oblasti bioenergií se **také** banka zabývá **proveditelností** a ekonomickou životností programů v oblasti biopaliv (eh) v rozvojových zemích. H Za třetí se banka snaží **zabránit** **odlesňování**. Ha Přibližně dvacet procent (eh) skleníkových plynů a emisí, **kteřé** VV způsobují skleníkové plyny, Hb **totiž** pochází ze špatného **nakládání** s půdou, především z deforestace. H1 **Odlesňování**, **nejenom** že ohrožuje životní prostředí, **ale také** H2 ničí faunu a floru a H3 ničí přírodní bohatství, **kteřé** VV mají chudí lidé k dispozici. H1 Společně se svými partnery pracuje světová banka na partnerském projektu, **kteřý** VV1 se týká právě lesů v souvislosti s emisemi uhlíku a VV2 má pomoci zemím **bojovat** s odlesňováním, a H2 dobré výsledky budou odměněny také **možností** **financování** právě v této oblasti. H Čtvrtou oblastí je **připravenost** na nebezpečí **plynouc** ze změn klimatu. **Protože** VV1 rozvojové země, a především nejchudší lidé v rozvojových zemích, by byli nejvíce zasaženi extrémními změnami klimatu a takovými neštěstími **jako** VV2 jsou záplavy, sucha, vlny veder nebo **zvyšující se** hladiny moří a oceánů, H1 světová banka byla mezi prvními (eh) organizacemi, **kteřé** VV3 se zabývaly právě **připraveností** na nebezpečí plynoucí ze změn klimatu, především prostřednictvím technické analýzy (eh) řízení rizik, a H2 také se zabývá jako jedna z prvních organizací pojišťovnictvím v oblasti Karibiku, Latinské Ameriky a Jižní Asie. H V současné době se snaží rozšířit tyto praktiky i do dalších oblastí, především do subsaharské Afriky a na ostrovy v tichomoří.

Vzorce: H
H
H1, což H2
H, že VV1, které VV2
H
H
Ha, které VV, Hb
H1, totiž H2
také H
H
totiž Ha, které VV, Hb
nejenom že H1, ale také H2 a H3, které VV
H1, který VV1 a VV2, a H2
H
Protože VV1, jako VV2, H1, které VV3, a H2
H